

AVALIK ARVAMUS JA RIIGIKAITSE

Tellija: Kaitseministeerium

Juhan Kivirähk

Oktoober 2016

SISUKORD

SISUKORD	2
KOKKUVÕTE	4
UURINGU TAUST	9
1 Valim	9
2 Küsitlustöö	10
3 Teostajad	12
UURINGU TULEMUSED	13
1 Hinnangud Eesti elule ning ohkus Eesti üle	13
2 Institutsioonide usaldusväärsus	15
2.1 Üldine taust	15
2.2 Kaitsejõudude usaldusväärsus	16
3 Julgeolek ning ohud	18
3.1 Julgeolek maailmas	18
3.2 Julgeolek Eestis	19
3.3 Ohud maailma julgeolekule	20
3.4 Ohud Eestile	23
3.5 Julgeolekutagatised	26
4 Eesti inimeste kaitsetahe	27
4.1 Suhtumine vastupanu osutamise vajalikkusesse	27
4.2 Valmisolek osaleda kaitsetegevuses	29
4.3 Soov sõjaohu korral Eestist lahkuda	31
4.4 Oskus käituda võimaliku kallaletungi korral	32
4.5 Mis teemadel vajataks rohkem informatsiooni?	33
5 Eesti kaitsevõime	35
5.1 Hinnang Eesti kaitsevõimele	35
5.2 Seisukohad kaitsekulutuste mahu osas	36
5.3 Valmisolek omapoolseks annetuseks riigikaitsele	37
5.4 Hinnang riigi tegevusele riigikaitse arendamisel	38
5.5 Hinnang Eesti piiri kaitstusele	39
6 Eesti riigikaitse korraldus	40
6.1 Suhtumine ajateenistusse	40
6.2 Suhtumine kutselisse kaitsevähki	45
6.3 Suhtumine riigikaitse laiapõhjalisse käsitusse	46
6.4 Kaitseliidu ülesanded	47
6.5 Suhtumine Kaitseliiduga liitumisse	49
7 NATO	50
7.1 Suhtumine NATO-sse kuulumisse	50
7.2 NATO abi Eestile võimaliku ohu korral	51
7.3 Hinnangud NATO poolt ette võetud sammudele	52
8 Rahvusvahelised sõjalised operatsioonid	53
8.1 Suhtumine Eesti osalemisse rahvusvahelistes operatsioonides	53
8.2 Rahvusvahelistel operatsioonidel osalemise argumendid	54
8.3 Suhtumine osalemisse NATO, EL ja ÜRO missioonidel	56
8.4 Arvamus Euroopa Liidu ühisest piirivalveteenistusest ja relvajõududest	57

9	Suhtumine kutselistesse kaitseväelastesse	58
10	Naiste rollist kaitseväes.....	59
11	Veteranipoliitika	61
11.1	Veterani mõiste	61
11.2	Veteranide päev.....	62
12	Riigikaitse alane teave.....	63
12.1	Riigikaitseõpetus koolides	63
12.2	Postimehe vahel ilmuv lisaleht Riigikaitse.....	64
13	Meediatarbimine	65
LISAD.....		68
1	Küsimustik.....	68
2	Vastuste koondtabelid	68
3	Sagedustabelid eestlaste vastustega	68
4	Sagedustabelid mitte-eestlaste vastustega	68

KOKKUVÕTE

- Turu-uuringute AS viis 2016. aasta oktoobris Kaitseministeeriumi tellimusel läbi riigikaitse teemalise avaliku arvamuse uuringu, mille käigus küsitleti 1206 Eesti elanikku alates 15 aasta vanusest. Tegemist oli juba **neljakümnenda küsitlusega selles avaliku arvamuse monitooringuseerias**, millega tehti algust 2000. aasta jaanuaris.
- Hinnangud Eesti elus toimunud muutustele on viimase paari aasta jooksul püsinud suhteliselt stabiilsed. Oktoobris leidis, et Eesti elu on muutunud paremuse poole 32 protsenti ning seda, et elu on muutunud halvemaks - 26 protsenti küsitletutest; 38 protsenti konstateeris olukorra samaks jäämist. Võrreldes märtsiga 2016 on positiivseid hinnanguid küll kuue protsendi võrra enam, kuid võrreldes märtsiga 2015 jällegi vähem.
- Eestis elamise üle tunneb väga või küllalt sageli uhkust ja heameelt 54 protsenti kõigist küsitletutest, muutus võrreldes märtsiga jääb vea piiridesse. Nende vastanute osakaal, kes ei tunne Eestiselamise üle kunagi uhkust või heameelt, on läbi viie viimase küsitluse püsinud kuuel protsendil.
- Kümnest institutsioonist, mille usaldusväarsust paluti vastajatel hinnata, on kõige kõrgem usaldus päästeteenistuste vastu (täielikult või pigem usaldab 95%). Sellele järgnevad pingereas politsei (92%), kaitsevägi (75%), Kaitseliit (71%). Poliitiliste võimuinstitutsioonide usaldussaldo on jätkuvalt miinuspoolel. Eesti poliitiliste institutsioonide ja jõuametkondade vahele jäävad oma usaldusväarsuse poolest NATO ja Euroopa Liit, mida usaldavad enam kui pooled küsitletutest.

Eesti- ja venekeelsete vastajate usaldus riigi poliitiliste ja riigikaitseliste institutsioonide vastu on oluliselt erinev – venekeelsetel kohati kuni poole madalam kui eestlastel. Eriti suur on vahe NATO usaldusväarsuses, mida eestlastest usaldab 75 protsenti, venekeelsetest vastajatest aga ainult 22%; samuti kaitseväge (90% vs 45%) ja Kaitseliidu puhul (86% vs 36%).
- Arvamus, et eeloleval aastakümnel suureneb maailmas ebastabiilsus ja kasvab sõjaliste konfliktide tõenäosus, on 2015. aasta kevadest saadik püsinud 70 protsendist kõrgemal. Seekordses küsitluses hindab olukorra muutumist ohtlikumaks ja ebaturvalisemaks 63 protsenti küsitletutest, mis on küll oluliselt vähem kui kevadel, kuid siiski domineerivalt pessimistlik hinnang. Vaid 10 protsenti usub, et maailm muutub eeloleval dekaadil turvalisemaks ja 20% arvab, et olukord püsib muutumatuna.
- Eesti julgeolekuolukorda tajuvad vastajad mõnevõrra positiivsemana kui maailmas tervikuna: 20 protsendi arvates elavad Eesti elanikud kümne aasta pärast praegusest turvalisemates tingimustes; 29 protsenti näeb ette ebaturvalisuse kasvu. Neis hinnangutes viimaste aastate jooksul suuri muudatusi toimunud ei ole.
- Kui peamiste ohtudena maailma julgeolekule oli veel 2015. aasta märtsis esikohal Venemaa tegevus oma mõjuvõimu taastamiseks, siis sealt alates on ohtlikumaks peetud Islamiriigi tegevust (kindlasti peab seda ohuks 66%) ja relvakonflikti Süürias (56%). Venemaa ohust suuremaks peetakse ka rahvusvaheliste terrorivõrgustike tegevust (61%) ja pagulaste sisserännet Euroopasse (58%). Venemaa tegevus oma mõjuvõimu taastamisel jääb alles viiendale positsioonile koos relvakonfliktiga Ukrainas (mõlemat pidas kindlasti maailma julgeolekut ohustavaks 40%).

Kui paljusid globaalseid ohte hinnatakse eesti- ja venekeelsete vastajate poolt sarnaselt, siis põhimõtteline erinevus on Venemaa tegevuse hindamisel. Eestlaste jaoks on Venemaa ohtlikkusest neljandal kohal (54%), kuid venekeelsete vastajate ohtude pingereas jääb ta viimaseks (8%).

- Sarnaselt eelmistele uuringutele tajutakse Eestit ähvardavate ohtudena peamiselt kolme, mille realiseerumist peavad enam kui pooled vastanuist lähemate aastate jooksul väga või küllaltki tõenäoliseks: 69% elanike arvates võib toimuda organiseeritud rünnak Eesti riiklike infosüsteemide vastu (nn küberrünnak), 59% hinnangul võib mõni välisriik sekkuda Eesti poliitika või majanduse mõjutamiseks oma huvides. Mõlema ohu tõenäosust hinnatakse pisut väiksemaks kui kevadel. Ulatuslikku merereostust peab tõenäoliseks 51% ja ebatõenäoliseks 44% küsitletutest

Paari protsendi võrra on kasvanud terroriakti ja Eesti kodanike vastu sooritatud rünnaku tõenäoliseks pidajate osakaal (vastavalt 40% ja 41%) – sel suvel Nizzas juba leidis aset taoline juhtum, kus kannatajateks olid Eesti kodanikud. Seevastu rahvuslikel või usulistel motiividel toimuvaid kokkupõrkeid elanikkonna rühmade vahel peab tõenäoliseks 39 protsenti, mida on oluliselt vähem kui kevadel (46%). Ülejäänud ohtude osas on nende ebatõenäoliseks pidajaid rohkem kui tõenäoliseks arvajaid.

Ulatuslikku sõjalist rünnakut Eesti vastu peab tõenäoliseks 29% protsenti ning piiratud sõjalist rünnakut mõne strateegilise objekti vastu 27 protsenti küsitletutest.

- Eesti riigi peamiseks julgeolekutagatiseks peetakse jätkuvalt NATO-sse kuulumist (57% nimetab seda ühena kolmest olulisemast tegurist). Sarnaselt varasemale on olulisuselt teisel kohal Eesti iseseisva kaitsevõime arendamine (40%), sellele järgneb koostöö ja head suhted Venemaaga (30%), mida peavad peamiseks julgeolekugarantiiks 58% venekeelsetest ja 17% eestikeelsetest vastajatest.

Eestikeelsete vastajate jaoks on selgelt olulisim julgeolekugarantii NATO-sse kuulumine (72%; venekeelsetest 25%) ja teisel kohal Eesti iseseisva kaitsevõime arendamine (44%; venekeelsed 30%).

- Relvastatud vastupanu osutamist kallaltungi korral peab kindlasti või tõenäoliselt vajalikuks 77 protsenti küsitletutest. Eestikeelsed vastajad peavad relvastatud vastupanu enam vajalikuks kui mitte-eestlased (kindlasti vajalikuks peab vastupanu 50% eesti- ja 33% venekeelsetest vastajatest), kuid ka viimastest ei pea vastupanu vajalikuks vaid 18 protsenti
- Oma võimete ja oskuste kohaselt oleks valmis kaitsetegevuses osalema 56% elanikkonnast: 62% eestlastest ja 42% venekeelsetest vastajatest. Alla 65-aastastest meeskodanikest on valmis ise riigikaitstes osalema enam kui kolm neljandikku, eestlastest 80 protsenti.
- Olukorras, kus Eestile tungitaks kallale, kaaluks siit lahkumist iga viies inimene. Tõenäolisemad Eestist lahkujad oleksid naised (kindlasti või tõenäoliselt 25%) ning nooremad, kuni 39 aastased inimesed (umbes kolmandik). Venekeelsete vastajate seas oleks tõenäoliseid lahkujaid 32 protsenti, eestlaste seas 18 protsenti.
- Elanike teadlikkus ohuolukorras käitumisest on küllaltki madal: vaid iga viies teaks, mida ta saaks teha Eesti kaitseks, juhul kui Eestit ähvardaks välisvaenlase kallaletung, 69% aga ei pea end sellest piisavalt informeerituks. Alates 2014. aasta kevadest ei ole inimeste informeeritus kasvanud.

Inimesed vajaksid enda sõnul rohkem informatsiooni sellest, kuidas on kavas teavitada ohu korral avalikkust (44%), kuidas käituda, kui ollakse tsiviilisikuna konfliktipiirkonda sattunud (41%) ning kuidas korraldatakse evakueerimist (39%). Meessoost vastajad tunnevad keskmisest pisut enam huvi ka mobilisatsiooni läbiviimise ja oma kohustuste vastu riigikaitstes osalemiseks.

- Eesti riigi kaitsevõimele antud hinnangud on võrreldes eelmise küsitlusega pisut pessimistlikumaks muutunud: Eesti kaitsmist võõrriigi rünnaku korral peab kindlasti või tõenäoliselt võimalikuks 48% küsitletutest (märtsis oli nende osakaal 53%). Usk kaitsevõimesse on langenud nii eesti- kui ka venekeelsete vastajate seas.
- Eesti kaitsekulutuste mahtu hinnates leiab 24 protsenti vastanutest, et kaitsekulutusi tuleks tõsta ja 20%, et neid võiks vähendada. Domineeriv seisukoht on, et kaitsekulud võiks püsida praeguseks saavutatud tasemel (46%). Eestlaste ja venekeelsete vastajate suhtumine kaitsekulutustesse on pöördvõrdeline: kui eestlaste seas on kaitsekulutuste tõstmise pooldajaid 31 protsenti, siis venekeelsete elanike hulgas toetaks kulutuste kärpimist 43 protsenti.

- 35 protsenti eestlastest ja 16 protsenti venekeelsetest vastajatest oleks kindlasti või tõenäoliselt valmis omapoolseks rahaliseks annetuseks Eesti riigikaitse toetuseks.
- Positiivseid hinnanguid riigi tegevusele Eesti riigikaitse arendamisel on viimasel kolmel aastal andnud ligikaudu 70 protsenti küsitletutest. Kui 2014. aasta kevadel andis sellele positiivse hinnangu 73%, siis seekord on selliste vastajate osakaal 68 protsenti. Eestlaste hinnang riigikaitse arendamisele võrreldes mitte-eestlastega on positiivsem (vastavalt 78% ja 47% hindab riigikaitse arendamise heaks).
- Kui 2014. aasta sügisel olid hinnangud Eesti riigipiiri kaitstusele selgelt negatiivsed, siis nüüdseks on positiivseid hinnanguid jõudnud ülekaalu – seda peab heaks 51% küsitletutest ning halvaks 33%. Eestlastest vastajate suhtumine idapiiri kaitstusele on kriitilisem – negatiivselt hindab seda 38% eestlastest ja 20% venekeelsetest vastajatest.
- Noormeeste ajateenistuse suhtes on Eesti elanikud läbi kogu monitooringuperioodi olnud väga soosivalt meelestatud. Ka käesolevas küsitluses peab ajateenistuse läbimist noormeeste jaoks vajalikuks 92 protsenti, sh 64% kindlasti vajalikuks.
- Valdavalt pooldatakse ka seisukohta, et sobiva koormusega võiksid kaitseväeteenistuse läbida ka väiksemate tervisehäiretega noormehed – seda leiab 73% küsitletutest.
- Suurem osa inimestest suhtub ajateenistusest kõrvalehoidmisse taunivalt – 23% mõistab sellise käitumise hukka ja 42% suhtub sellesse negatiivselt. Keskmisest tolerantsemad on ajateenistusest kõrvalehoidmise suhtes nooremad vanusegrupid – 20-29 aastastest suhtub kõrvalehoidmisesse mõistvalt üle 40 protsendi.
- Alates 2013. aastast naistele antud võimalus vabatahtlikult ajateenistust läbida leiab ühiskonnas järjest enam mõistmist – alates 2015. aasta märtsist on seda kindlasti või pigem vajalikuks pidanud enam kui pooled küsitletutest. Käesolevas küsitluses muutsime küsimuse sõnastust, pakkudes välja kolm varianti, milline võiks olla naiste suhe ajateenistusega. 75 protsenti küsitletutest leidis, et naistel peaks olema võimalus vabatahtlikult ajateenistust läbida. Naiste kohustuslikku ajateenistust pooldas vaid 2 protsenti; seda, et naised ei peaks ajateenistust üldse läbima, arvas vaid 22 protsenti.

Eestlased ja nooremad vastajad on soolise võrdõiguslikkuse küsimuses kaasaegsemate hoiakutega kui venekeelsed ja vanemaealised. Kui eestlastest pooldab naiste võimalust ajateenistust vabatahtlikult läbida 82%, siis venekeelsetest 58 protsenti.

Neilt vastajailt, kes naiste vabatahtlikku ajateenistust kindlasti või pigem vajalikuks pidasid, küsiti, mis vormis see ajateenistus peaks toimuma: kas noormeestega samadel tingimustel või eraldi programmi järgi? Kui veel märtsis oli enam-vähem võrdselt toetajaid mõlemal võimalusel (48% arvas, et ajateenistus peaks toimuma samadel tingimustel noormeestega ja 46%, et seda tuleks läbi viia eraldi programmi alusel), siis nüüd, mil toetus naiste vabatahtlikule ajateenistusele on küll tõusnud, on koos sellega suurenenud 59 protsendini ka nende vastajate osakaal, kes peavad õigeaks naiste ajateenistuse korraldamist eraldi programmi järgi.

- 81% elanikkonnast eelistab riigikaitse ülesehitusel praeguse süsteemi säilitamist, kus kutseline kaitseväge on kombineeritud ajateenistuse läbinutest moodustuva reservarmeeaga. Kohustuslikust ajateenistusest loobumist ja üksnes kutselisele kaitsevägele üleminekut pooldab 13 protsenti.
- 76 protsenti küsitletutest (eestlastest 85 protsenti) on arvamisel, et selline laiapõhjaline lähenemine, mille kohaselt ei ole riigikaitse mitte ainult kaitseväge ja Kaitseliidu, vaid enamiku riigiasutuste ja terve ühiskonna ühine ülesanne, on Eesti jaoks kindlasti või tõenäoliselt sobiv.
- Eesti elanikud peavad Kaitseliidu peamiseks ülesandeks võimekuse loomist riigi sõjaliseks kaitseks, mida märgib kõige olulisema ülesandena 34% küsitletutest ja kolme olulisema kogusummas 49 protsenti. Päästetegevuses osalemist õnnetuste ja katastroofide korral nimetab esimesena 12% ja kolme hulgas 53%; kaitsetahte ja kaitsevalmiduse tõstmist elanikkonna hulgas peab kõige olulisemaks 16% ja kolme olulisema hulka kuuluvaks 43% küsitletutest.

Kui eestlaste seas domineerivad Kaitsealiidu puhul riigikaitse ülesanded, siis venekeelne elanikkond näeb Kaitsealiitu pigem tsiviilkaitselise organisatsioonina, tähtsustades rohkem selliseid ülesandeid nagu õnnetuste ja katastroofide korral päästetegevuses osalemine ning tsiviilelanikkonna organiseeritud kaitsmine ohuolukordades.

- Kaitsealiidu tegevuses osaleb küsitletutest viis protsenti, mõne pereliikme või sõbra kaudu on kontakt Kaitsealiiduga 27 protsendil. Eestlastel on need näitajad 7% ja 36%, venekeelsete vastajate seas Kaitsealiiduga on aga vähene – vaid seitsmel protsendil on keegi sõpradest või pereliikmetest Kaitsealiiduga seotud.

Kui neile, kes Kaitsealiitu ei kuulu, tehtaks ettepanek Kaitsealiiduga või sellega seotud organisatsioonidega ühineda, oleks kindlasti valmis liituma 5% ja arvatavasti 17%. Liitumisvalmidus on kõrgem nooremate vastajate seas.

- Suhtumine Eesti kuulumisse NATO-sse ei ole võrreldes 2016 märtsiga muutunud: seda pooldab 71% elanikkonnast. Eestlastest pooldab NATOsse kuulumist 89 protsenti, venekeelsetest vastajatest vaid 31 protsenti.
- Sellesse, et Eestit ähvardava ohu korral osutaks NATO otsest sõjalist abi, usuvad 44 protsenti küsitletutest (56% eestlastest ja 18% venekeelsetest). 14% arvab, et NATO piirduks poliitilise ja diplomaatilise toetusega. 21% usub, et NATO liikmeks olek suudaks sõjalise konflikti ära hoida ja 11% arvates ei oleks Eestil NATO-lt mitte mingit abi loota.
- Kindlustundele NATO toetuse osas aitavad kaasa alliansi poolt tehtud reaalsed sammud Eesti turvalisuse tagamisel, mida elanikkond valdavalt toetab: 66 protsenti küsitletutest (eestlastest 76%) leiab, et NATO on Eesti julgeoleku tagamiseks piisavalt teinud ja 68% elanikkonnast (86% eestlastest, kuid vaid 28 protsenti venekeelsetest vastajatest) toetab NATO liitlasvägede kohalolekut Eestis.
- 64% elanikkonnast leiab, et Eesti kaitsejõudude üksused peaksid vastavalt oma võimalustele osalema rahvusvahelistes operatsioonides erinevates maailma pingekolletes. Eestlaste toetus Eesti kaitsejõudude osalemisele missioonidel on suurem (75%), venekeelsetel vastajatel madalam (41%). Rahvusvahelistel sõjalistel operatsioonidel osalemist peetakse vajalikuks ennekõike seetõttu, et see annab meie sõduritele vajaliku reaalse lahingukogemuse (seda nimetas ühe põhjusena kolmest 64%) ning tagab võimalike ohtude puhul Eestile NATO abi (49%).
- Kaks kolmandikku ja rohkem küsitletutest toetab Eesti osalemist NATO, Euroopa Liidu ja ÜRO egiidi all toimuvatel missioonidel. Venekeelsete vastajate seas on soovitud osalemine ÜRO missioonidel, sellele järgnevalt Euroopa Liidu missioonidel ning kõige vähem toetatakse osalust NATO üksuste koosseisus.
- Euroopa Liidu ühise piirivalveteenistuse loomist toetab 64 protsenti ja Euroopa Liidu ühiste relvajõudude loomist 49 protsenti küsitletutest.
- Suhtumine elukutselistesse kaitseväelastesse on stabiilselt positiivne - väga hästi või üldiselt hästi suhtub tegevväelastesse 66% küsitletutest, eestikeelsetest vastajatest ligi kolm neljandikku.
- Avalikkuse arusaamad naiste rollist ja pädevusest kaitseväes on üsnagi vastandlikud: 48 protsenti küsitletutest leiab, et naised peaksid kaitseväes teenima pigem tagalas ja toetavates funktsioonides ning 43% leiab, et naised võiksid teenida meestega võrdselt kõikides väeosades ja ametikohtadel.

Kõige üksmeelsema toetuse sai seisukoht, et kaitseväes teenimine sobib vähestele naistele, kuid soovijatele ei tohiks mingeid piiranguid seada – sellega nõustus täielikult või pigem 82 protsenti küsitletutest. Valdava toetuse pälvis ka seisukoht, et naised saavad kaitseväes hakkama kõikide ülesannetega, kui neile on tagatud meestega nii võrdsed võimalused kui ka võrdsed nõudmised – sellega nõustus 58% ja ei nõustunud 30 protsenti küsitletutest. Kuid 50 protsenti ja enam nõustuti ka seisukohtadega, et naised pole sõjapidamiseks sobivad, mistõttu riigikaitse peaks jääma meeste pärusmaaks ning et sõja ajal ei tohiks naised lahingüksustes teenida. 50% ei nõustunud seisukohaga, et naiste kaasatuse suurendamiseks tuleks kaitseväes rakendada sookvoote ning alandada naistele esitatavaid nõudmisi.

- Sõna „veteran“ on ühiskondlikus teadvuses tugevalt seotud Teise maailmasõja kuvandiga. Tänavu märtsis toimunud küsitluses seostas veterane Teise maailmasõjaga 84 protsenti venekeelsetest ja 41% eestikeelsetest vastajatest. Sel korral lisati vastuste valikusse ka kategooria: kõigi Eesti eest erinevates sõdades võidelnud, mis saigi sel korral 43 protsendiga levinuimaks vastuseks: selliselt vastas 55% eestlastest ja 17% venekeelsetest küsitletutest.

Teine maailmasõda jääb endiselt levinuimaks määratluseks venekeelsete küsitletute jaoks, kellest selle vastuse andis 70 protsenti. Eestlastest arvas nii 21 protsenti.

- Enamik (74%) küsitletutest peab kindlasti või pigem vajalikuks veteranide päeva tähistamist. Veel kevadel oli veteranipäeva toetajaid 68 protsenti. Venekeelsete vastajate teadlikkus sellise päeva tähistamisest jääb eestlastest madalamaks – sellest päevast ei tea midagi või ei oska öelda 34 protsenti vastanutest. Päeva tähistamise vajalikuks pidajaid oli venekeelsete vastajate seas 54 protsenti. Eestlastest toetab veteranide päeva tähistamist 83 protsenti.
- Seda, et kõigis keskhariidust andvates õppeasutustes peaks olema võimalik õppida riigikaitseõpetust, leiab kindlasti või arvatavasti 84 protsenti küsitletutest. Toetus riigikaitseõpetusele on suur nii eesti- kui ka venekeelsete vastajate hulgas.
- Postimehe vahel ilmutat riigikaitse teemalist lisa „Riigikaitse“ on lugenud 16 protsenti küsitletutest, kellest 5 protsenti on seda teinud enamasti ja 11 protsenti kord või paar. Pidevatest Postimehe lugejatest (neist, kes loevad igal nädalal 4-6 lehenumbrit) luges Riigikaitset enamasti 24 protsenti ning kord või paar 27 protsenti. Harvematest lugejatest (1-3 numbrit nädalas) luges Riigikaitset enamasti 10 protsenti ning kord või paar 24 protsenti.

UURINGU TAUST

Käesolev aruanne on koostatud Turu-uuringute AS-i poolt 4. - 24. oktoobrini 2016. aastal läbi viidud omnibussiküsitluse ning varasemate samalaadsete küsitluste tulemuste põhjal. Aruanne esitatakse **Kaitseministeeriumile**.

Uuringu eesmärgiks oli selgitada, milline on:

- Üldised hinnangud elule Eestis ning uhkus ja heameel Eestis elamise üle;
- Riiklike institutsioonide (sh. kaitsestruktuuride) usaldusväärsus elanike seas;
- Elanike hinnangud Eestit ning maailma ähvardavatele julgeolekuriskidele;
- Hinnangud Eesti kaitsevõimekusele;
- Elanike kaitsetahe ning hoiakuline käitumine võimalike Eestit ähvardavate ohtude korral;
- Suhtumine NATO-sse ja selle rolli Eesti julgeoleku tagamisel;
- Suhtumine meeste kohustuslikku ning naiste vabatahtlikku ajateenistusse;
- Suhtumine naiste rolli riigikaitstes;
- Suhtumine Kaitseliitu ning arusaamad Kaitseliidu ülesannetest;
- Arvamused Eesti osalemise kohta rahvusvahelistel sõjalistel operatsioonidel;
- Suhtumine riigikaitseõpetusse koolides.

Aruande esimeses osas on toodud metoodika kirjeldus, teises osas tulemused koos jooniste ning kommentaaridega, lisades on esitatud tulemuste tabeljaotused oluliste taustatunnuste lõikes.

1 Valim

Küsitlus viidi läbi Omnibuss-keskkonnas. Omnibuss on regulaarselt (kindla ajakava järgi) läbiviidav uuring, mille üldkogumi moodustavad Eesti Vabariigi alalised elanikud alates 15 aasta vanusest, kokku 1 102 953 inimest (ESA, 01.01.2016.a.).

Tavapärane omnibussi valim on suurusega **1000 vastajat**. Valim moodustatakse üldkogumi **proportsionaalse mudeli alusel**. Mudeli aluseks on piirkonnad ning asula suurus (elanike arv), mille alusel valitakse kokku 100 lähteaadressi (valimipunkti). Lähteaadressi valik iga piirkonna sees toimub **juhuslikkuse põhimõttel** Rahvastikuregistri aadressiloendite alusel.

Seekordses küsitluses moodustati lisaks põhivalimile ka **lisavalim suurusega 200 vastajat**, et saavutada **venekeelse elanikkonna täielikum esindatus** valimis. Ehkki üldjaotustes on elanikkonna keeleline koosseis kaalutud tegelikkusele vastavaks (st. suurendades eestikeelsete ja vähendades venekeelsete vastajate mõju), võimaldab valimi selline suurendamine täpsemalt analüüsida üksikute venekeelse elanikkonna rühmade hoiakuid ja arvamusi.

Vastajate valikul lähteaadressil rakendati nn „**noore mehe reeglit**“. See tähendab, et valimisse sattunud aadressil viiakse läbi intervjuu noorima kodusoleva meessoost leibkonna liikmega vanuses 15 ja rohkem aastat, kui mehi kodus ei ole, siis noorima naisega. Selline meetod annab neile vastajate kategooriatele, kes tavaliselt harvemini kodus viibivad (nooremad inimesed, meesterahvad), lisatõenäosuse valimisse sattuda, muutes nii empiirilise valimi elanikkonna tegeliku soolis-vanuselise koosseisule vastavamaks.

Lähtumine üldkogumi proportsionaalsest mudelist tagab valimi esinduslikkuse ehk võimaluse uuringu alusel tehtud järeldusi üldistada kogu Eesti vastavaealisele elanikkonnale. 1000 inimese küsitlemisel ei ületa maksimaalne viga $\pm 3,10\%$, väiksemate gruppide vaatlemisel võib viga olla suurem.

Järgnevas tabelis 1 on toodud valimivea piirid proportsioonihinnangul 95% usaldusnivool.

Tabel 1 Valimivea piirid

	Vastuse proportsioon											
	50%	45%	40%	35%	30%	25%	20%	15%	10%	5%	3%	2%
10	30.99%	30.83%	30.36%	29.56%	28.40%	26.84%	24.79%	22.13%	18.59%	13.51%	10.57%	8.68%
20	21.91%	21.80%	21.47%	20.90%	20.08%	18.98%	17.53%	15.65%	13.15%	9.55%	7.48%	6.14%
30	17.89%	17.80%	17.53%	17.07%	16.40%	15.49%	14.31%	12.78%	10.74%	7.80%	6.10%	5.01%
40	15.49%	15.42%	15.18%	14.78%	14.20%	13.42%	12.40%	11.07%	9.30%	6.75%	5.29%	4.34%
50	13.86%	13.79%	13.58%	13.22%	12.70%	12.00%	11.09%	9.90%	8.32%	6.04%	4.73%	3.88%
60	12.65%	12.59%	12.40%	12.07%	11.60%	10.96%	10.12%	9.03%	7.59%	5.51%	4.32%	3.54%
70	11.71%	11.65%	11.48%	11.17%	10.73%	10.14%	9.37%	8.36%	7.03%	5.11%	4.00%	3.28%
80	10.96%	10.90%	10.73%	10.45%	10.04%	9.49%	8.77%	7.82%	6.57%	4.78%	3.74%	3.07%
90	10.33%	10.28%	10.12%	9.85%	9.47%	8.95%	8.26%	7.38%	6.20%	4.50%	3.52%	2.89%
100	9.80%	9.75%	9.60%	9.35%	8.98%	8.49%	7.84%	7.00%	5.88%	4.27%	3.34%	2.74%
110	9.34%	9.30%	9.15%	8.91%	8.56%	8.09%	7.47%	6.67%	5.61%	4.07%	3.19%	2.62%
120	8.95%	8.90%	8.76%	8.53%	8.20%	7.75%	7.16%	6.39%	5.37%	3.90%	3.05%	2.50%
130	8.59%	8.55%	8.42%	8.20%	7.88%	7.44%	6.88%	6.14%	5.16%	3.75%	2.93%	2.41%
150	8.00%	7.96%	7.84%	7.63%	7.33%	6.93%	6.40%	5.71%	4.80%	3.49%	2.73%	2.24%
200	6.93%	6.89%	6.79%	6.61%	6.35%	6.00%	5.54%	4.95%	4.16%	3.02%	2.36%	1.94%
300	5.66%	5.63%	5.54%	5.40%	5.18%	4.90%	4.53%	4.04%	3.39%	2.47%	1.93%	1.58%
500	4.38%	4.36%	4.29%	4.18%	4.02%	3.79%	3.51%	3.13%	2.63%	1.91%	1.49%	1.23%
750	3.58%	3.56%	3.50%	3.41%	3.28%	3.10%	2.86%	2.55%	2.15%	1.56%	1.22%	1.00%
1 000	3.10%	3.08%	3.03%	2.95%	2.84%	2.68%	2.48%	2.21%	1.86%	1.35%	1.06%	0.87%
1 500	2.53%	2.52%	2.48%	2.41%	2.32%	2.19%	2.02%	1.81%	1.52%	1.10%	0.86%	0.71%

2 Küsitlustöö

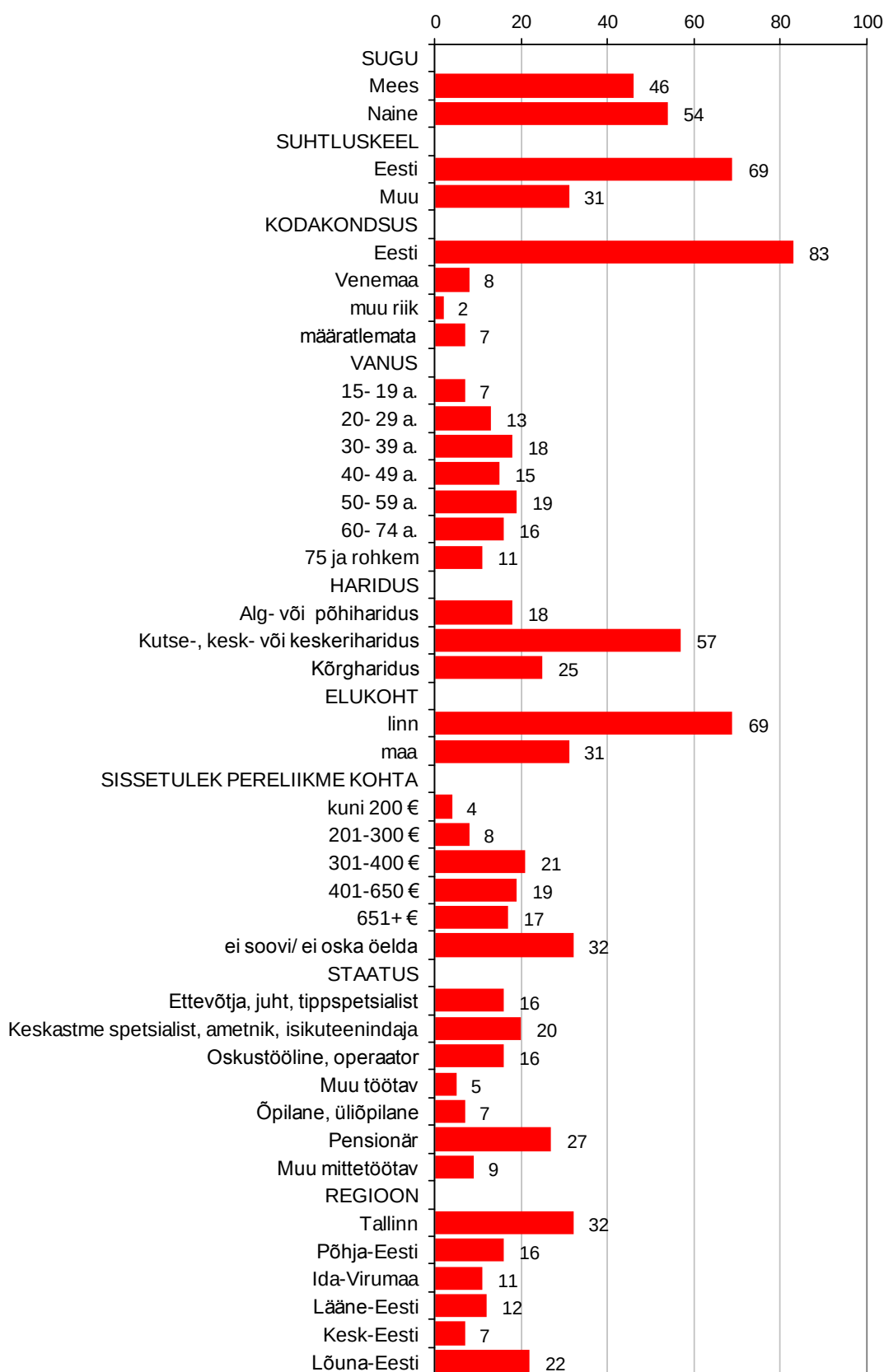
Küsitlusmeetodina kasutati personaalintervjuud tahvelarvutite vahendusel, mis viidi läbi vastavalt respondendi eelistusele kas eesti või vene keeles. Küsitlustöös osales **66** vastava ettevalmistuse saanud Turu-uuringute AS-i küsitlajat. Kokku viidi läbi **1206** intervjuud. Vastanute sotsiaal-demograafiline profiil on toodud joonisel 1.

Ülevaade küsitlustöö tulemustest (külastatud aadresside arv, intervjuu mitte-toimumise põhjused) on esitatud tabelis 2.

Tabel 2 Küsitlustöö tulemused

Põhjused, miks küsitlus ei toimunud	Kokku
Peres ei ela sihtrühma kuuluvaid inimesi	790
Kedagi pole kodus	3206
Sihtrühma kuuluv inimene pole kodus	102
Keelduti kontaktist	681
Sihtrühma kuuluv inimene keeldus intervjuust	852
Muu mittetoimumise põhjus	92
Ei ole eluruumid või aadressile ei pääse ligi	332
Kokkuvõte	
Kokku aadresse	7261
Korduvvisiite	1105
Korrektset täidetud küsimustikke	1206

Uuringutulemuste tötluseks kasutati andmetöötluspaketti SPSS for Windows 22.0.

Joonis 1 Vastanute sotsiaaldemograafiline profiil, %, n=1206

3 Teostajad

Uuringu erinevates etappides olid vastutavad:

Aruanne, projekti juhtimine:
Valim/Küsitlustöö koordineerimine:

Juhan Kivirähk
Kristel Merusk,
Kaja Södor,
Roman Vjazemski.

Andmetöötlus ja tabelid:

Reijo Pohl
Irina Strapatsjuk

Tellija-poolne kontaktisik:

Anniki Rebane

Kontaktandmed:

- Üldtelefon: 585 29 700
- E-post: post@turu-uuringute.ee
- Kodulehekülg: www.turu-uuringute.ee
- Aadress: Pärnu mnt. 102, korpus A, 11312 Tallinn

Uuringujuhi kontaktandmed:

- Telefon: 5515200
- E-post: juhan@turu-uuringute.ee

UURINGU TULEMUSED

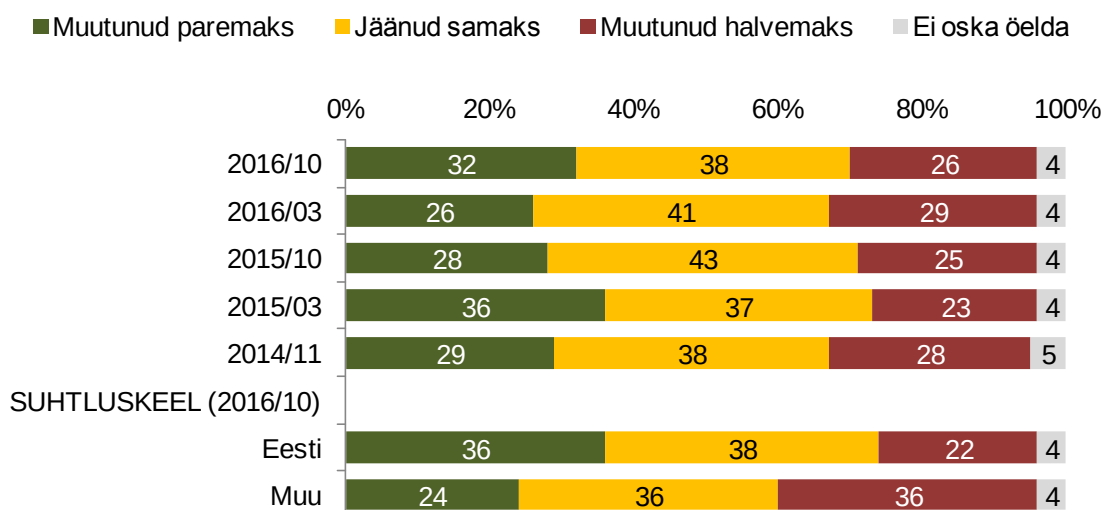
1 Hinnangud Eesti elule ning uhkus Eesti üle

Inimeste suhtumist ühiskonnaelu erinevatesse küsimustesse, sealhulgas riigikaitse, mõjutab oluliselt see, kui positiivselt või negatiivselt hinnatakse Eesti elu tervikuna, kas olukorda nähakse arenemas paremuse või halvemuse suunas.

Kui riigikogu valimiste kevadel 2015 aastal inimeste hinnangud Eesti elule võrreldes 2014. aastaga paranesid, siis pärast seda on toimunud hinnangutes tagasimine. Seekordses küsitluses on ühiskonnaelus toimuvatele muutustele antud hinnangud taas pisut paranenud (Joonis 2).

Venekeelsed vastajad hindavad Eesti elus toimunud muutusi kriitilisemalt kui eestlased.

Joonis 2. Hinnangud muutustele Eesti elus (%) (N = kõik vastajad)

Positiivsemalt hindavad Eesti arengut alla kõrgharidusega vastajad, kelle seas muutusi paremuse suunas tajub 44 protsenti. Keskharidust mitte omavatest vastajatest arvab seda vaid viiendik, 47% aga leiavad, et olukord pole muutunud.

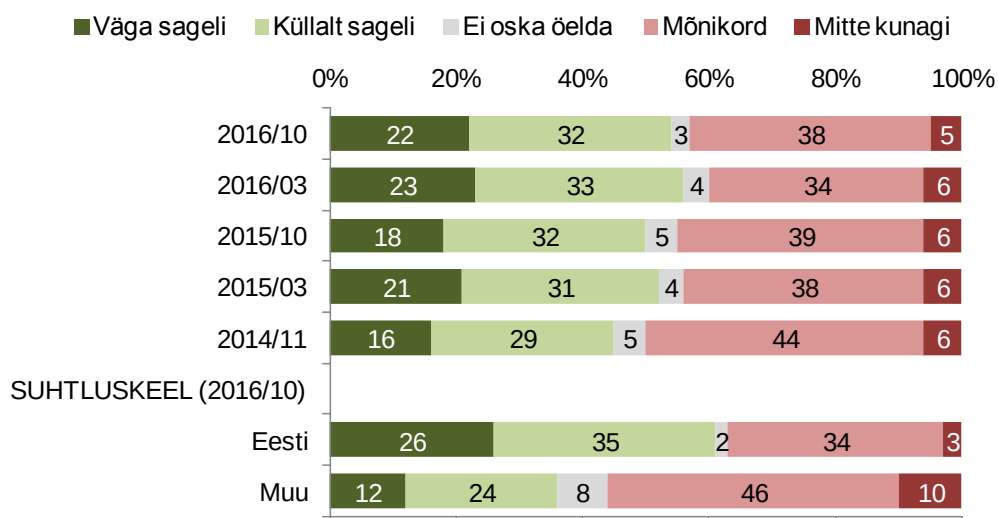
Mõistagi mõjutab hinnanguid ka vastaja majanduslik olukord – muudatusi paremuse poole hakatakse keskmisest enam tajuma alates 400 euro suurusest sissetulekust ühe leibkonna liikme kohta kuus. Neist vastajaist, kelle igakuine sissetulek pere liikme kohta on 401-500 eurot, näevad muutusi paremusele 41 protsenti, vahemikus 501-650 eurot 46 protsenti ning neist, kelle sissetulek pere liikme kohta ületab 650 eurot kuus - 49 protsenti.

Seda, et elu Eestis on muutunud halvemaks, leiab 36% määratlemata kodakondsusega ja 41% Venemaa kodakondsusega vastajatest.

Sellest, kuidas tajutakse muutusi Eesti elus, sõltub olulisel määral ka see, kas Eestis elamise üle tuntakse uhkust ja heameelt.

Neid, kes tunnevad Eestis elamise üle uhkust ja heameelt väga või küllalt sageli on 54 protsenti. Nende vastanute osakaal, kes ei tunne Eestis elamise üle kunagi uhkust või heameelt, on läbi viie viimase küsitluse püsinud viiel-kuuel protsendil (Joonis 3).

Joonis 3. Uhkus ja heameel selle üle, et elatakse Eesti Vabariigis (%) ; N = kõik vastajad)

Kõige vähem tunnevad Eestis elamise üle uhkust ja heameelt määratlemata kodakondsusega vastajad ja Venemaa kodanikud – väga või küllalt sageli teevad seda vastavalt 33% ja 25%, mitte kunagi aga 14-15 protsenti.

Venekeelsetest Eesti kodanikest tunnevad Eestis elamise üle uhkust ja heameelt 49 protsenti, mitte kunagi – 5 protsenti.

Järgmisest tabelist on näha, kuidas on seotud uhkus ja heameel Eestis elamise üle ning hinnangutega Eesti elu arengule. Positiivse suhtumisega Eesti üldisesse arengusse kaasneb ka suurem uhkustunne ning vastupidi – nende seas, kes tajuvad Eesti arengut negatiivselt, on ka oluliselt vähem neid, kes tunnevad uhkust ja heameelt Eestis elamisest. Nagu eelnevalt selgus, on hinnang Eesti arengule tihedalt seotud konkreetse vastaja sissetulekutega.

Tabel 3 – Eesti elule antud hinnangute seos uhkuse ja heameelega Eesti üle

Kas tunnete uhkust ja heameelt ...	Eesti elu on muutunud		
	paremaks	jäänud samaks	halvemaks
... Eestis elamise üle			
väga v. küllalt sageli	68%	50%	35%
mitte kunagi	1%	5%	12%

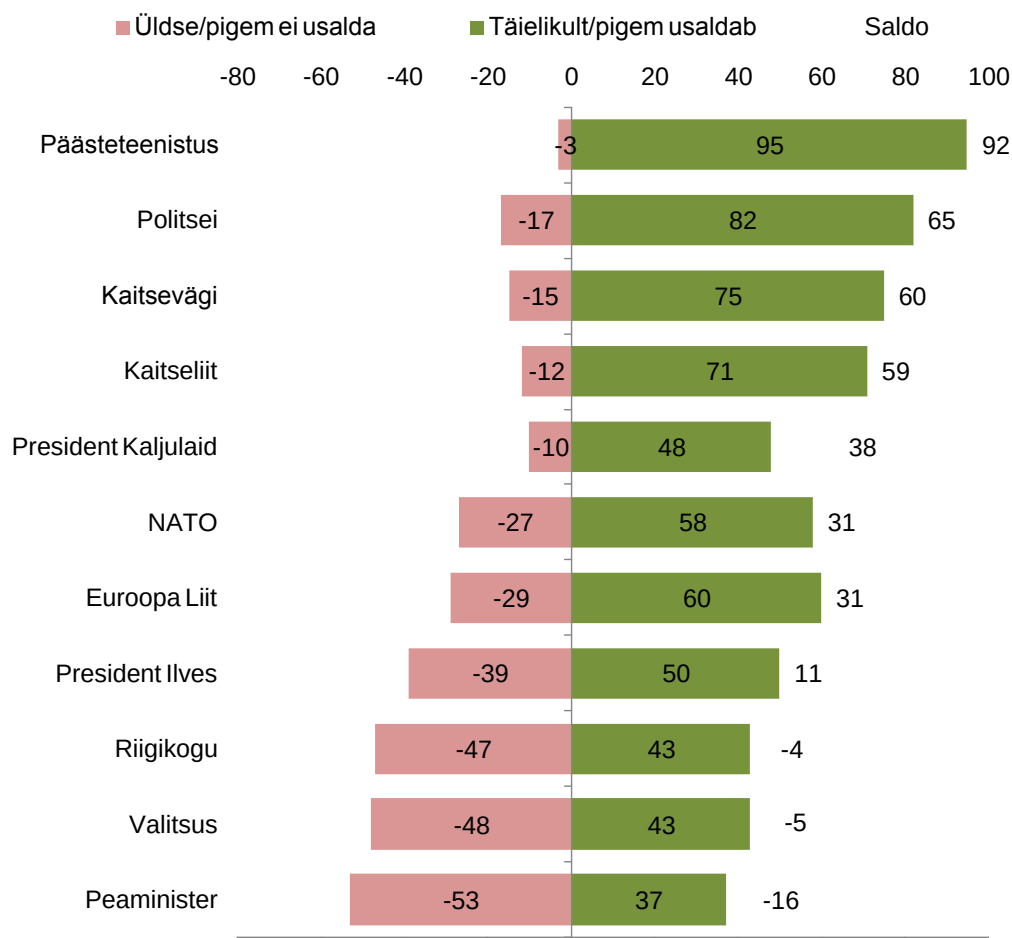
2 Institutsioonide usaldusväärsus

Uuringus on vaatluse all elanike usaldus riiklike ja rahvusvaheliste institutsioonide vastu. Institutsioonide valik on tehtud, arvestades nende olulist rolli Eesti julgeolekupoliitika kujundajana, elluviijana või toetajana.

2.1 Üldine taust

Vastajad hindasid institutsioonide usaldusväärst nelja kategooriaga skaalal: täielikult usaldan, pigem usaldan, pigem ei usalda, üldse ei usalda. Kümnest uuringusse lülitatud institutsioonist **usaldatakse kõige enam päästeteenistusi – päästjaid usaldab tervelt 95% Eesti elanikkonnast, järgnevad politsei (82%), kaitsevägi (75%) ja Kaitseliit (71%)** (Joonis 4).

Joonis 4. Institutsioonide usaldusväärsus (%; N = kõik vastajad)

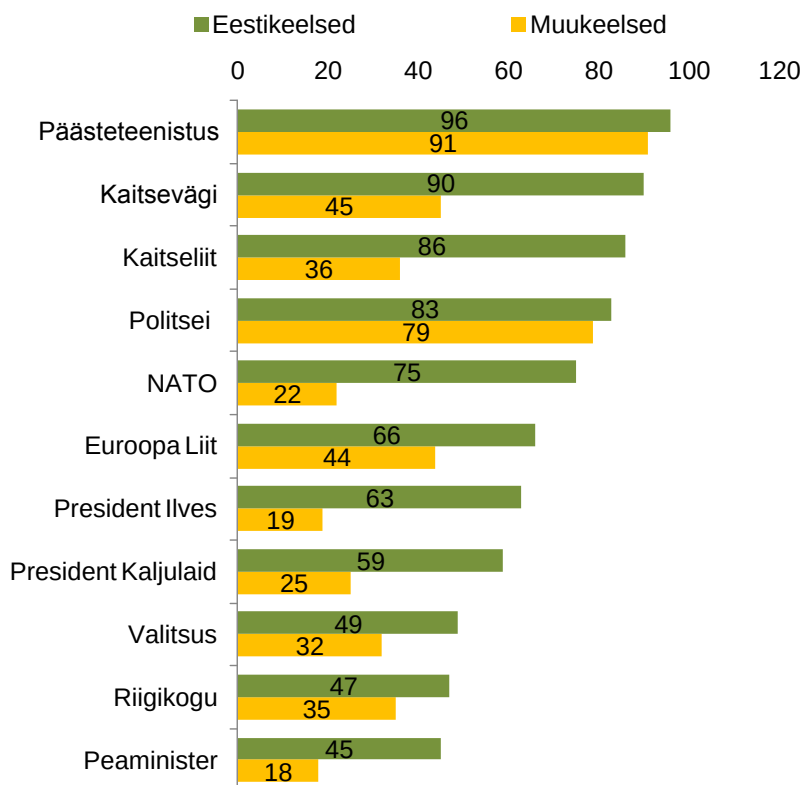
Poliitiliste institutsioonide usaldusväärsus on oluliselt langenud – kõigi Toompea võimuinstitutsioonide usaldussaldo on langenud miinuspoolele, eriti madal on peaministri usaldusväärsus.

Kuna küsitlusperioodil astus ametisse uus Eesti Vabariigi president, siis küsiti sel korral hinnangut nii ametist lahkuvale kui ka uue presidendi usaldusväärsele. Usaldusväärsele saldot arvestades peetakse president Kersti Kaljulaidi oluliselt usaldusväärsemaks kui senist presidenti Toomas Hendrik Ilvest. Ehkki Ilvesel on usaldajate protsenti sama kõrge kui Kaljulaidil, on tal oluliselt suurem mitte-usaldajate osakaal. Kersti Kaljulaidi suhtes väljendavad usaldamatust vähesed vastajad, kuid märgatav osa (41%) ei oska talle veel hinnangut anda.

Eesti poliitiliste institutsioonide ja jõuametkondade vahele jäävad oma usaldusväärsele poolest NATO ja Euroopa Liit, mida usaldavad enam kui pooled küsitletutest.

Eestikeelse elanikkonna usaldus kõikide institutsioonide vastu on suurem kui mitte-eestlastel (Joonis 5). Erinevused on väga suured kõigi institutsioonide puhul, v.a. päästeteenistused ja politsei. Suurimad erinevused ilmnevad NATO (eestikeelsetest elanikest usaldab täielikult või pigem 75%, muukeelsetest 22%), Kaitseliidu (86% vs 36%), president Ilvese (63% vs 19%) ja president Kaljulaidi (59% vs 25%), peaministri (45% vs 18%) ning kaitseväge (90% vs 45%) puhul.

Joonis 5. Institutsioonide usaldusväärsus eesti- ja muukeelsete elanike silmis (täielikult ja pigem usaldajate %; N = kõik vastajad)

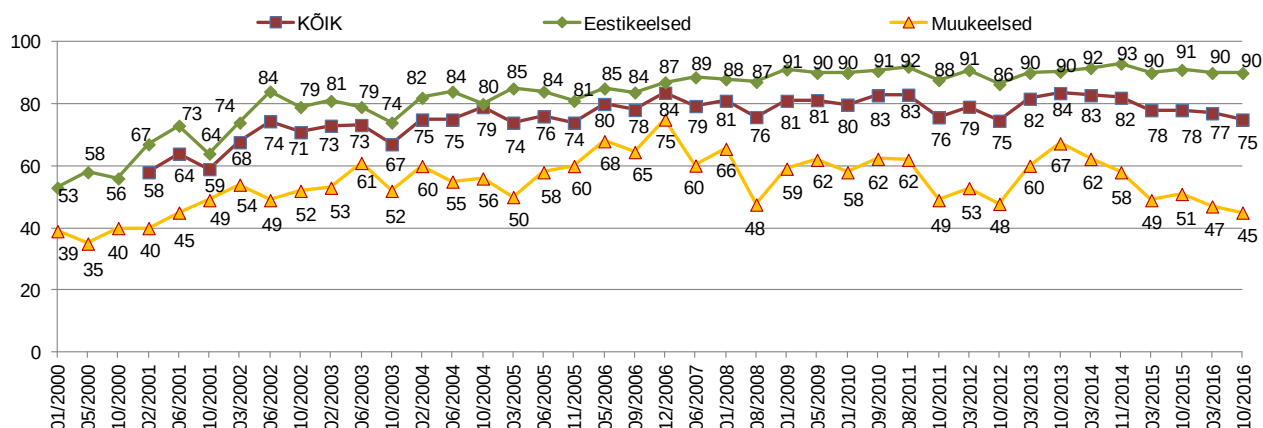
2.2 Kaitsejõudude usaldusväärsus

Kaitseväge, mis on Päästeameti järel usaldusväärseuse pingereas kolmandal, eestlaste hinnangutes aga teisel kohal, **usaldas 2016. aasta oktoobris 75% Eesti elanikest** (Joonis 6). Väikene langus on tingitud usaldusnäitajate vähenemisest venekeelsete vastajate hinnangutes.

Kui eesti emakeelega vastajate seas on kaitseväge usaldusväärsus juba aastaid püsinud stabiilselt väga kõrgel tasemel ning pole viimase kolme aasta jooksul langenud alla 90 protsendi, siis venekeelsete vastajate hulgas jätkub kaitseväge usaldusväärssuses eelmise aasta kevadel alanud langustrend – kaitseväge peab usaldusväärseks 45% venekeelsetest vastajatest. Pärast Eesti liitumist NATOga ei olegi kaitseväge usaldusväärsus venekeelsete vastajate seas nii madal olnud. Venekeelsete Eesti kodanike seas on kaitseväge usaldusväärsus 55 protsenti.

Tõenäoliselt võib siin mõju avaldada Venemaa massiteabevahenditest lähtuv info, mis oma aktiivse lääneriikide ja NATO suunalise kriitikaga kahtlemata mõjutab ka suhtumist Eesti kaitsevähke. Samas võib põhjuseks olla ka kaitseväge teema ebapiisav kajastamine Eesti venekeelses meedias.

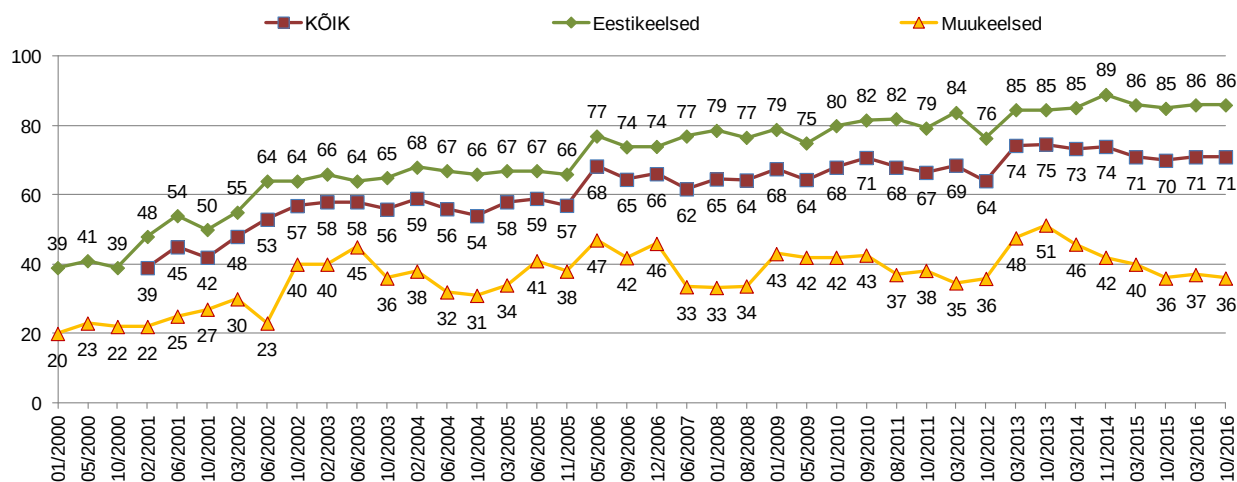
Joonis 6. Kaitseväge usaldusväärsus 2000-2016; eesti- ja muukeelsete elanike hinnangute võrdlus (täielikult ja pigem usaldajate %; N = kõik vastajad)

Kaitseliit asub usaldusväärsemate institutsioonide seas kohe kaitseväge järel – Kaitseliitu usaldas 2016. aasta märtsis 71% Eesti elanikest, ning see on püsinud viimase kahe aasta jooksul muutumatuks (Joonis 7).

Ka Kaitseliidu puhul järgib mitte-eestlaste usaldustrend sama mustrit nagu näeme kaitseväge puhul – alates 2014 kevadest hakkas Kaitseliidu usaldusväärsus venekeelsete vastajate seas langema ning on nüüd jäänud püsima 36 protsendi tasemele. Käesolevas küsitluses usaldas Kaitseliitu 86% eesti- ning 36 protsenti venekeelsetest vastajatest.

Joonis 7. Kaitseliidu usaldusväärsus 2000-2016; eesti- ja muukeelsete elanike hinnangute võrdlus (täielikult ja pigem usaldajate %; N = kõik vastajad)

3 Julgeolek ning ohud

Kolmas peatükk annab ülevaate julgeolekut käsitlevatest küsimustest: milliseks prognoositakse eeloleval aastakümnel olukorda maailmas ja Eestis, milliseid ohtusid peavad elanikud lähemate aastate jooksul julgeoleku ohustajateks maailmas ja Eestis ning mis aitaks tagada Eesti riigi julgeolekut.

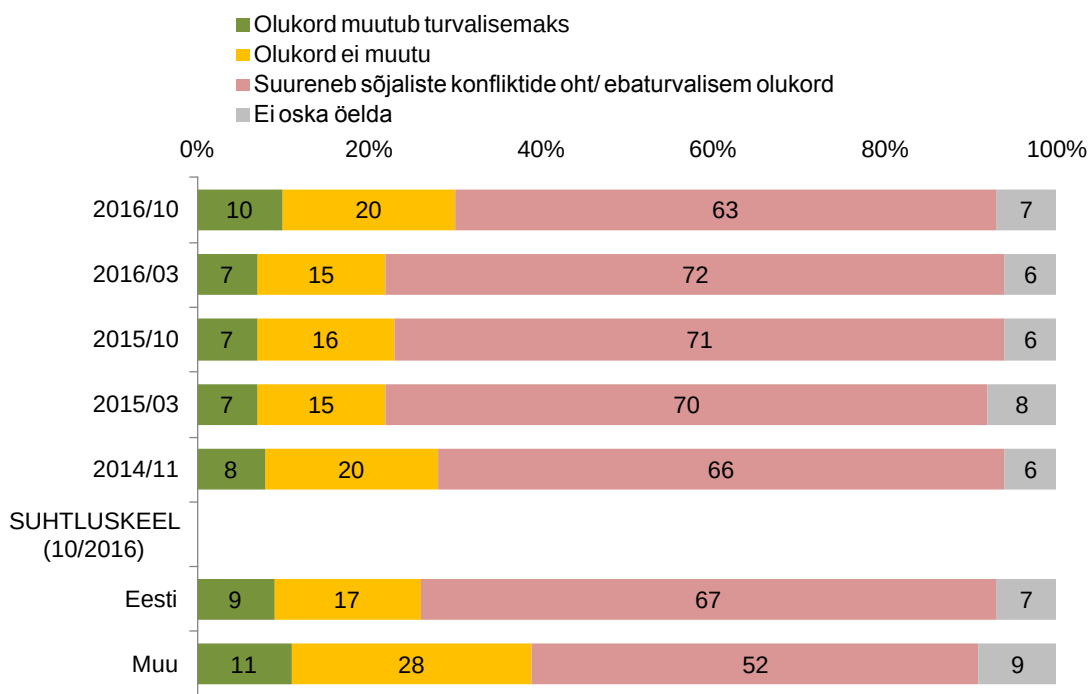
3.1 Julgeolek maailmas

Küsimus maailma julgeolekuolukorra kohta esitati alljärgnevas sõnastuses: **Kuidas Te arvate, kas eeloleval aastakümnel muutub maailm turvalisemaks ja sõjaliste konfliktide oht väheneb või vastupidi, suureneb ebastabiilsus ja maailmas kasvab sõjaliste konfliktide tõenäosus?**

Arvamus, et eeloleval aastakümnel suureneb maailmas ebastabiilsus ja kasvab sõjaliste konfliktide tõenäosus, on 2015. aasta kevadest saadik püsinud 70 protsendist kõrgemal. Seekordses küsitluses hindab olukorra muutumist ohtlikumaks ja ebaturvalisemaks 63 protsenti küsitletutest, mis on küll oluliselt vähem kui kevadel, kuid siiski domineerivalt pessimistlik hinnang (Joonis 8). Vaid 10% usub, et maailm muutub eeloleval dekaadil turvalisemaks ja 20% arvab, et olukord püsib muutumatuks. Hinnangud on ligikaudu sarnased 2014. aasta sügisel valitsenud olukorrale.

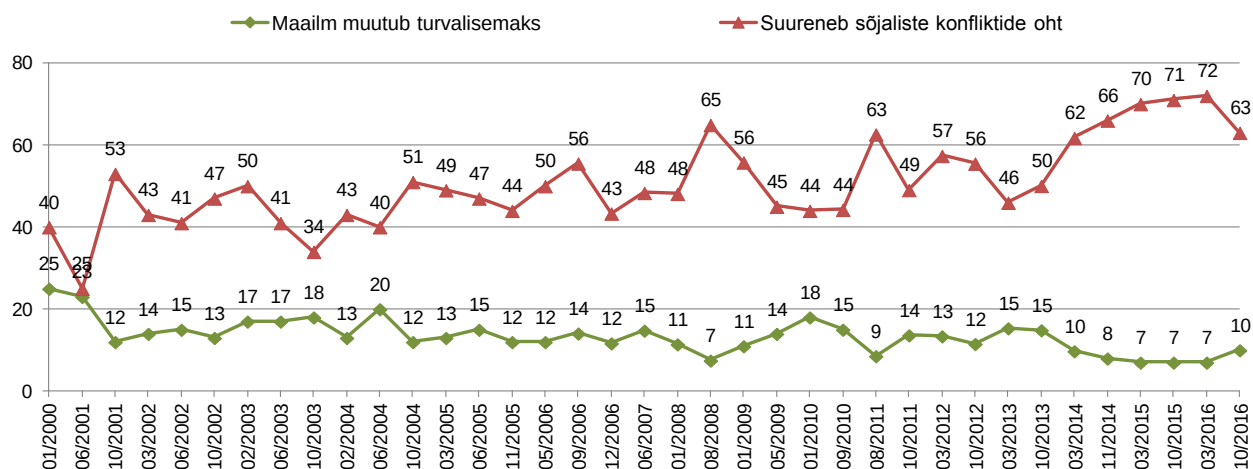
Eesti- ja venekeelsed vastajad hindavad maailma turvalisuse olukorda erinevalt. Eestlased on maailma julgeolekuriskide osas ohutundlikumad – 67 protsenti neist näeb olukorda halvenevat. Venekeelsetest vastajatest jagab seda seisukohta 52%, võrreldes eestlastega eeldatakse rohkem olukorra endiseks jäämist (28 protsenti eestlaste 17 protsendi vastu). Seda, et maailm võiks muutuda lähiaastatel turvalisemaks, usub 9 protsenti eestlastest ja 11 protsenti venekeelsetest vastajatest.

Joonis 8. Olukord maailmas eeloleval aastakümnel, 2014-2016 võrdlus (%) (N = kõik vastajad)

Pikemaajalisem trend kahe vastandliku seisukoha osakaaludega on esitatud joonisel 9.

Joonis 9. Olukord maailmas eeloleval aastakümnel; 2000-2016 võrdlus (%; N = kõik vastajad)

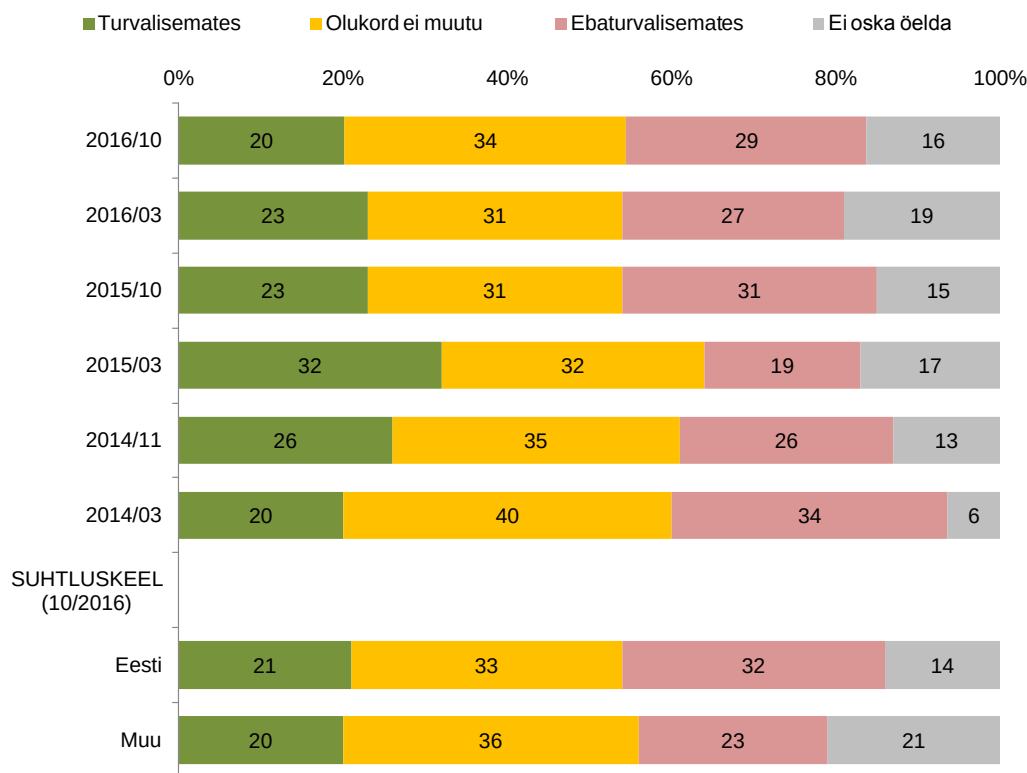
3.2 Julgeolek Eestis

Küsimus Eesti julgeolekuolukorra kohta esitati alljärgnevas sõnastuses:

Mis Te arvate, milliseks kujuneb olukord Eestis? Kas Eesti elanikud elavad kümne aasta pärast praegusest turvalisemates või ebaturvalisemates tingimustes?

Eesti olukorda tajutakse positiivsemana kui situatsiooni maailmas tervikuna. Sarnaselt maailma julgeolekule antud hinnangutega on ka siin avalik arvamus püsinud suuresti muutumatuna. 20 protsendi arvates elavad Eesti elanikud kümne aasta pärast praegusest turvalisemates tingimustes; 29 protsenti näeb ette ebaturvalisuse kasvu.

Joonis 10. Olukord Eestis eeloleval aastakümnel, 2014-2016 võrdlus (%; N = kõik vastajad)

Ka Eesti tulevikku näevad eestikeelsed vastajad tumedamates värvides: ebaturvalisuse kasvu eeldab 32 protsenti eestlastest ja 23% venekeelsetest vastajatest. Eestlastega võrreldes eeldavad venekeelsed vastajad rohkem olukorra samaks jäämist või vastavad „ei oska öelda“.

3.3 Ohud maailma julgeolekule

Palusime vastajatel hinnata, mil määral kujutavad nende arvates ohtu rahule ja julgeolekule maailmas erinevad tegurid.

Kõige olulisemate ohtudena tõstavad vastajad esile Islamiriigi (66%) ja terrorivõrgustike tegevust (61%). Kindlasti peetakse maailmarahule ohuks ka **sõjapõgenike ja pagulaste sisserännet Euroopasse (58%) ning sõjalist konflikti Süürias (56%).** Viimase kahe ohuteguri olulisust hinnatakse siiski võrreldes kevadega madalamaks.

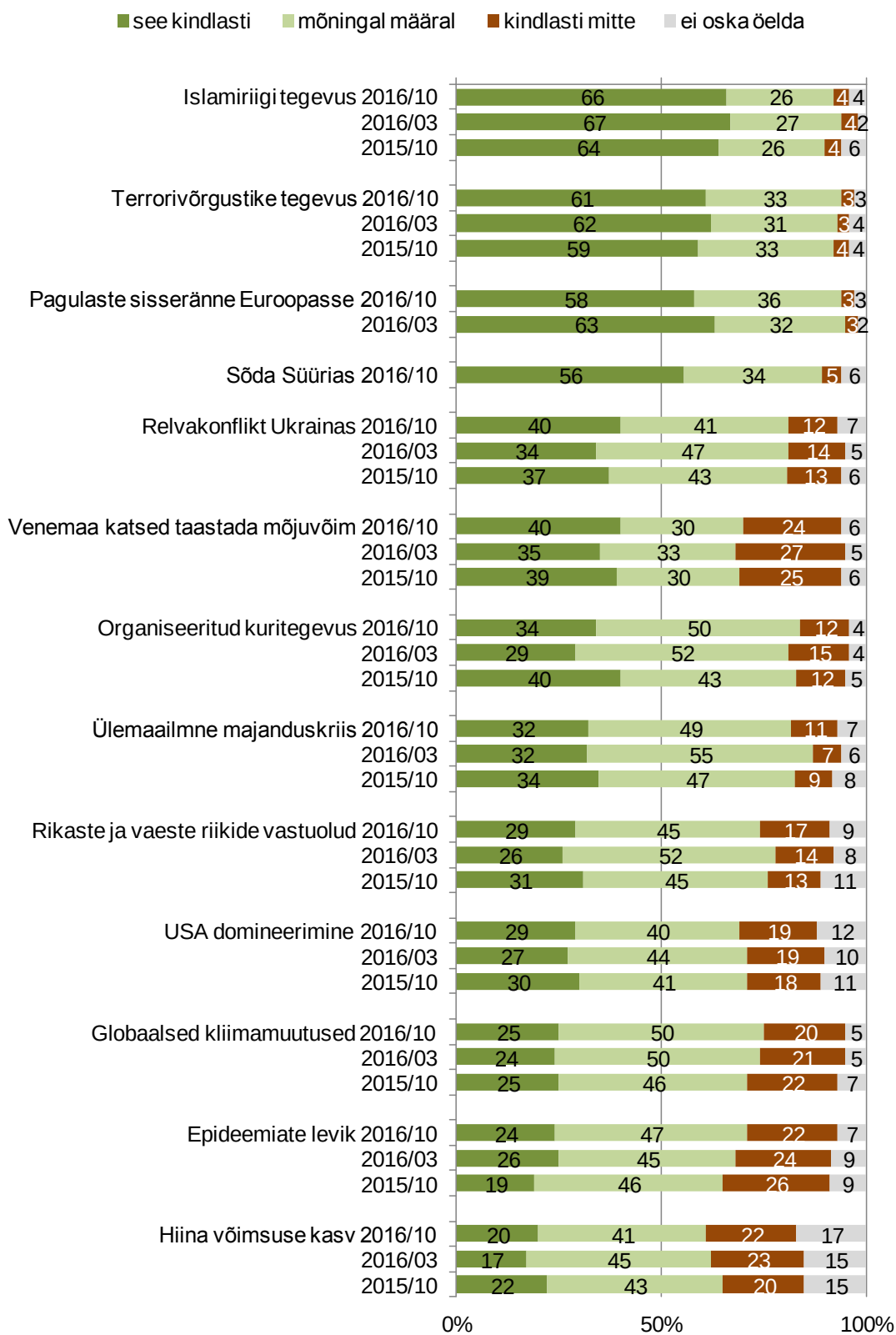
Venemaa katseid oma mõjuvõimu taastamiseks ning relvastatud konflikti Ukrainas (mille toimumine on ju samuti sama eesmärgi teenistuses) hinnatakse võrdselt ohtlikuks (40% annab vastuse „see kindlasti“). Veel 2015. aasta märtsis oli Venemaa tegevus oma mõjuvõimu taastamiseks kindlasti ohtlikuks peetud tegurite hulgas esikohal 46 protsendiga. Seega Venemaa ohtlikkust ei hinnata varasemast oluliselt madalamaks, kuid muud ohud on tõusnud jõulisemalt esiplaanile.

Koos vastusega „mõningal määral“ tõusevad aga ohtudena esile ka pea kõik teised vastusevariantides loetletud riskid, mis näitab, et maailma turvalisust ohustavaid tegureid on palju. Kõige vähem osatakse peljata epideemiate levikut ja Hiina mõjuvõimu kasvu maailmas ([Joonis 11](#)).

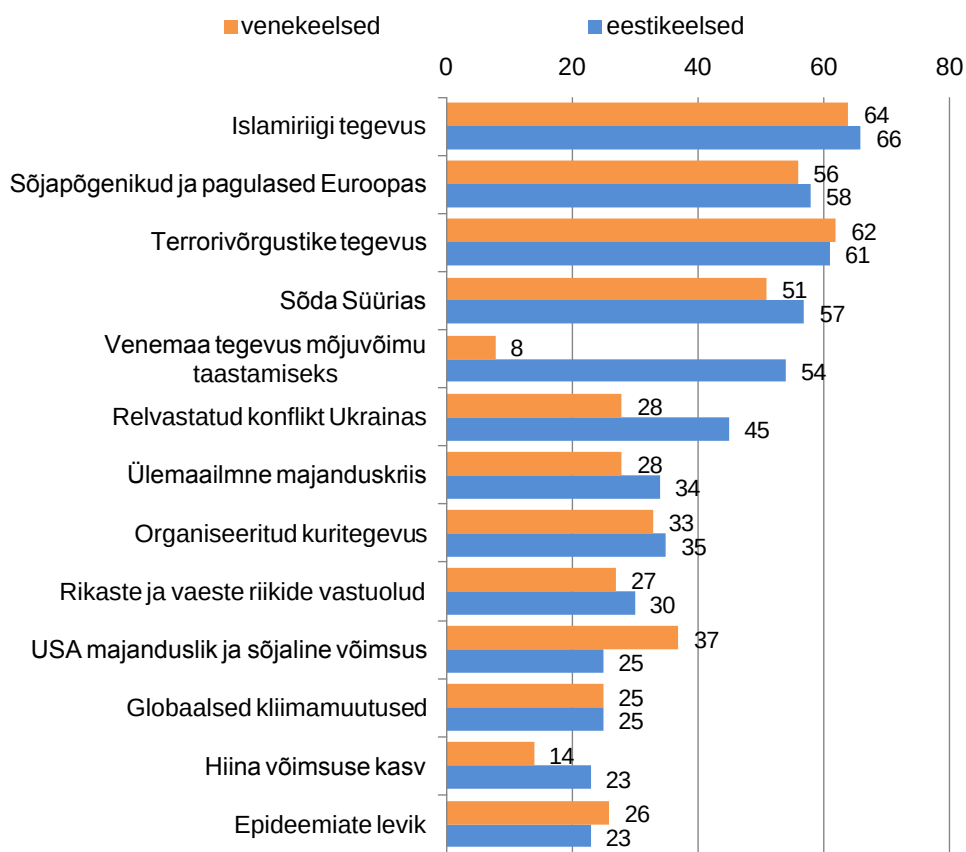
Kui paljusid globaalseid ohte hinnatakse eesti- ja venekeelsete vastajate poolt sarnaselt, siis põhimõtteline erinevus on selles, kui ohtlikuks hinnatakse **Venemaa tegevust oma mõjuvõimu taastamiseks** ning **relvastatud konflikti Ukrainas**. Eestlaste jaoks need ohtlikkusest viiendal ja kuuendal kohal (peab kindlasti probleemiks vastavalt 54% ja 45% eestlastest), venekeelsete vastajate jaoks aga jäävad oluliselt viimastele kohtadele (Venemaa tegevust peab kindlasti probleemiks 8% ja Ukraina konflikti 28% venekeelsetest vastajatest). 60% venekeelsetest vastajatest ei pea Venemaad ohuks maailma julgeolekule ([joonis 12](#)).

Siiski on Venemaa oht ka eestlaste silmis taandunud Islamiriigi, sõjapõgenike Euroopasse saabumise ning terrorivõrgustike tegevuse ees.

Venekeelsed vastajad hindavad eestlastega võrdselt ohtlikuks Islamiriigi tegevust, pagulaste sisserännet ja terrorivõrgustike tegevust, eestlastest ohtlikumaks aga USA sõjalist võimsust.

Joonis 11. Ohud rahule ja turvalisusele maailmas 2016 (%; N = kõik vastajad)

Joonis 12. Ohud rahule ja turvalisusele maailmas 2016 (vastused „see kindlasti“ %; eesti- ja venekeelsete võrdlus)

3.4 Ohud Eestile

Eesti riiki ähvardavate ohtude tõenäosuse väljaselgitamiseks esitati vastajaile 12 erinevat võimalikku ohtu ning paluti hinnata nende esinemise tõenäosust lähemate aastate jooksul (Joonis 13).

On kaks peamist ohtu, mille realiseerumist peavad enam kui pooled vastanuist lähemate aastate jooksul väga või küllaltki tõenäoliseks: 69% elanike arvates võib toimuda organiseeritud rünnak Eesti riiklike infosüsteemide vastu (**nn küberrünnak**), 59% hinnangul võib mõni **välisriik sekkuda Eesti poliitika või majanduse mõjutamiseks oma huvides** ja 51% peavad tõenäoliseks ohuks **ulatuslikku merereostust**. Kui kahe esimese ohu tõenäosust hinnatakse võrreldes kevadel toimunud küsitluse tulemustega vähem tõenäoliseks, siis merereostuse ohtu tõenäoliseks pidavate vastajate osakaal on nelja protsendi võrra kasvanud.

Paari protsendi võrra on kasvanud terroriakti ja Eesti kodanike vastu sooritatud rünnaku tõenäoliseks pidajate osakaal (vastavalt 40% ja 41%) – sel suvel Nizzas taoline juhtum ju ka aset leidis, kus kannatajateks olid ka Eesti kodanikud.

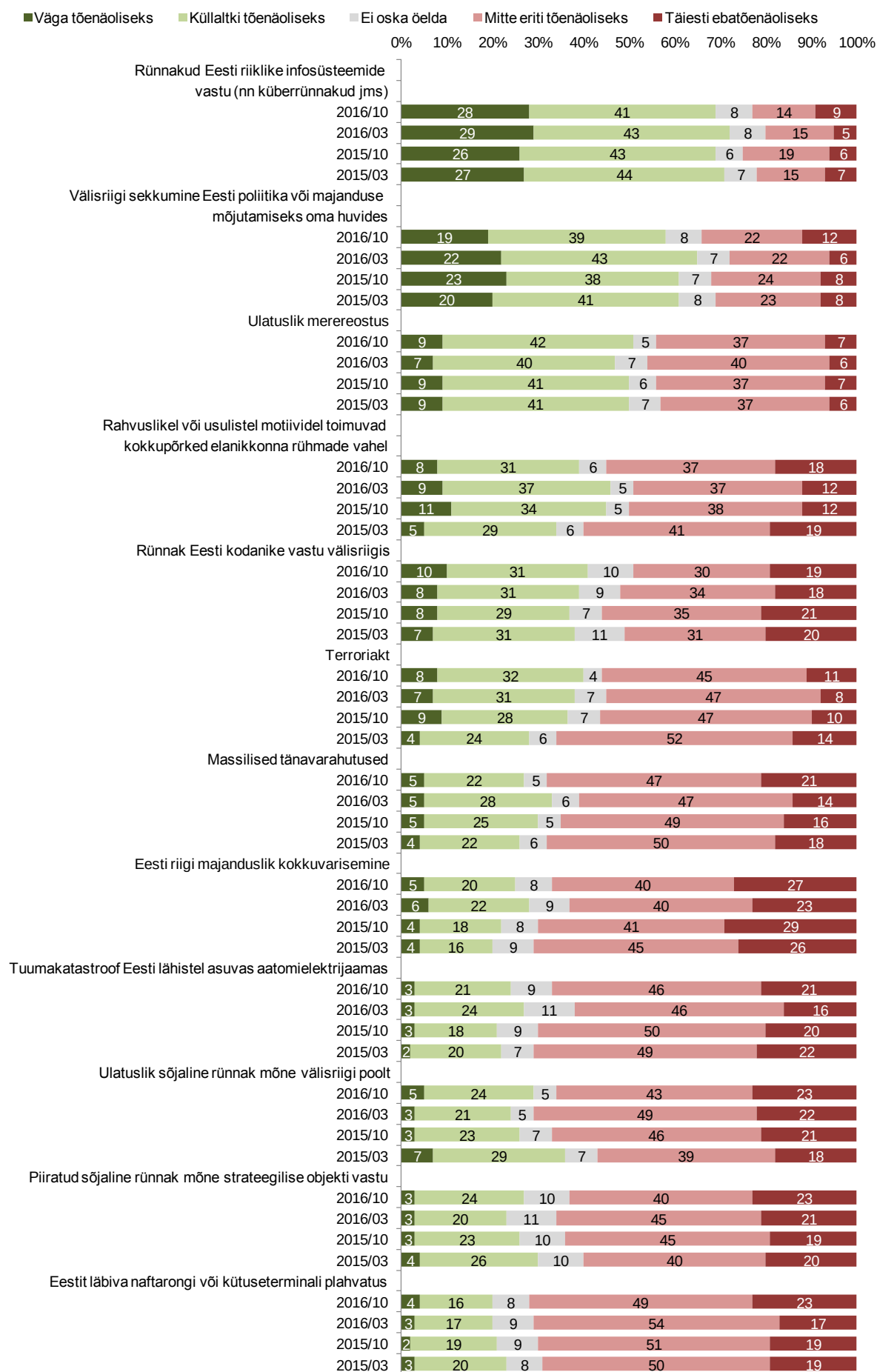
Rahvuslikel või usulistel motiividel toimuvaid kokkupõrkeid elanikkonna rühmade vahel peab tõenäoliseks 39 protsenti, mida on oluliselt vähem kui kevadel (46%).

Alla 30 protsendi vastajatest peab tõenäoliseks massilisi tänavarahutusi (27%, märtsis 33%); Eesti riigi majanduslikku kokkuvarisemist (25%, märtsis 28%); tuumakatastroofi Eesti lähedal asuvas aatomielektijaamas (24%, märtsis 27%). Kõigi nende ohtude tõenäoliseks pidajate osakaal võrreldes kevadega kahanenud.

Kui veel 2013. aasta sügisel pidas Eesti vastu suunatud piiratud või ulatuslikku sõjalist rünnakut tõenäoliseks vastavalt 13 ja 10 protsenti küsitletutest, siis 2015. aasta kevadeks oli selliselt vastanute osakaal kasvanud vastavalt 30 ja 36 protsendile. Mullu oktoobris ja tänavu kevadel sõjalise rünnaku tõenäoliseks pidajate osakaal langes, käesolevas uuringus näitab tõenäosus taas kasvutendentsi, ehkki 2015 kevade tasemele pole see veel tõusnud. Ulatuslikku sõjalist rünnakut Eesti vastu peab tõenäoliseks 29% protsenti (märtsis 24%) ning piiratud sõjalist rünnakut mõne strateegilise objekti vastu 27 protsenti (23%).

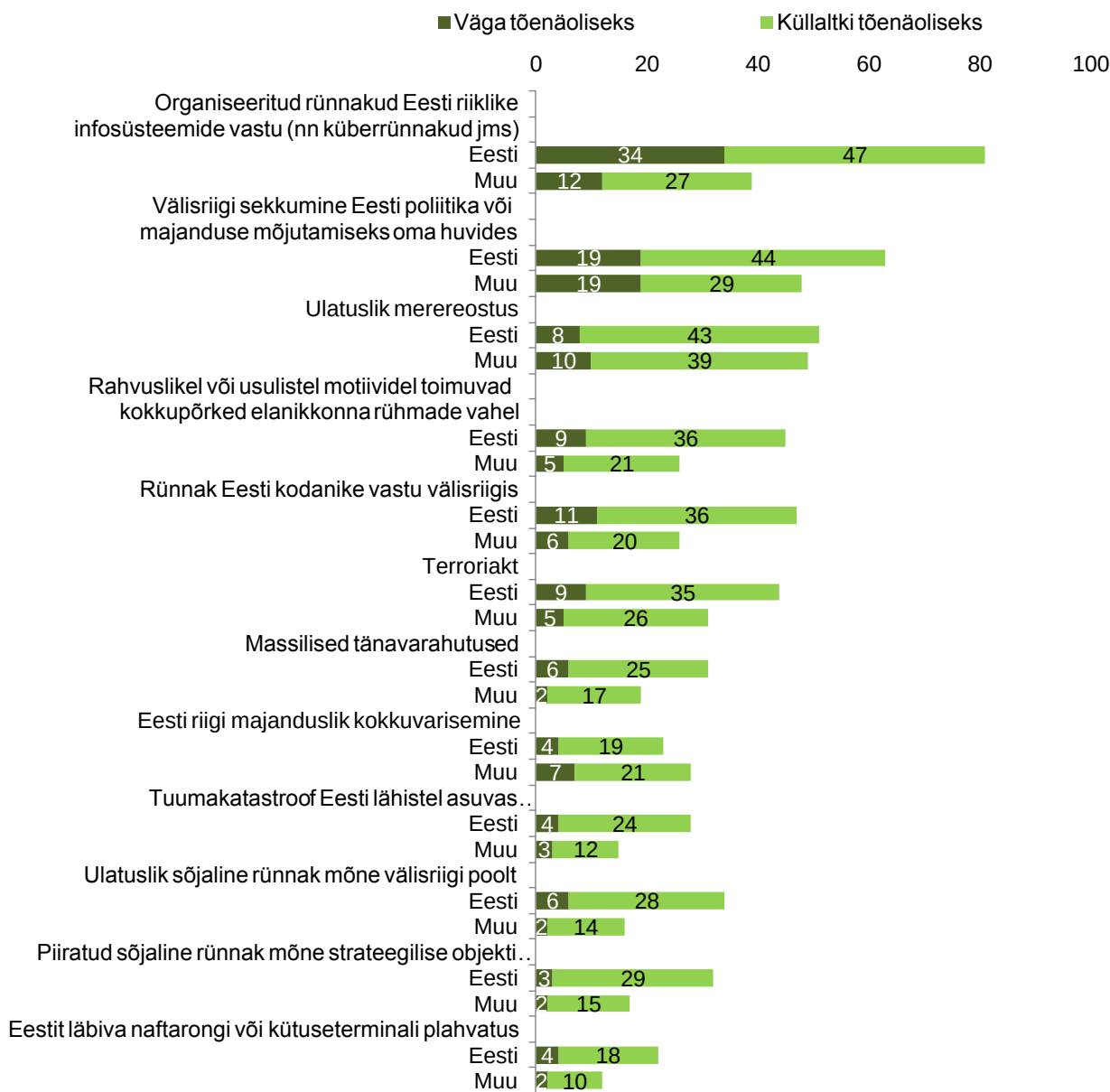
Kõige ebatõenäolisemaks hinnatakse Eestit läbiva naftarongi või kütuseterminali plahvatust - 20 protsenti.

Joonis 13. Erinevate Eestit ähvardavate ohtude tõenäosus lähemate aastate jooksul, 2015-2016 võrdlus (%) (N = kõik vastajad)

Ka Eesti siseste ohtude hindamisel ilmnevad erinevused vastajate peamise suhtluskeele lõikes (Joonis 14). **Eestlased peavad enamikke ohte tõenäolisemaks kui venekeelsed vastajad.** Suurim erinevus on küberrünnakute tõenäoliseks pidamises (vastavalt 81% ja 39%). Oluliselt madalaks hindavad venekeelsed vastajad ulatusliku (34% ja 16%) või piiratud sõjalise rünnaku (32% ja 17%) tõenäosust.

Joonis 14. Erinevate Eestit ähvardavate ohtude tõenäosus lähemate aastate jooksul; eesti- ja venekeelsete elanike hinnangute võrdlus (%; N = kõik vastajad)

3.5 Julgeolekutagatised

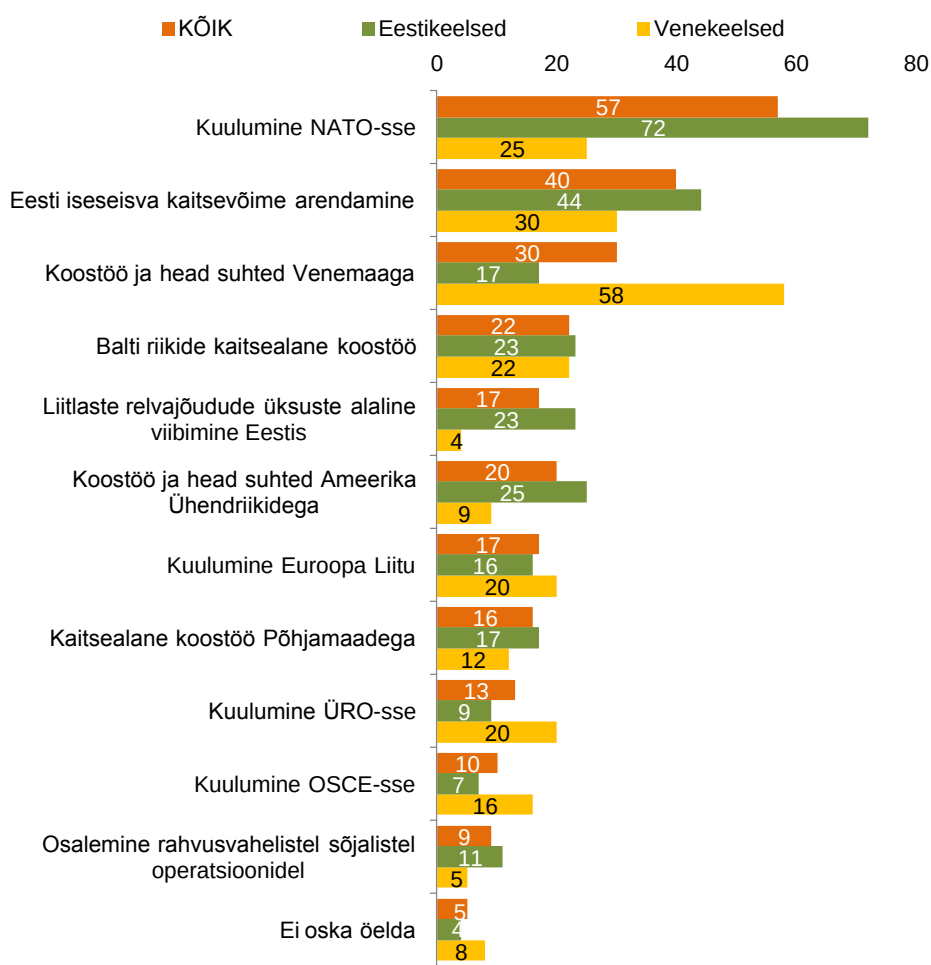
Tegurite hulgas, mis tagavad elanikkonna arvates Eesti riigile suurima julgeoleku, on sarnaselt varasemate uuringulainetega esikohal **Eesti riigi liikmesus NATO-s** – seda nimetab kolme olulisema teguri seas 57 protsenti vastajaist, kusjuures see tulemus on saavutatud eelkõige eestlastest vastajate toel: kui eestlastest peab NATOt peamiseks julgeolekutagatiseks 72 protsenti, siis venekeelsetest vastajatest vaid 25 protsenti (Joonis 15).

Olulisuselt teisel kohal on vastajate hinnangul **Eesti iseseisva kaitsevõime arendamine**, mida mainib ühena peamistest julgeolekutagatistest 40% eestimaalastest. Ka siin on oluline erinevus eesti- ja venekeelsete vastajate hinnangutes: iseseisva kaitsevõime arendamise loevad kolme olulisema julgeolekutagatise hulka vastavalt 44% ja 30%.

Neile kahele tegurile järgneb, küll peamiselt muukeelsete vastajate mõjul, **koostöö ja head suhted Venemaaga**, mida märgib 58 protsenti venekeelsetest ja vaid 17 protsenti eestikeelsetest vastajatest. Nii eesti- kui ka venekeelsetelt vastajatelt saab enam-vähem võrdselt toetust Balti riikide kaitsealane koostöö (23%). Seevastu Euroopa Liitu kuulumist ning ÜRO ja OSCE liikmeks olekut tähtsustavad venekeelsed vastajad rohkem kui eestlased.

Eestlaste hinnangutes on Balti kaitsekoostööga võrdselt olulised ka liitlassuhted USA-ga ja liitlaste relvajõudude alaline Eesti territooriumil viibimine (vastavalt 25% ja 23%), Venekeelsete vastajate poolt märgitakse neid tagatise oluliselt vähem (vastavalt 9% ja 4%).

Joonis 15. Eesti julgeoleku tagatised (kuni 3 olulisemat); eesti- ja venekeelsete elanike hinnangute võrdlus (%; N = kõik vastajad)

4 Eesti inimeste kaitsetahe

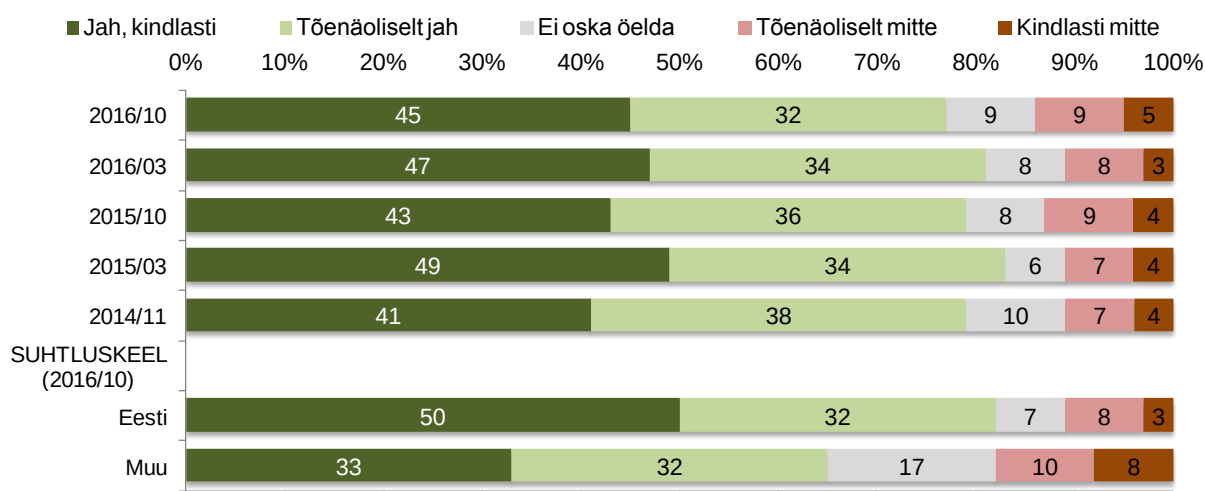
Kaitsetaht mõõdetakse kolme küsimuse abil. N.ö. passiivset kaitsetaht väljendab seisukoht, et Eestit tuleks välisvaenlase kallaletungi korral kaitsta (*"Kui Eestit peaks ründama mõni riik, kas me peaksime igal juhul, sõltumata ründajast, osutama relvastatud vastupanu?"*), aktiivset kaitsetaht aga isiku valmisolek ise oma oskuste ja võimete kohaselt riigikaitstes kaasa lüüa (*"Kui Eestile tungitaks kallale, kas oleksite valmis oma võimete ja oskuste kohaselt osalema kaitsetegevuses?"*). Samuti selgitatakse välja nende osakaal, kes väljendavad soovi kallaletungi korral Eestist lahkuda. Kaitsetahte teemaga seostub ka küsimus elanike informeeritusest selle kohta, kuidas nad saaksid võimaliku kallaletungi korral Eesti kaitsmises osaleda.

4.1 Suhtumine vastupanu osutamise vajalikkusesse

Relvastatud vastupanu osutamist peab võõrriigi rünnaku korral kindlasti vajalikuks 45% ja tõenäoliselt vajalikuks 32% Eesti elanikest (Joonis 16). Seega **kokku on sõjalise vastupanu osutamise poolt 77%, mittevajalikuks peab seda aga 14% Eesti elanikkonnast**.

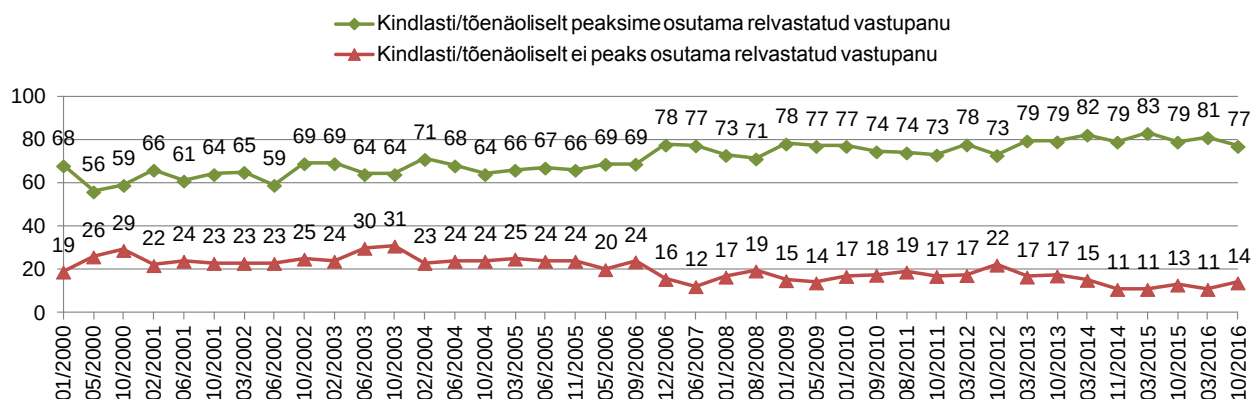
Eestikeelsed vastajad peavad relvastatud vastupanu enam vajalikuks kui mitte-eestlased (kindlasti vajalikuks peab vastupanu 50% eesti- ja 33% venekeelsetest vastajatest), kuid ka viimastest ei pea vastupanu vajalikuks vaid 18 protsenti (sama palju on neid, kes vastavad „ei oska öelda“).

Joonis 16. Relvastatud vastupanu osutamise vajadus, kui Eestit ründaks mõni riik
(%; N = kõik vastajad)

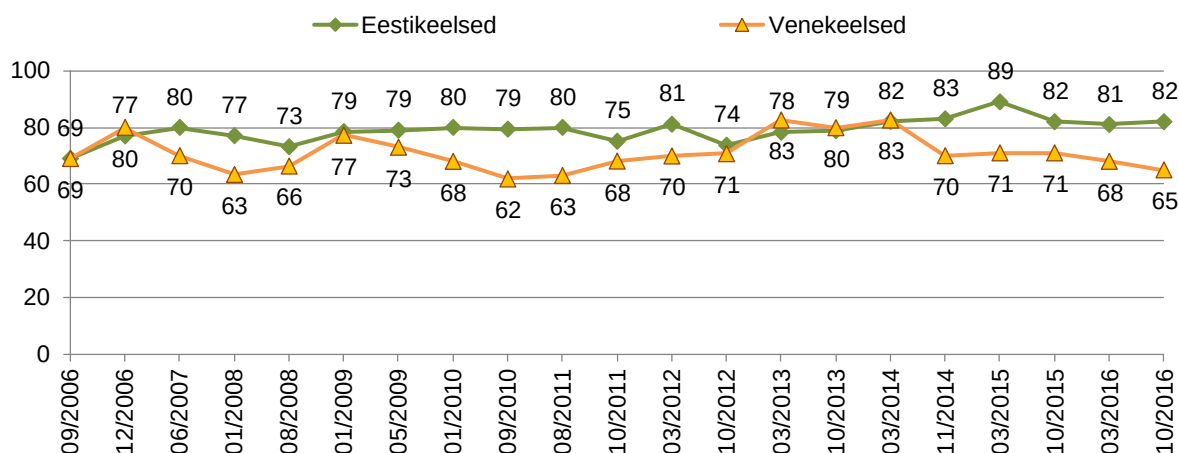

Üldiselt võib passiivse kaitsetahte väljendajate osakaalu pidada stabiilseks – läbi viimaste küsitluste olnud see polnud püsivalt kas veidi alla või üle kaheksakümne protsendi. Relvastatud vastupanu osutamise vajalikuks pidamise pikem trend on esitatud [joonisel 17](#) (kogu elanikkonna kohta) ja [joonisel 18](#) eesti- ja venekeelsete vastajate võrdlusena.

Joonis 17. Relvastatud vastupanu osutamise vajadus, kui Eestit ründaks mõni riik; 2000-2016 võrdlus (%) (N = kõik vastajad)

Joonis 18. Rünnaku korral relvastatud vastupanu osutamise pooldajate osakaal; eesti- ja muukeelsete elanike võrdlus 2006-2016 (kindlasti ja tõenäoliselt relvastatud vastupanu vajalikuks pidajate %; N = kõik vastajad)

Näeme, et eesti- ja venekeelsete vastajate passiivses kaitsetahtes on perioode, mil see on võrdne ning perioode, mil venekeelsete vastajate hinnang vajadusele välisründajale vastupanu osutada on madalam. Esimene selline periood seostub pronksiöö järgse ajaga, teine periood jäi majandussurutise aegadesse, praegune aga võib olla seotud külma sõja vaimust kantud lääneriikide suunalise propaganda tugevnemisega Venemaa meedias.

4.2 Valmisolek osaleda kaitsetegevuses

Valmisolek isiklikult kaitsetegevuses osaleda (ehk nn. aktiivne kaitsetahe) on madalam kui riigi tasandil relvastatud vastupanu osutamist vajalikuks pidajate osakaal. Kui relvastatud vastupanu osutamist pidas vajalikuks 77%, siis ise oleks **oma võimete ja oskuste kohaselt valmis kaitsetegevuses osalema 56% elanikkonnast** (Joonis 19). Seda on kahe protsendi võrra vähem kui kevadel ja umbes sama palju kui aasta tagasi 2015. aasta sügisel. Ka aktiivset kaitsetahtet võib pidada stabiilseks, sest statistilises mõttes on viimastel aastatel toimunud muutused ebaolulised.

29 protsenti Eesti elanikkonnast oleks riigi kaitseks kindlasti ja 27 protsenti tõenäoliselt valmis. Kindlasti või tõenäoliselt ei oleks valmis ise kaitsetegevuses osalema 34 protsenti küsitletutest.

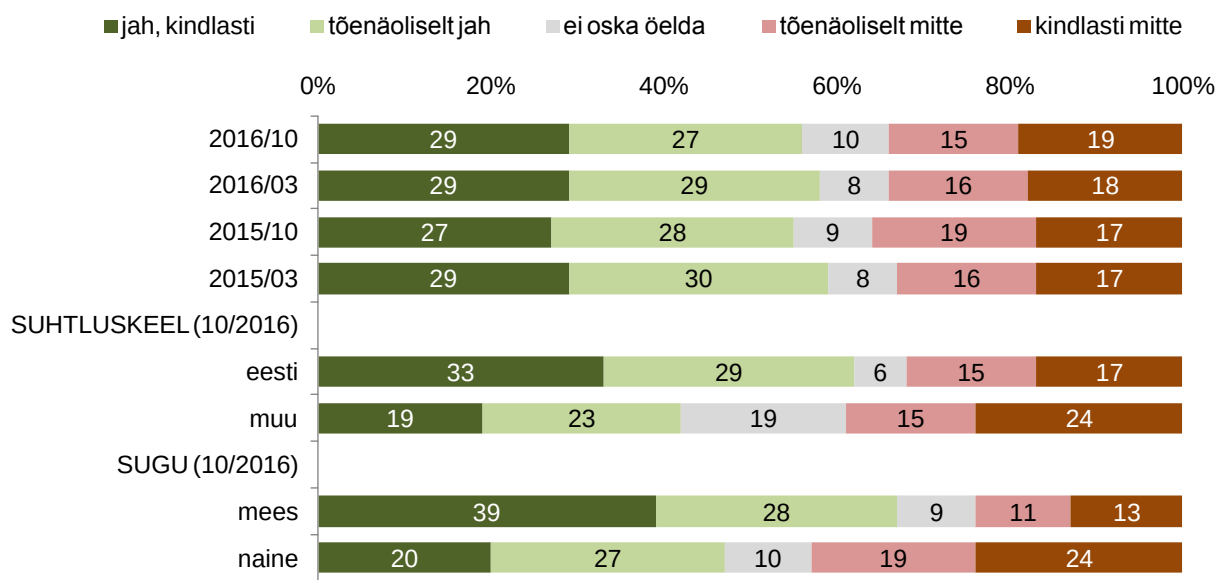
Aktiivse kaitsetahte küsimuses on erinevus eesti- ja muukeelsete elanike hoiakutes veelgi märkimisväärssem kui passiivse kaitsetahte puhul. Kui **eestlastest oleks valmis ise kaitsetegevuses osalema 62%, siis mitte-eestlastest vaid 42%.**

Aktiivse kaitsevalmiduse tõlgendamise juures tuleb silmas pidada asjaolu, et riigikaitstes osalemist nähakse eelkõige kui relvastatud vastupanu, mida traditsiooniliselt peetakse vaid reservväelastest meeste ülesandeks. Seetõttu jääb valmisolek omapoolseks panustamiseks paratamatult madalamaks naissoost ja vanemaeliste vastajate puhul (näiteks üle 60-aastastest vastajatest oleks kaitsetegevuses valmis osalema vaid 44 protsenti, alla 20-aastastest 63 protsenti).

Venekeelsete vastajate protsent jääb keskmisest madalamaks ka seetõttu, et mittekodanikel ei ole kohustust läbida ajateenistust, mis on aga reservväelasena riigikaitstes osalemise eelduseks. Mitte-eestlastest Eesti kodanikest oleks valmis riigikaitstes osalema 52 protsenti, määratlemata kodakondsusega isikutest 38% ning Venemaa kodanikest 28%.

Joonis 19. Valmisolek osaleda kaitsetegevuses, kui Eestile tungitaks kallale

(%; N=kõik vastajad)

Vaadates üksnes meeste valmisolekut riigikaitstes osaleda, saame kaitsetahtest positiivsema pildi: 15-64 aastastest meessoost kodanikest on valmis riigikaitstes kaasa lööma kolm neljandikku.

Vene emakeelega meessoost kodanike valmisolek riiki kaitsta on madalam kui eestlastel. Alla 50-aastastest venekeelsetest meeskodanikest on valmis ise riigikaitstes osalema kaks kolmandikku, vanematest veidi vähem kui pooled. Alla 65-aastastest eestlastest on riigi kaitsmiseks valmis 80 protsenti meestest (Tabel 4).

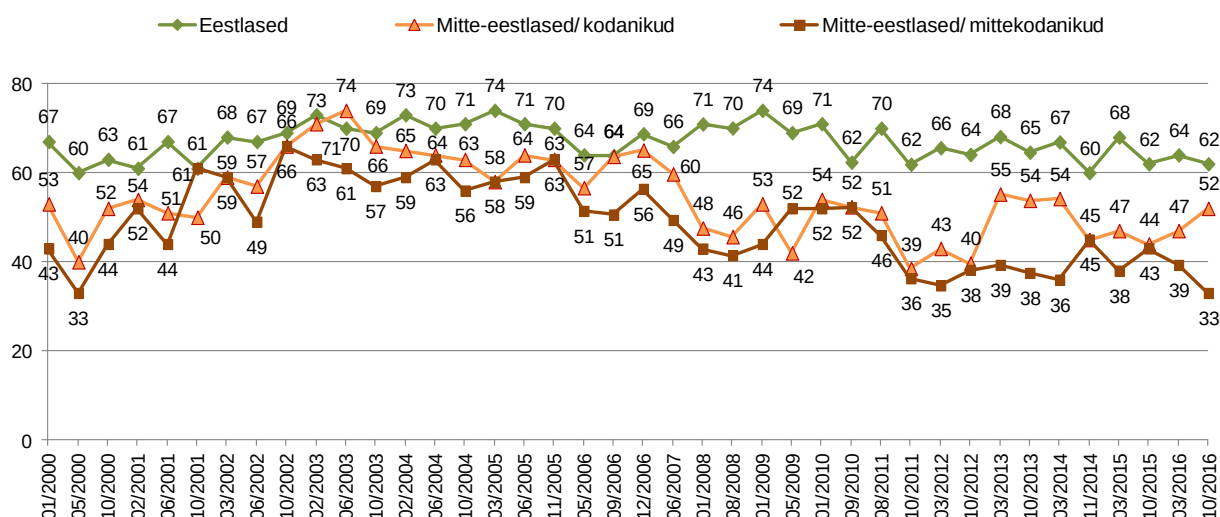
Tabel 4 – Valmisolek kindlasti või tõenäoliselt riigikaitstes osaleda meessoost kodanike vanusegruppides

SUHTLUSKEEL	15-34	35-49	50-64	65+
Eesti	81%	81%	79%	58%
Vene	66%	65%	47%	45%
KÕIK mehed/kodanikud	77%	78%	75%	57%

Kui vaadata kaitsevalmiduse ajalist muutumist rahvuse ja kodakondsuse lõikes, siis ilmneb, et aastal 2006 oli Eesti kodakondsusega mitte-eestlaste kaitsetahe võrreldaval tasemel eestlaste kaitsetahtega. Pärast pronksiöö sündmusi 2007. aastal langes nii Eesti kodakondsusega kui ka määratlemata kodakondsusega mitte-eestlaste kaitsevalmidus märgatavalt (Joonis 20). Aastatel 2013-2014 hakkas mitte-eestlastest kodanike kaitsevalmidus taas kasvama, kuid 2015 aastal langes see taas alla 50 protsendi. Sel aastal on venekeelsete Eesti kodanike aktiivne kaitsetahe taas kasvanud, kuid see ei ole veel kaugeltki sellisel tasemel, kui eelmise kümnendi alguses, aastatel 2002-2007.

Joonis 20. Kallaletungi korral kaitsetegevuses osalemiseks valmis olevate elanike osakaal; eesti- ja muukeelsete elanike võrdlus 2000-2016

(kindlasti ja tõenäoliselt osalemiseks valmis olivate %; N = kõik vastajad)

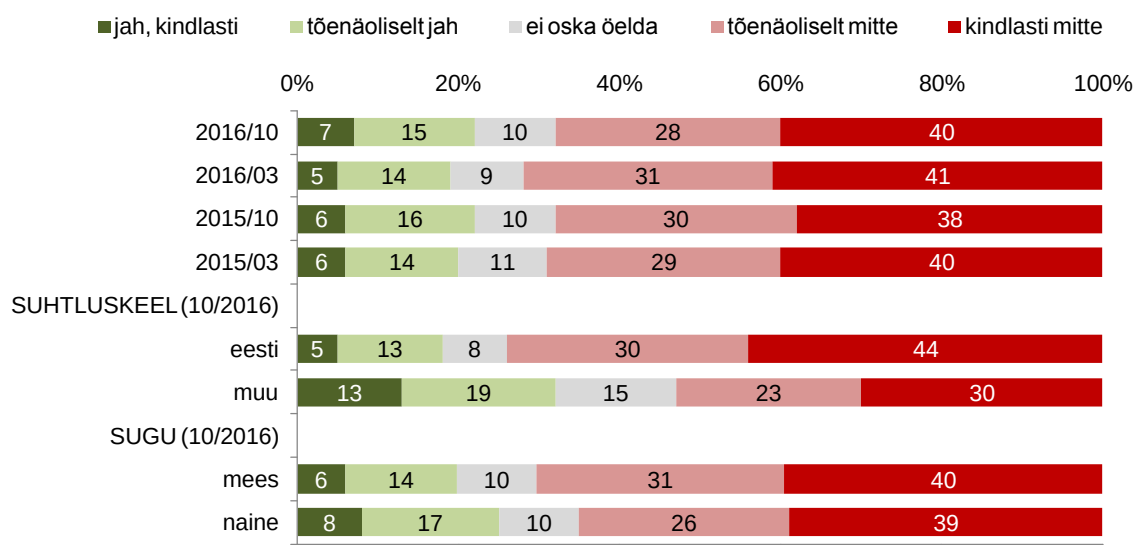

4.3 Soov sõjaohu korral Eestist lahkuda

Kui Eestile tungitaks kallale, kaaluks siit lahkumist viiendik (22%) eestimaalastest: 7% püüaks taolises olukorras kindlasti lahkuda ja 15% teeks seda tõenäoliselt (Joonis 21). Lahkujate osakaal on võrreldes kevadega kolme protsendi võrra tõusnud, olles samal tasemel 2015. aasta oktoobriga. Kindlasti või tõenäoliselt ei kavatseks ohu korral lahkuda 68 protsenti elanikest.

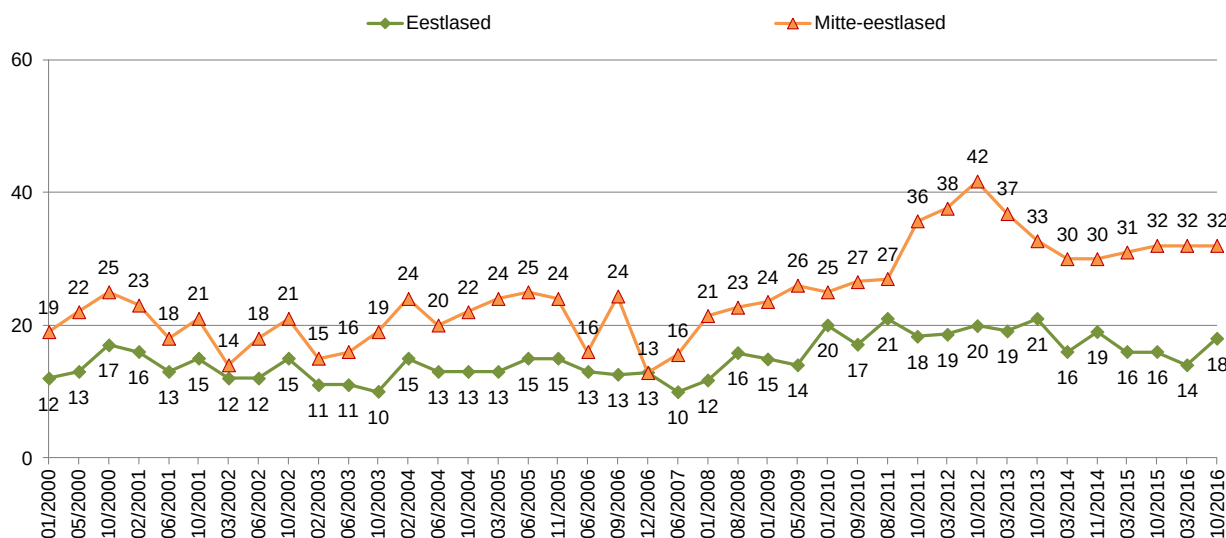
Tõenäolisemad Eestist lahkujad oleksid naised (kindlasti või tõenäoliselt 25%) ning nooremad, kuni 39 aastased inimesed (lahkujaid oleks umbes kolmandik). Venekeelsete vastajate seas oleks tõenäoliseid lahkujaid 32 protsenti, eestlaste seas 18 protsenti.

Joonis 21. Eestist lahkumise tõenäosus, kui Eestile tungitaks kallale (%) ; N = kõik vastajad

Vaadeldes kogu aegrida alates uuringuseeria algusest näeme venekeelsete vastajate lahkumissoovi tõusu 2007. aastast alates, mis 2013. aastaks tõusis kõrgele 42 protsenti tasemele ning on seejärel alates 2014. aastast püsinud 30-protsendi lähedal. Ka eestlaste lahkumissoov oli masu-aastatel 2010-2013 pisut kõrgem, mil lahkumist oleks kaalunud viiendik eestlastest (Joonis 22).

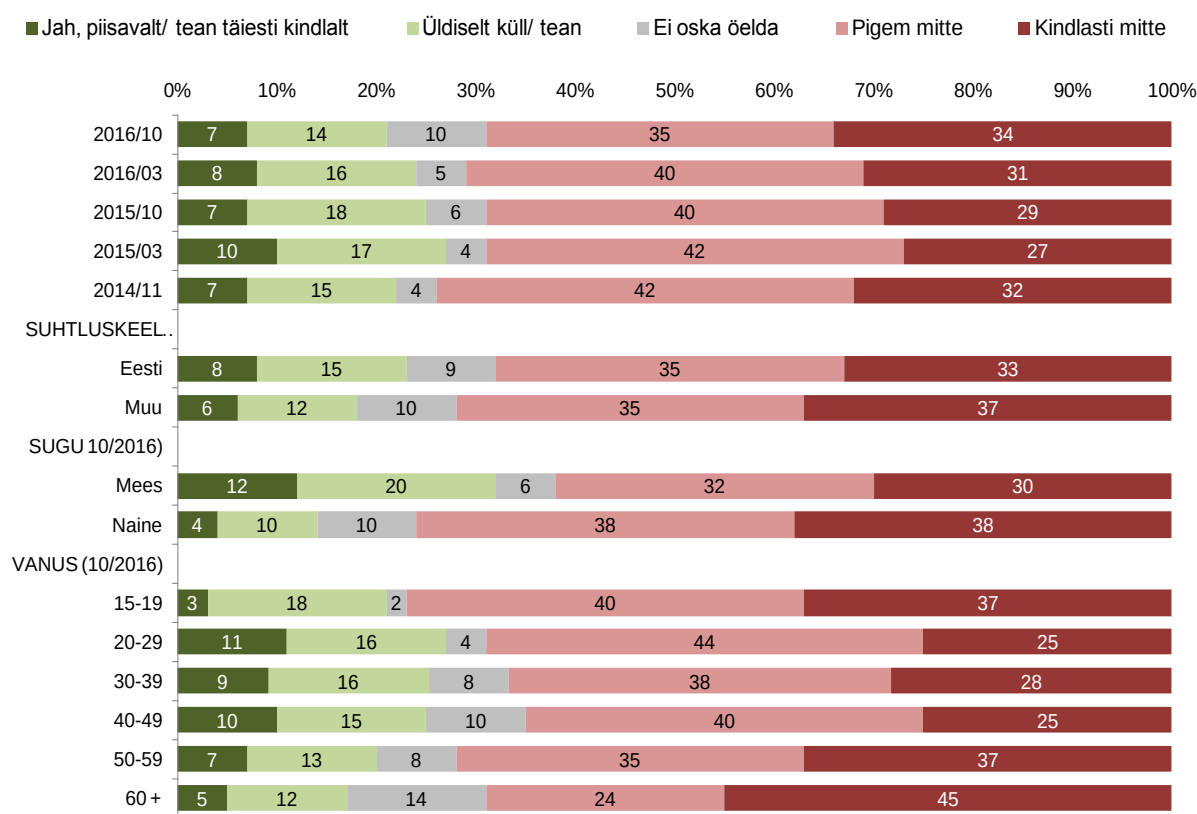
Joonis 22. Kallaletungi korral Eestist lahkuda soovijate osakaal; eesti- ja muukeelsete elanike võrdlus 2000-2016 (kindlasti ja tõenäoliselt lahkuda püüdjate %; N = kõik vastajad)

4.4 Oskus käituda võimaliku kallaletungi korral

Elanike kaitsealasest teadlikkusest ülevaate saamiseks paluti vastajail öelda, kas nad on endi hinnangul piisavalt informeeritud sellest, mida nad saaksid teha Eesti kaitseks juhul, kui Eestit ähvardaks välisvaenlase kallaletung. Tulemused näitavad, et **elanikud hindavad oma oskust võimaliku kallaletungi korral käituda küllaltki madalalt**: vaid viiendik teaks, mida ta saaks taolises olukorras riigi kaitsmiseks teha, 69% aga ei ole sellest pigem või kindlasti mitte informeeritud (Joonis 23). Võrreldes paaril viimasel aastal läbi viidud küsitluste tulemusi, näitavad need stabiilselt kasinat informeeritust riigikaitstes osalemise võimalustest, seekordne informeerituse näitaja on viimase viie küsitlus madalaim. Tõenäoliselt on põhjus selles, et kui meedias on üha sagedamini teemaks võimalik sõjaohu, hindab inimene oma teadmisi ja oskusi kriitilisemalt kui rahulikes oludes.

Joonis 23. Informeeritus sellest, mida saaks teha Eesti kaitseks juhul, kui Eestit ähvardaks välisvaenlase kallaletung (%) ; N = kõik vastajad

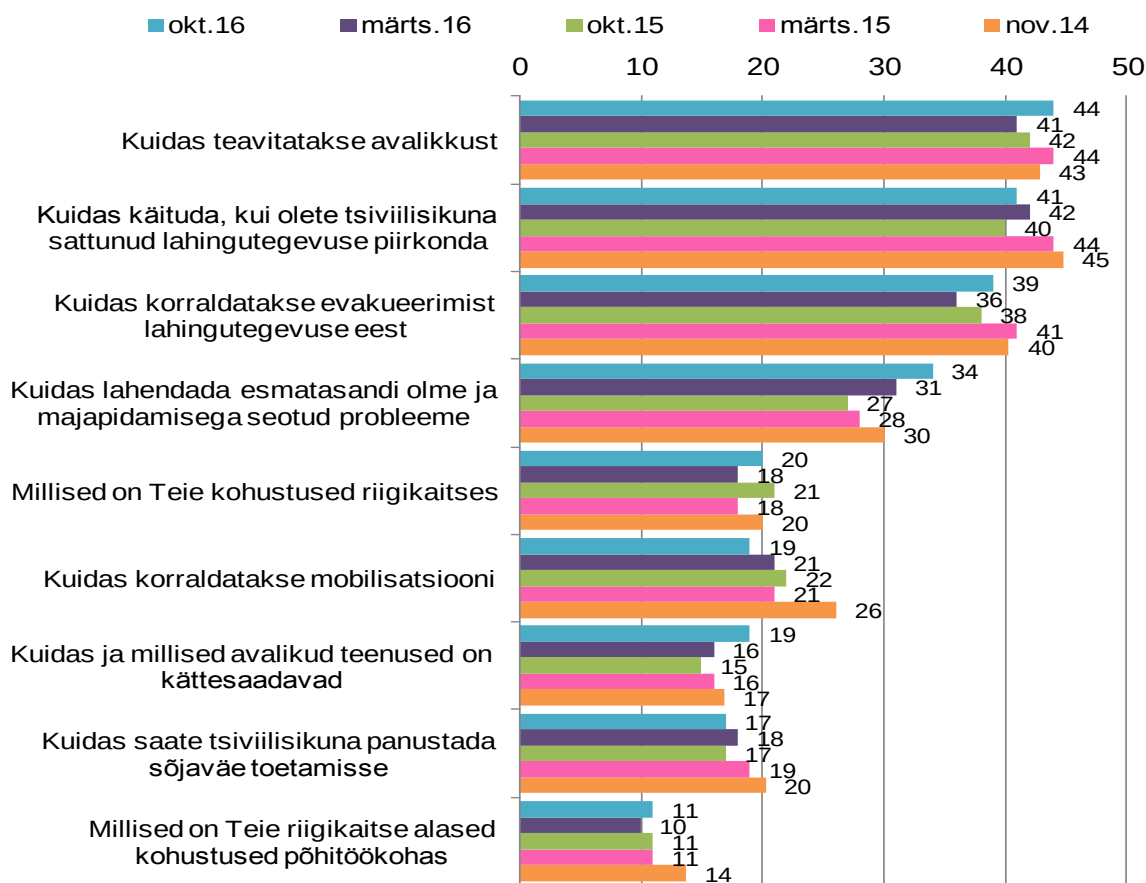
Mehed hindavad oma informeeritust paremaks kui naised (32% vs 14%) - seda võib selgitada nende suurema kokkupuutega riigikaitsestruktuuridega (ajateenistuse läbimine, Kaitseliit). Eestlased on aga mõnevõrra paremini informeeritud võrreldes venekeelsete vastajatega (23% vs 18%).

Kõige paremini on informeeritud 20-29 aastased, kuid vastaja vanuse kasvades informeeritus langeb. Madal on informeeritus ka alla 20-aastaste seas.

4.5 Mis teemadel vajatakse rohkem informatsiooni?

Kuna elanikkonna hinnangud oma informeeritusele sellest, mida teha välisvaenlase kallaltungi korral, on olnud läbi kõikide küsitluste väga madalal tasemel, on alates novembris 2014 uuringusse lisatud küsimus selle kohta, millistel teemadel vajaksid inimesed kõige enam informatsiooni riigi tegevusest ja isiklikust elukorraldusest välisvaenlase kallaletungi korral (Joonis 24). Ette antud üheksast teemast pidid küsitletavad valima kolm nende jaoks olulisemat.

Joonis 24. Millistel teemadel vajatakse rohkem informatsiooni - 2014-2016 võrdlus (%; N = kõik vastajad)

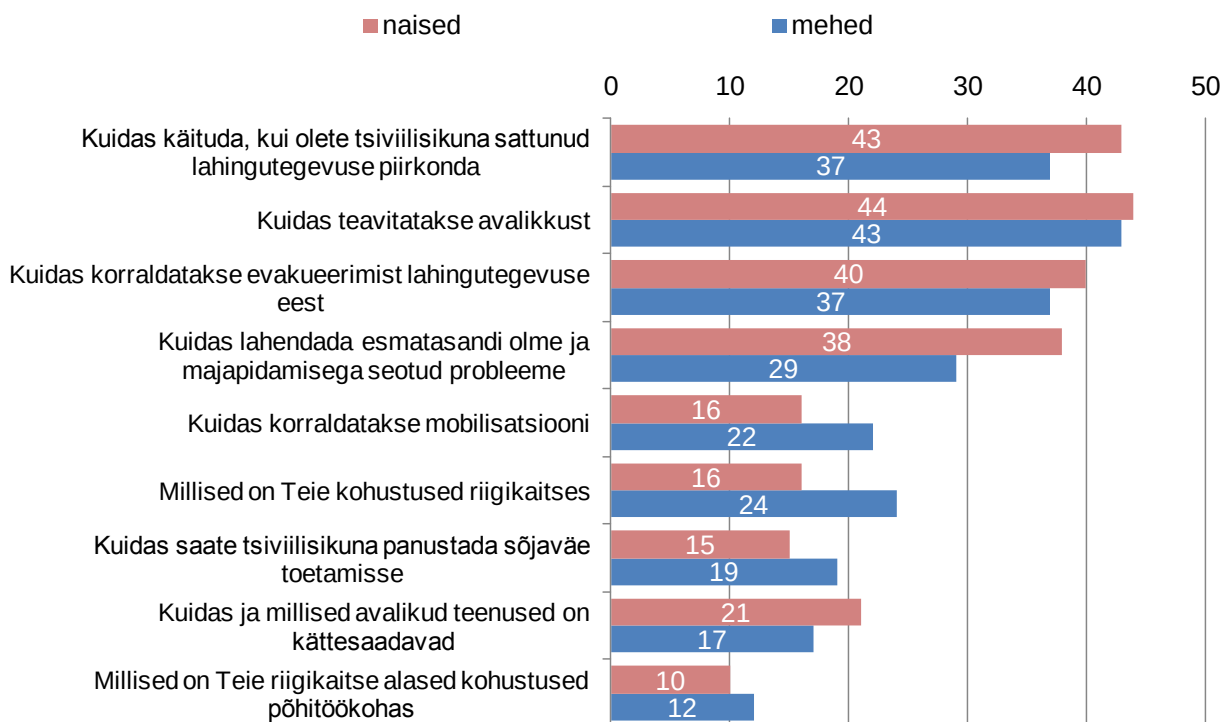

Kolm olulisemat teemat, mis tõusid esile mõlemas küsitluses ja mille kohta rohkem informatsiooni soovitakse, seostuvad tsiviilisikute rolliga konflikti korral: **kuidas teavitatakse avalikkust, kuidas käituda, kui ollakse tsiviilisikuna sattunud lahingutegevuse piirkonda ning kuidas korraldatakse evakueerimist.**

Mõnevõrra erinev on infovajadus meeste ja naissoost vastajate jaoks.

Ehkki ka meestel on esiplaanil kolm üldjärjestuses olulisemat teemat, peavad nad keskmisest olulisemaks ka seda, kuidas korraldatakse mobilisatsiooni, kuidas on võimalik tsiviilisikuna panustada sõjaväe toetamisse ning millised on vastaja kohustused riigikaitstes. Naised sooviksid rohkem infot tsiviilisikuna käitumise, evakuatsiooni, esmatasandi olmeprobleemide lahendamise ning avalike teenuste kättesaadavuse kohta. (Joonis 25).

Joonis 25. Millistel teemadel vajatakse rohkem informatsiooni – meeste ja naiste võrdlus oktoober 2016 (%; N = kõik vastajad)

5 Eesti kaitsevõime

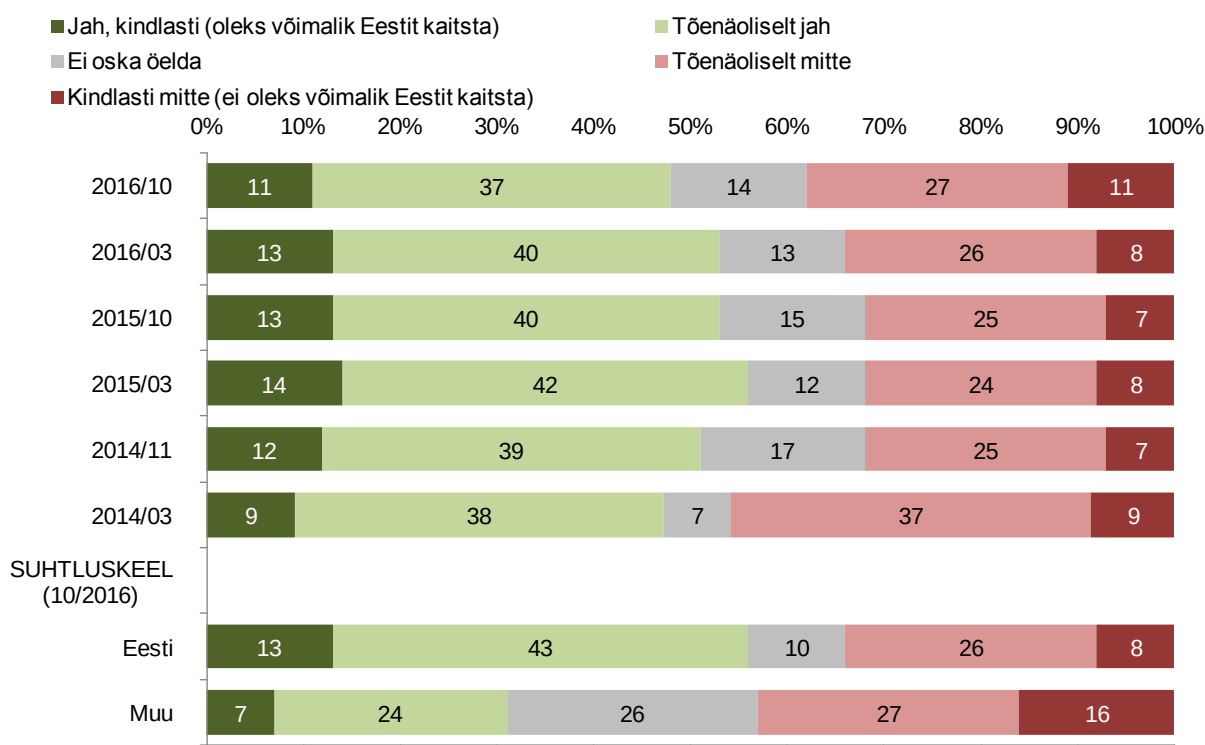
Viies peatükk kajastab elanike hoiakuid seoses Eesti kaitsevõime, kaitsekulutuste mahu ja riigi tegevusega riigikaitse arendamisel.

5.1 Hinnang Eesti kaitsevõimele

Vastajail paluti hinnata, kas võõrriigi relvastatud kallaletungi korral oleks võimalik Eestit kaitsta kuni liitlaste abi saabumiseni. Alates 2014. aasta sügisest on nende vastajate osakaal, kes leiavad, et Eesti kaitsmine oleks võõrriigi relvastatud kallaletungi korral võimalik, ulatunud üle 50 protsendi. Käesolevas küsitluses on see näitaja halvenenud ning Eesti kaitstavust usub 48 protsenti,

Nende vastajate osakaal, kes ei pea Eesti kaitsmist võimalikuks on 38 protsenti, mida on rohkem kui neljas viimases küsitluses, kuid vähem kui 2014 märtsis, mil nende osakaal oli 46% (Joonis 26).

Joonis 26. Hinnang Eesti kaitsevõimele võõrriigi relvastatud kallaletungi korral (%) (%; N = kõik vastajad)

Usk Eesti iseseisvasse kaitsevõimesse on langenud nii eesti- kui ka venekeelsete vastajate seas.

Eestikeelsete vastajate hinnang Eesti kaitsevõimele on positiivsem – võimekust Eestit kaitsta tunnistab 56 protsenti (märtsis oli selliseid vastajaid 63 protsenti).

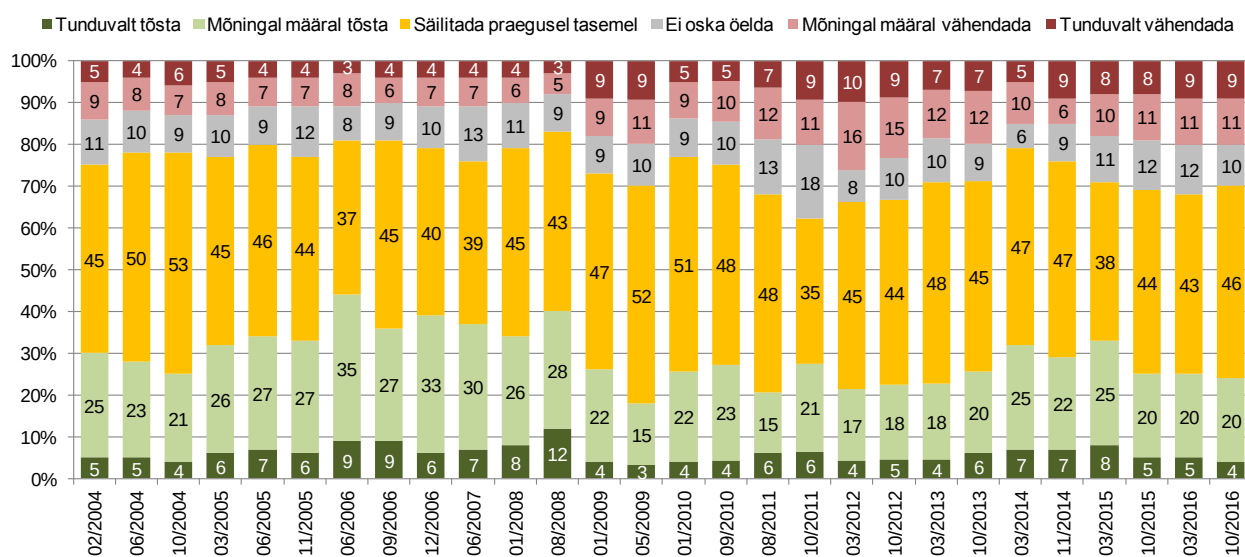
Venekeelsete vastajate seas usub Eesti kaitsmise võimekust 31% (märtsis 34%).

5.2 Seisukohad kaitsekulutuste mahu osas

Hinnangutes Eesti kaitsekulutuste mahule on kõige suurem nende vastajate osakaal, kes peavad vajalikuks säilitada kaitsekulutusi praegusel tasemel (Joonis 27). **Kaitsekulutuste tõstmist pooldab 24% ja vähendamist 20% elanikest.**

NATO-ga liitumise järel oli mõneaastane periood, mil kaitsekulude tõstmist peeti vajalikuks kolmandiku või veelgi suurema osa elanikkonna poolt. Tol ajal räägiti palju vajadusest viia kaitsekulud NATO nõuetega vastavalt 2 protsendini SKP-st. Viimases kolmes küsitluses on suhtumine kaitsekulutustesse püsunud praktiliselt muutumatuks.

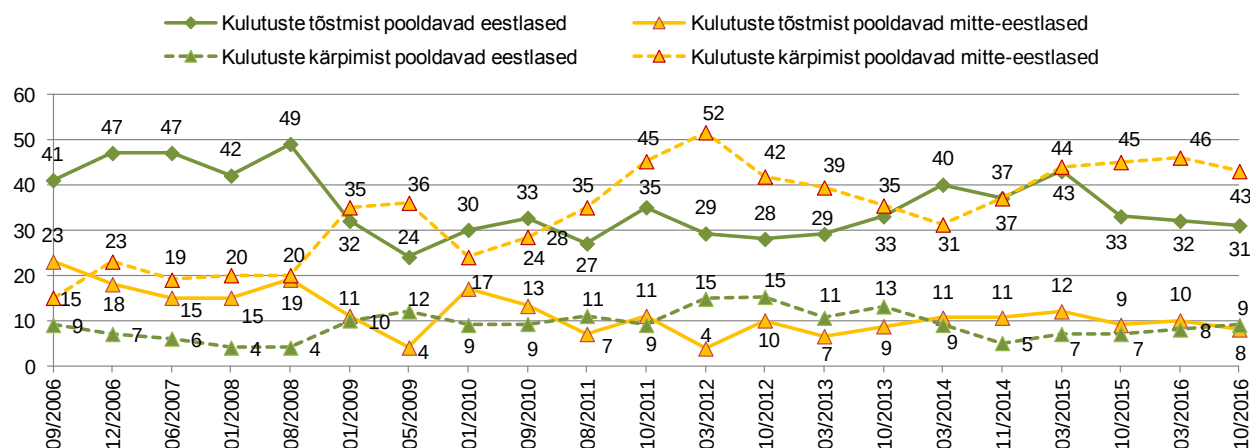
Joonis 27. Seisukohad Eesti kaitsekulutuste osas; 2004-2016 võrdlus (%) (N = kõik vastajad)

Eesti- ja venekeelsete vastajate suhtumises kaitsekulutustesse näeme suuri erinevusi: **venekeelsete elanike hulgas on kaitsekulutuste kärpimise pooldajaid rohkem kui kaitsekulutuste tõstmise pooldajaid eestlaste seas** (Joonis 28). Samas kaitsekulutuste tõstmise pooldajaid on venekeelsete vastajate seas sama vähe kui nende kulutuste langetamise soovijaid eestlaste hulgas.

2016. aasta oktoobris oli 31% eesti- ja 8% muukeelsetest elanikest seisukohal, et kaitsekulutuste mahtu tuleks tõsta; kulutuste vähendamist aga pooldas 9% eesti- ja 43% muukeelsetest vastajatest.

Joonis 28. Seisukohad Eesti kaitsekulutuste mahu osas; eesti- ja muukeelsete elanike võrdlus 2006-2016 (%) (N = kõik vastajad)

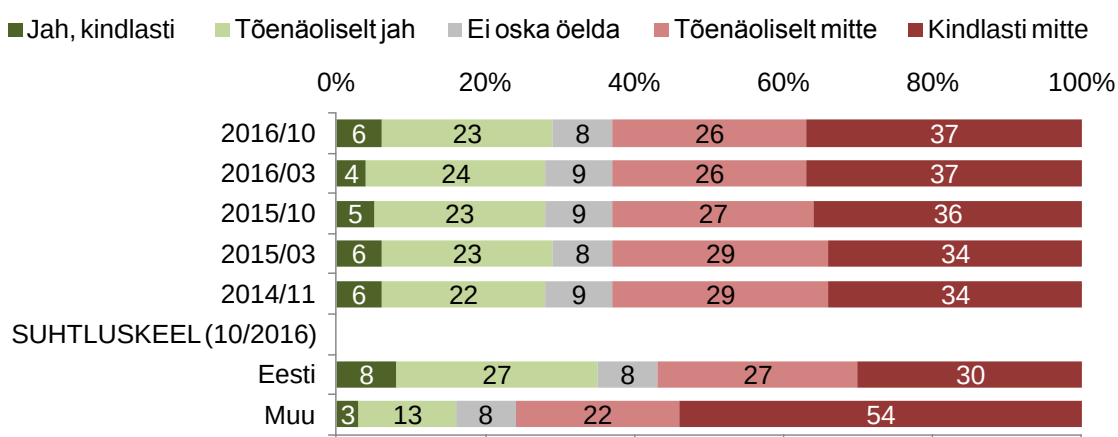
5.3 Valmisolek omapoolseks annetuseks riigikaitseks

Paljude inimeste jaoks on eelarvekulutuste suurendamine või vähendamine riigikaitsele suhteliselt abstraktne teema - nad ei taju riigieelarvest tehtavate eraldiste vahetut seost oma isikliku rahakotiga. Hoopis teine lugu on see, kui küsime inimeste valmisolekut teha Eesti riigikaitse tugevdamiseks omapoolset rahalist annetust.

Eesti inimesed ei ole eriti aktiivsed annetajad, mida on meie madalaid sissetulekuid arvestades ka üsna lihtne mõista. Küsitlustulemused näitavad, et omapoolseks annetuseks oleks **kindlasti või tõenäoliselt valmis 29 protsenti küsitletutest**. Tõenäoliselt või kindlasti mitte ei annetaks riigikaitsele 63 protsenti. Selline jaotus on olnud püsiv juba läbi viie viimase uuringu, mis näitab annetamisvalmiduse stabiilsust. (Joonis 29).

Kui eestlastest oleks valmis riigikaitset rahaliselt toetama 35 protsenti, siis venekeelsetest vastajatest vaid 16 protsenti.

Joonis 29. Valmisolek omapoolseks rahaliseks annetuseks Eesti riigikaitseks (%) (N = kõik vastajad)

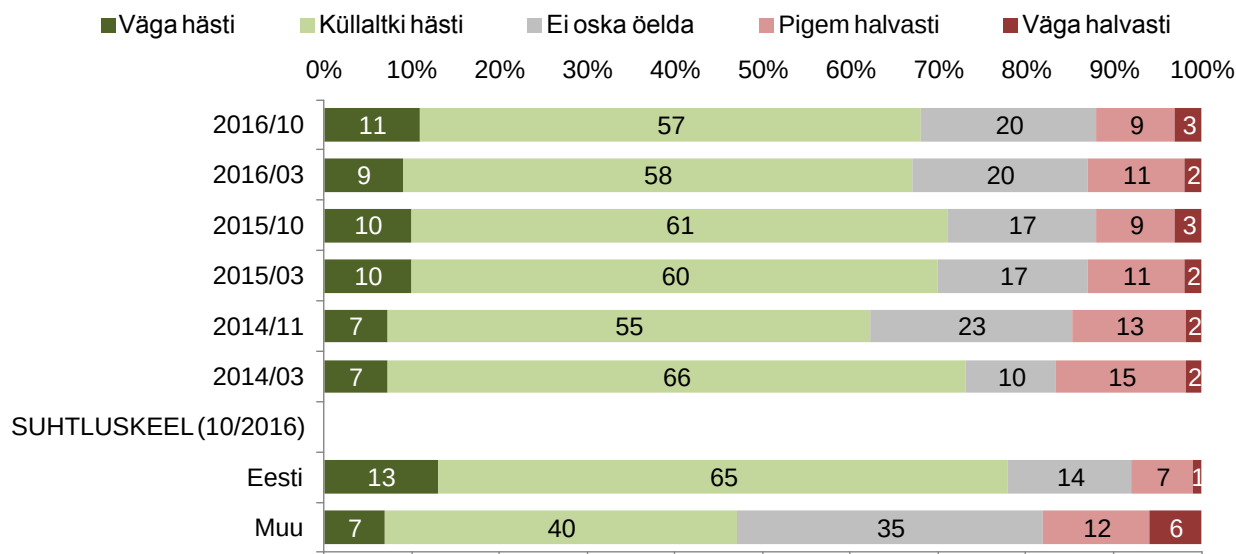
Keskmisest veidi kõrgem on valmisolek annetamiseks kõige suurema sissetulekuga vastajate seas. Neist, kelle keskmise sissetulek ühe pere liikme kohta kuus ületab 650 eurot, oleks valmis riigikaitset omalt poolt rahaliselt toetama 39 protsenti.

5.4 Hinnang riigi tegevusele Eesti riigikaitse arendamisel

Positiivseid hinnanguid riigi tegevusele Eesti riigikaitse arendamisel on viimasel kolmel aastal andnud ligikaudu 70 protsenti küsitletutest. Kui 2014. aasta kevadel andis sellele positiivse hinnangu 73%, siis seekord on selliste vastajate osakaal 68 protsenti (Joonis 30).

Nagu enamiku muude riigikaitsele või riigi institutsioonidele antud hinnangute puhul, näeme ka siin eestlaste kõrgeimaid hinnanguid võrreldes mitte-eestlastega (vastavalt 78% ja 47% peab riigikaitse arendamist heaks). Venekeelsete vastajate seas on väga palju „ei oska öelda“ vastanuid.

Joonis 30. Hinnangud riigi viimaste aastate tegevusele Eesti riigikaitse arendamisel (%; N = kõik vastajad)

Kriitilisemaid hinnanguid Eesti riigikaitsele annavad need, kelle arvates Eesti julgeoleku alane olukord lähiaastatel halveneb, kes on vastu Eesti NATO liikmeks olekule ning kes ei kiida heaks NATO vägede kohaloleku suurenemist Eestis.

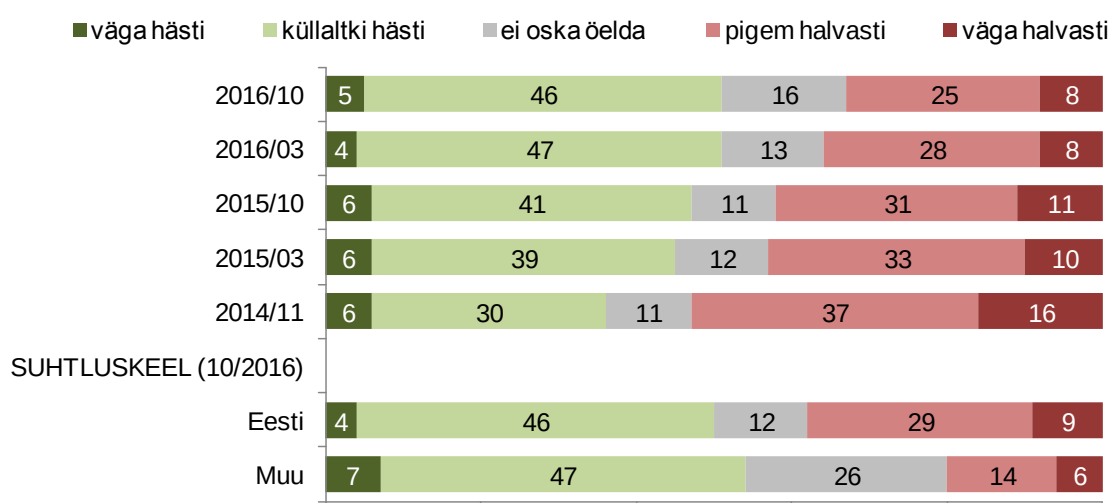
5.5 Hinnang Eesti piiri kaitstusele

Seoses kaitsepolitsei ametniku Eston Kohveri röövimisega Vene eriteenistuse poolt Eesti-Vene piiril, tõusis 2014. aastal avalikkuse huvisfääri küsimus, kui hästi on valvatud Eesti-Vene ajutine kontrolljoon.

Kui 2014 sügisel, kohe pärast intsidenti piiril, olid negatiivsed hinnangud selles küsimuses selgelt ülekaalus, siis kahes viimases küsitluses on **positiivsed hinnangud olnud selgelt ülekaalus** (Joonis 31). Ometi ei ole hinnangud Eesti riigipiiri kaitstusele nii positiivsed kui riigi tegevusele riigikaitse arendamisel. Endiselt annab riigipiiri kaitstusele negatiivse hinnangu kolmandik küsitletutest, eestlastest aga koguni 38 protsenti.

Venekeelsetest vastajatest annab kriitilise hinnangu Eesti piiri kaitstusele vaid 20 protsenti küsitletutest, 54 protsenti neist peab piiri kaitstust heaks või väga heaks.

Joonis 31. Hinnangud Eesti välispiiri kaitstusele (%; N = kõik vastajad)

6 Eesti riigikaitse korraldus

Kuues peatükk käsitleb erinevaid Eesti riigikaitse korraldusega seotud teemasid: kuidas suhtutakse ajateenistusse (sh kui vajalikuks peetakse noormeeste kohustuslikku ja neidude vabatahtlikku ajateenistust, kuidas suhtutakse ajateenistusest kõrvalehoidmisse ning kergemate tervisehäiretega noorte kaasamisse ajateenistusse), kas Eesti jaoks peetakse sobilikumaks praegust kaitsekontseptsiooni või kutselisele kaitseväge üleminekut, kuidas suhtutakse riigikaitse laiapõhjalisse käsitusse ning mida peetakse Kaitsealiidu peamisteks ülesanneteks.

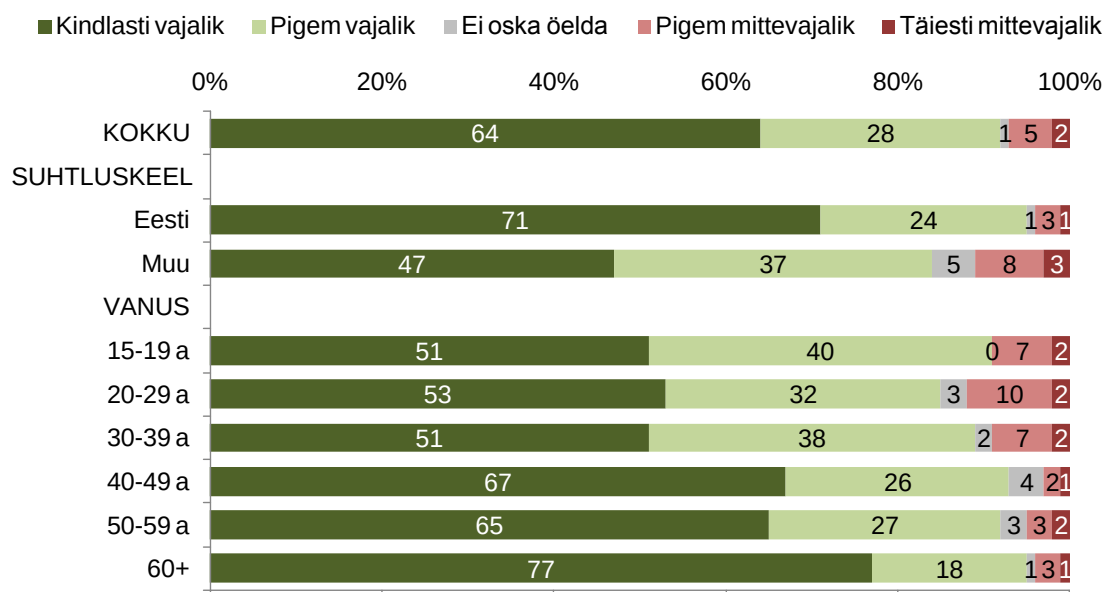
6.1 Suhtumine ajateenistusse

6.1.1. Ajateenistuse vajalikkus noormeeste jaoks

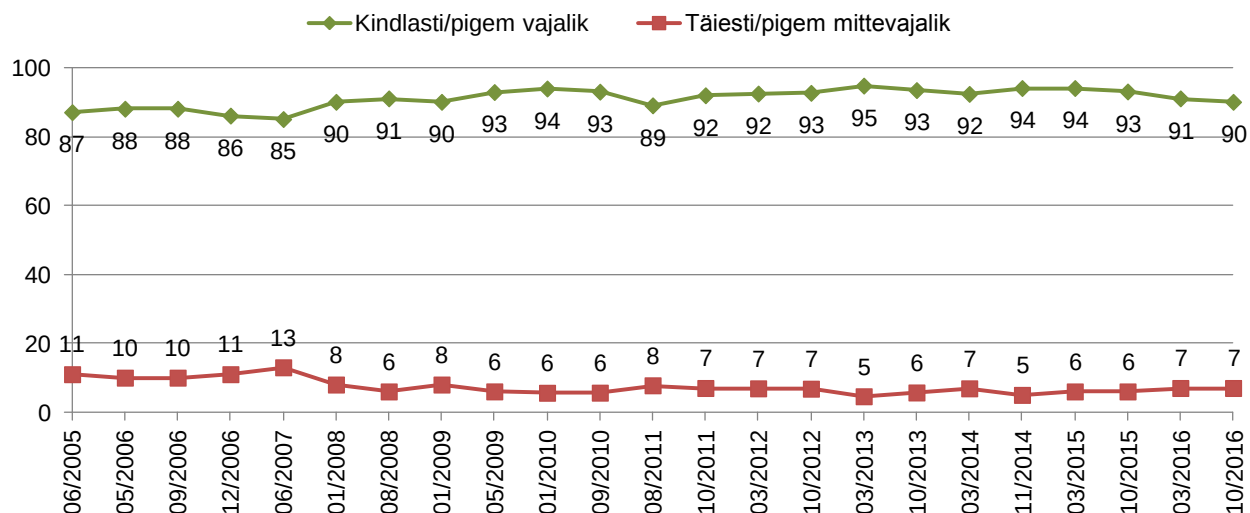
Eesti elanike toetus noormeeste ajateenistusele on jätkuvalt väga kõrge: **ajateenistuse läbimist peab noormeeste jaoks vajalikuks 92% kõigist küsitletutest**. Vaid 7% elanikkonnast peab ajateenistust pigem või täiesti mittevajalikuks. Eestikeelsetest vastajatest hindab ajateenistuse läbimist kindlasti vajalikuks 71%, venekeelsetest vastajatest 47% ([Joonis 32](#)).

Kõige veendunud ajateenistuse pooldajad on üle 60 aastased inimesed, kuid ka alla 30-aastaste seas, keda ajateenistus kõige enam ka isiklikult puudutab, on ajateenistuse kindlaid pooldajaid üle 50 protsendi ning seda peab mittevajalikuks vaid kümnendik.

Joonis 32. Suhtumine ajateenistuse vajalikkusesse (%; N = kõik vastajad)

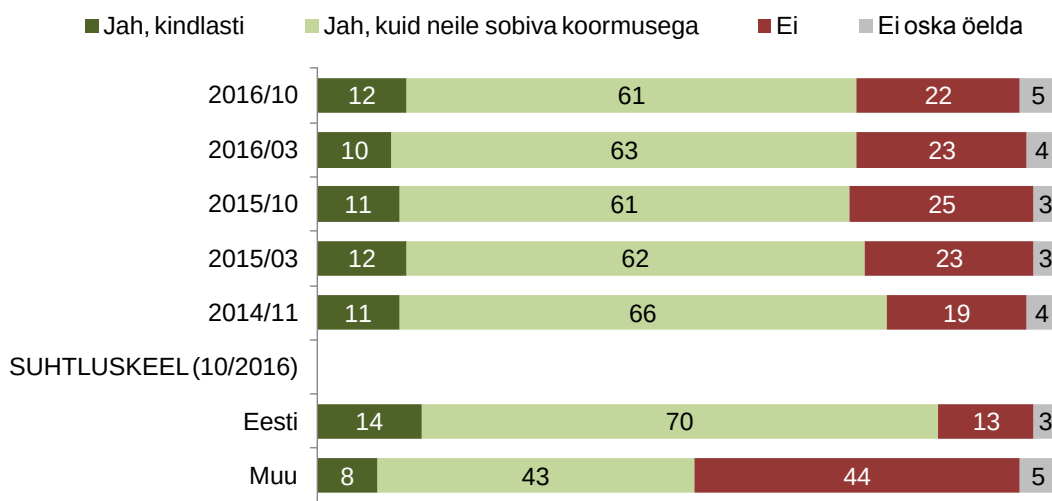

Ajateenistuse läbimist noormeeste jaoks kindlasti või pigem vajalikuks pidavate inimeste osakaal on püsinud elanikkonna seas läbi aastate väga kõrgel tasemel - alates 2008. aastast on see olnud stabiilselt 90 protsenti ja rohkem ([Joonis 33](#)).

Joonis 33. Suhtumine ajateenistuse vajalikkusesse; 2005-2016 võrdlus (%) (N = kõik vastajad)

Alates 2012. aastast on vastajatelt täiendavalt küsitud, kas kaitseväeteenistuse peaksid läbima ka need noormehed, kel on väiksemaid tervisehäireid. 12 protsenti vastajaist leiab, et väiksemate tervisehäiretega noormehed peaksid kindlasti ajateenistuse läbima, **61 protsenti vastajaist aga peaks õigeks, et väiksemate tervisehäiretega noormehed võiksid läbida kaitseväeteenistuse neile sobiva koormusega** (Joonis 34). Ka selles küsimuses ei ole inimeste arvamused viimase paari aasta jooksul eriti muutnud.

Suured erinevused antud küsimuses ilmnevad suhtluskeele lõikes. Venekeelsetest vastajatest on koguni 44% arvamusel, et väiksemate tervisehäiretega noormehed ei peaks ajateenistust läbima, samas kui eestikeelsetest jagab seda seisukohta vaid 13%. 70 protsenti eestlastest leiab, et sellised noormehed võiksid ajateenistuse läbida endale sobiva koormusega, venekeelsetes arvab nii 43 protsenti.

Joonis 34. Suhtumine kaitseväeteenistuse läbimisse nende noormeeste puhul, kel on väiksemaid tervisehäireid (%) (N = kõik vastajad)

Alla 20-aastastest vastajatest leiab 34 protsenti, et väiksemate tervisehäiretega noormehed ei peaks ajateenistust läbima – see on just see vanusegrupp, kelle puhul tervise tõttu ajateenistusest vabastuse saamine on aktuaalne.

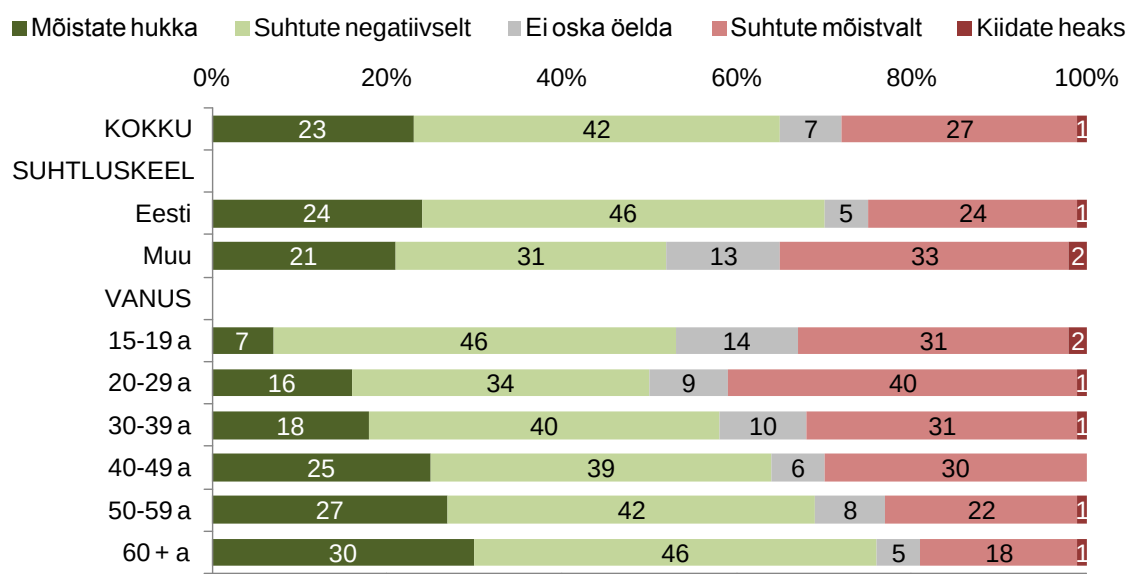
6.1.2. Ajateenistusest kõrvale hoidmine

Väga soosiva suhtumise taustal ajateenistusse on igati ootuspärane, et **suur osa Eesti elanikest suhtub taunivalt neisse, kes hoiavad ajateenistuse kohustusest kõrvale** – 23% mõistab taolise käitumise hukka ja 42% suhtub sellesse negatiivselt (Joonis 35). Mõistvalt suhtub ajateenistusest kõrvalehoidmisest 27%, heaks kiidab selle vaid 1% vastuist.

Eestikeelsetest vastajatest taunib kõrvalehoidmist 70%, venekeelsetest aga 52%, mõistvat suhtumist kõrvalehoidmisest kohtab kolmandiku venekeelsete seas.

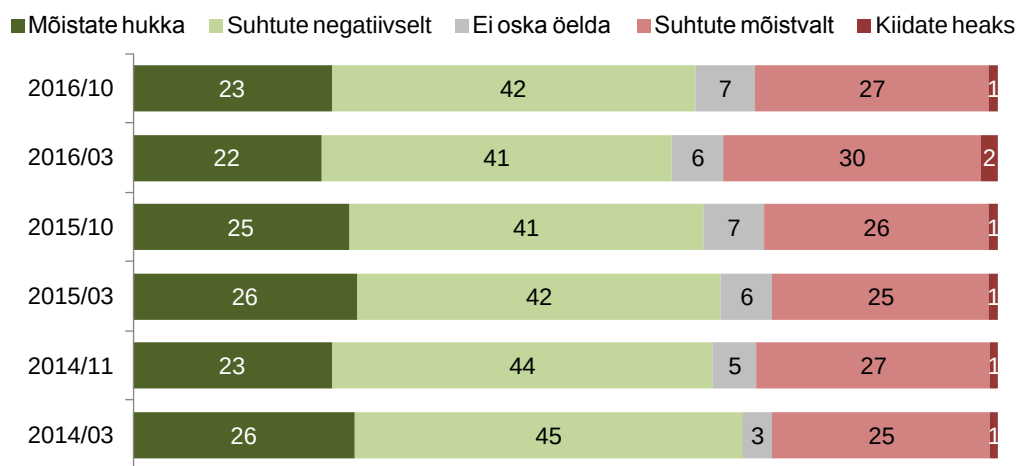
Vanemad vastajad suhtuvad ajateenistusest kõrvale hoidmisest nooremate inimestega võrreldes negatiivsemalt. 20-29 aastastest väljendavad 40 protsenti ajateenistusest kõrvale hoidmise suhtes mõistvat suhtumist.

Joonis 35. Suhtumine ajateenistusest kõrvalehoidmisest (%) (N = kõik vastajad)

Nii nagu ajateenistuse vajalikkuse tunnistamise osas, et ole ka inimeste suhtumises ajateenistusest kõrvalehoidmisest aastate jooksul suuri muutusi toimunud (Joonis 36).

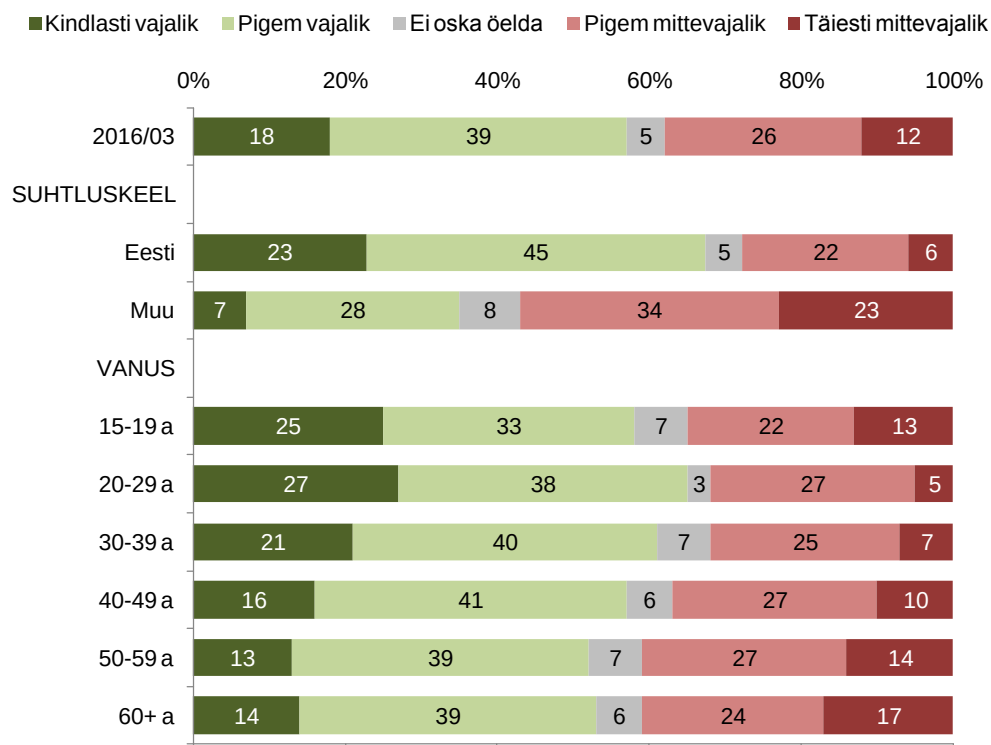
Joonis 36. Suhtumine ajateenistusest kõrvalehoidmisest; 2014-2016 võrdlus (N = kõik vastajad)

6.1.3. Naiste ajateenistus

Naistele antud võimalus vabatahtlikult ajateenistust läbida leiab ühiskonnas järjest enam mõistmist – juba alates 2015. aasta märtsist **peab seda kindlasti või pigem vajalikuks üle poole küsitletutest**. Kui veel oktoobris 2015 ei pidanud enam kui pooled üle 50-aastastest küsitletutest naistele vabatahtliku ajateenistuse võimaldamist vajalikuks, siis märtsiks 2016 oli toetus naiste ajateenistusele tõusnud ka nende seas üle 50 protsendi. Venekeelsete vastajate seas oli ka kevadel veel siiski domineeriv vastuseis naiste ajateenistusele. Kuna selles küsitluses küsimuse sõnastus ja vastusevariandid muutusid, toome siinkohal ära ka märtsis 2016 läbi viidud küsitluse tulemused (vt. [Joonis 37](#)).

Joonis 37. Suhtumine naiste ajateenistuse vajalikkusesse märtsis 2016 (%) ; N = kõik vastajad)

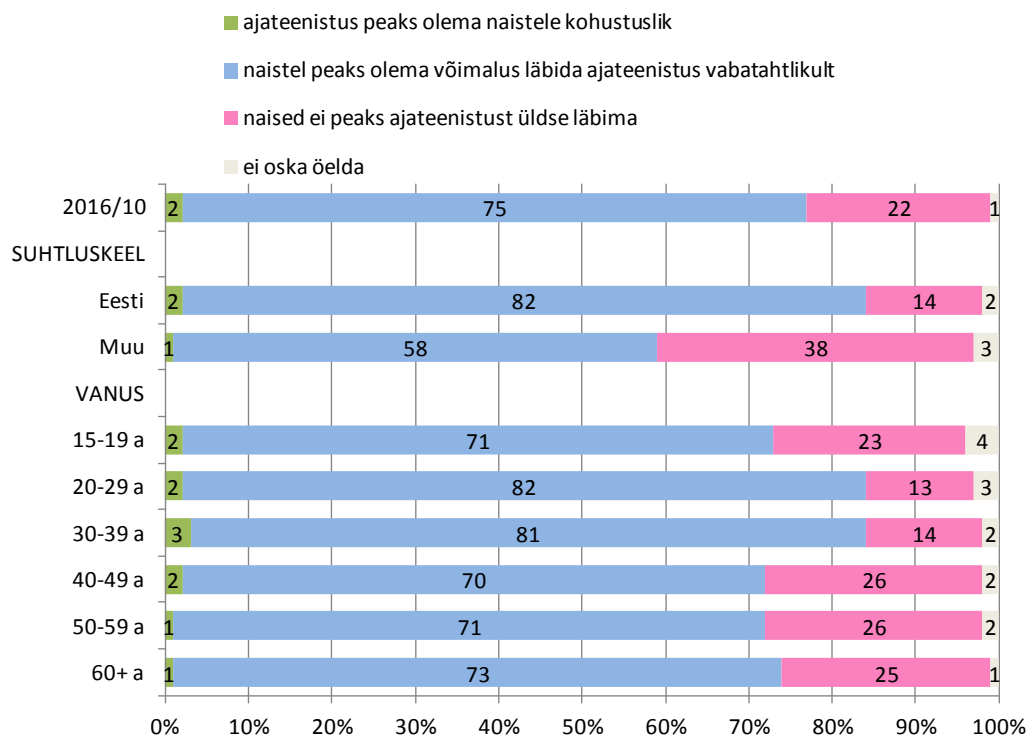

Sel korral esitati küsimus naiste ajateenistuse kohta teistsuguses formuleeringus: **Milline peaks Teie hinnangul olema naiste suhe ajateenistusega?**

Võimalikke vastusevariante pakuti kolm: kas ajateenistus peaks olema ka naistele kohustuslik, naistel peaks olema võimalus läbida ajateenistust vabatahtlikult või ei peaks naised ka vabatahtlikult ajateenistuses osalema ([Joonis 38](#)).

Sellise kolme valiku puhul kujuneb küsitletute **toetus naiste vabatahtlikule ajateenistusele** valdavaks – selle valib vastuseks **75 protsenti** küsitletutest.

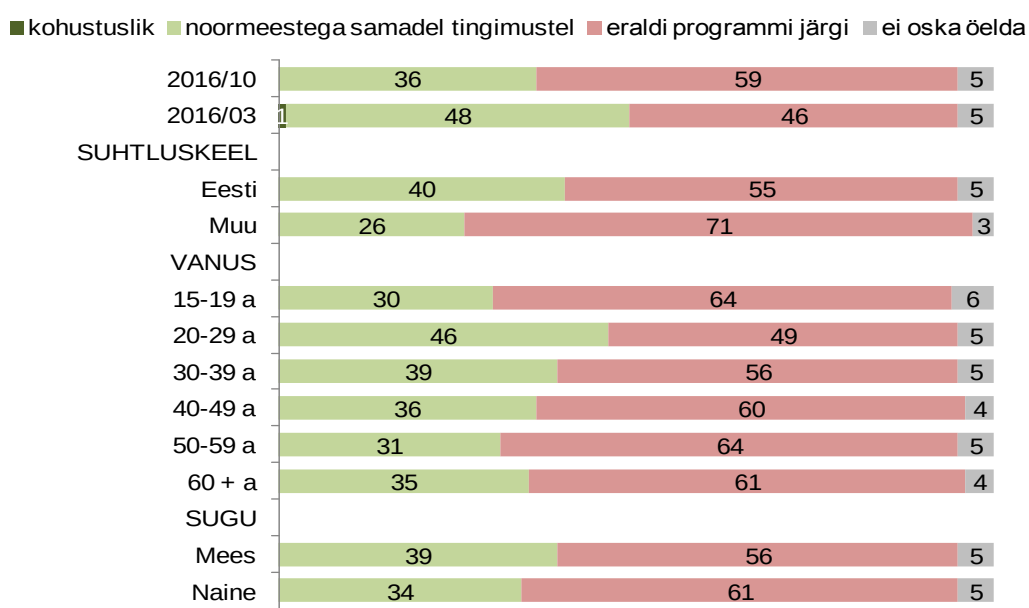
Eestlastest pooldab naiste vabatahtlikku ajateenistust 82 protsenti, venekeelsetest vastajatest 58%. Viimastest on 38% seisukohal, et naised ei peaks ajateenistusse ei kohustuslikus ega ka vabatahtlikus korras üldse tulema.

Joonis 38. Suhtumine naiste ajateenistusse oktoobris 2016 (%) ; N = kõik vastajad)

Neilt vastajailt, kes naiste vabatahtlikku ajateenistust kindlasti või pigem vajalikuks pidasid, küsiti, mis vormis see ajateenistus peaks toimuma: kas noormeestega samadel tingimustel või eraldi programmi järgi? Kui veel märtsis oli enam-vähem võrdselt toetajaid mõlemal võimalusel (48% arvas, et ajateenistus peaks toimuma samadel tingimustel noormeestega ja 46%, et seda tuleks läbi viia eraldi programmi alusel), siis nüüd, mil toetus naiste vabatahtlikule ajateenistusele on küll tõusnud, on koos sellega suurenenud ka nende vastajate osakaal, kes peavad õigeks naiste ajateenistuse korraldamist eraldi programmi järgi (Joonis 39).

Joonis 39. Kuidas peaks toimuma naiste ajateenistus?

(%; N = need vastajad, kes pidasid naiste vabatahtlikku ajateenistust vajalikuks)

* märtsis 2016 oli üheks vastusevariandiks ka naiste kohustuslik ajateenistus, oktoobris oli vastusevariante vaid kaks: samadel tingimustel ja eraldi programmi järgi.

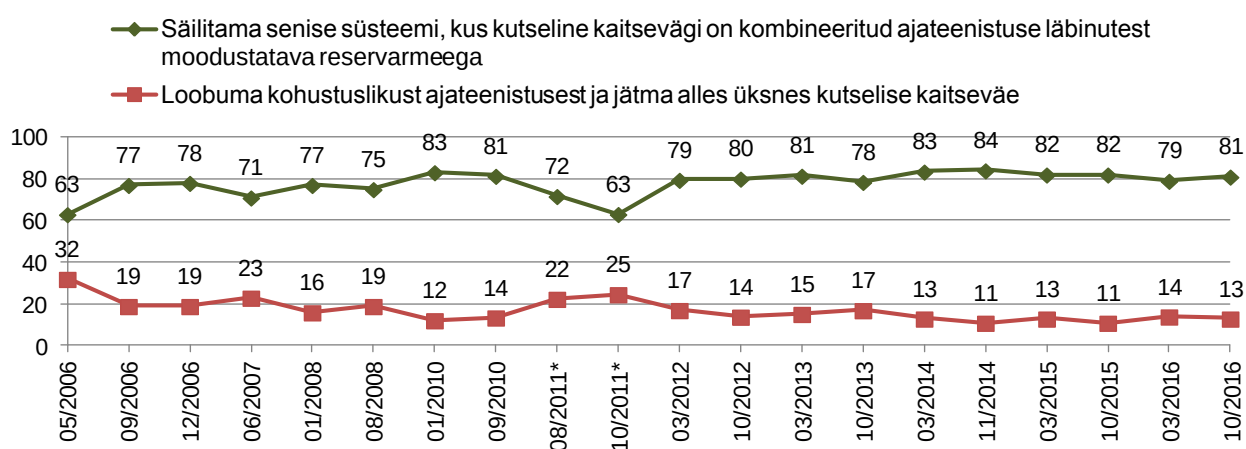
6.2 Suhtumine kutselisse kaitseväge

Ehkki ajateenistuse läbimist peab vajalikuks enam kui 90 protsenti küsitletutest, on poliitilises debatis aeg ajalt üles kerkinud ka kutselisele kaitseväge ülemineku teema.

Küsitletutel paluti hinnata, kas nende arvates peaks Eesti loobuma kohustuslikust ajateenistusest ja jätta alles üksnes kutselise kaitseväge või säilitama senise süsteemi, kus kutseline kaitseväge on kombineeritud ajateenistuse läbinutest moodustatava reservarmeeaga.

Küsitlustulemused näitavad, et **81% elanikkonnast eelistab praeguse ehk reservarmeel tugineva süsteemi säilitamist** (Joonis 40). Kohustuslikust ajateenistusest loobumist ja üksnes kutselisele kaitseväge üleminekut pooldab 13% Eesti elanikkonnast. Nagu ka muudes riigikaitsekorraldust puudutavates küsimustes, on hoiakutrend olnud ajas väga stabiilne.

Joonis 40. Eelistatud variandid Eesti kaitsekontseptsiooni arendamisel; 2006-2016 võrdlus (%; N = kõik vastajad)

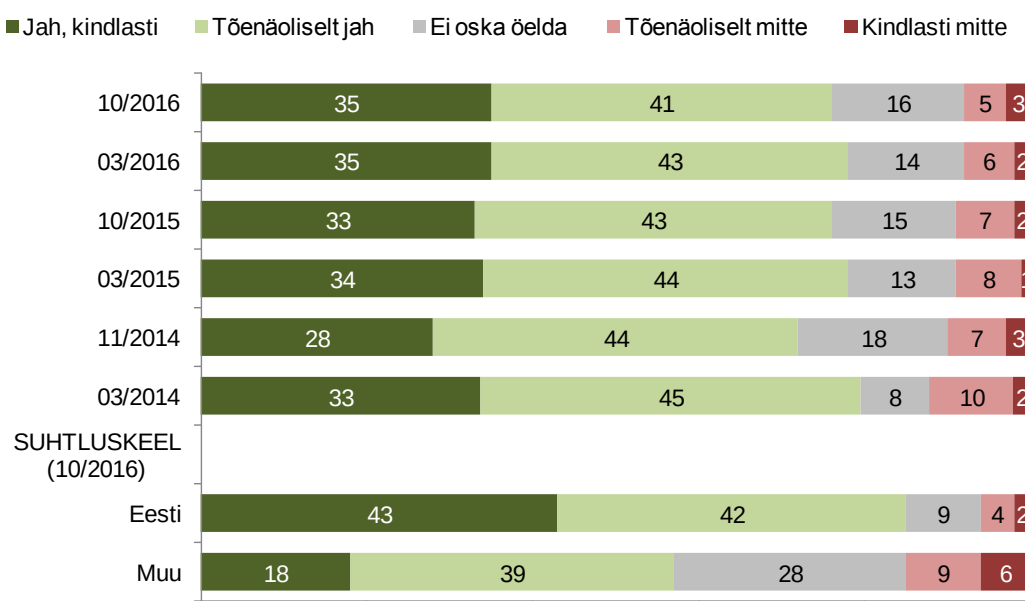
* Aastal 2011 läbi viidud uuringulainetes oli kasutusel teistsugune vastusevariantide sõnastus: „Eesti peaks jääma ajateenistusel põhineva üldise kaitsevägekohustuse juurde” ja „Eesti peaks minema üle palgaarmeele”.

Kohustuslikust ajateenistusest loobumine leiab rohkem kõlapinda venekeelsete vastajate hulgas (27%) ning vanusegruppides 20-29 (19%) ja 30-39 (20%).

6.3 Suhtumine riigikaitse laiapõhjalisse käsitusse

Alates 2014 kevadest on uuringusse lülitatud küsimus Eesti riigikaitse strateegias sõnastatud põhimõtete kohta, mille kohaselt ei ole riigikaitse mitte ainult kaitseväge ja Kaitseliidu, vaid enamiku riigiasutuste ja terve ühiskonna ühine ülesanne. **76 protsenti küsitletutest** (eestlastest 85 protsenti) on arvamisel, et selline **laiapõhjaline lähenemine on Eesti jaoks kas kindlasti või tõenäoliselt sobiv** (Joonis 41). Vastupidisel arvamisel on vaid kaheksa protsenti küsitletuist, kuid 16 protsenti ei oska selle kohta oma arvamust avaldada.

Joonis 41. Riigikaitse ei ole mitte ainult kaitseväge, vaid enamiku riigiasutuste ja terve ühiskonna ühine ülesanne. Kas selline laiapõhjaline lähenemine on Eesti jaoks sobiv? (%; N = kõik vastajad)

Küllap oleks viimane aeg sellise laiapõhjalise positiivse toetuse puhul laiapindse riigikaitse käsitussele inimeste jaoks ka konkreetsem sisu anda. Nagu eelnevast selgus, on väga vähestel olemas ettekujutus, kuidas võimaliku kriisi korral käituda ning kuidas oma oskuste ja võimetega riigikaitsele kaasa aidata.

28 protsenti „ei oska öelda“ vastuseid venekeelsete vastajate seas osutab, et laiapindse riigikaitse kontseptsiooni ei ole veel jõutud piisavalt tutvustada venekeelses informuumi. Ka venekeelsetest Eesti kodanikest ei oska sellele küsimusele vastust anda 22 protsenti.

6.4 Kaitseliidu ülesanded

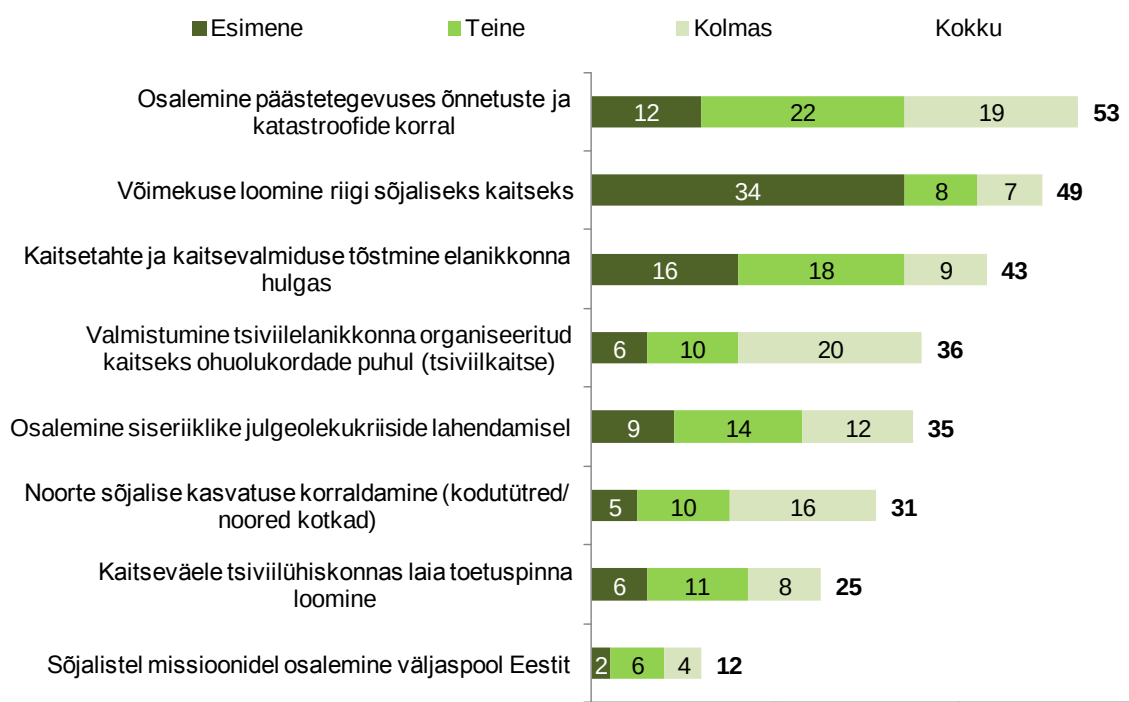
Riigikaitse strateegias on väga oluline roll antud Kaitseliidule. Vastajail paluti etteantud loetelust valida **kolm ülesannet, mida nad peavad Kaitseliidu tegevuses kõige olulisemaks**. Tulemused fikseeriti järjestatuna, st milline on olulisuselt esimene, milline teine ja milline kolmas ülesanne.

Kaitseliidu kõige olulisemaks ülesandeks peetakse **võimekuse loomist riigi sõjaliseks kaitseks – selle ülesande paigutab esikohale 34 protsenti küsitletutest**. Kolme valiku kokkuvõttes aga tõuseb esikohale **päästetegevuses osalemine õnnetuste ja kataastroofide korral** (53%). Esimese valikuna on aga olulisuselt teise kohal **kaitsetahte ja kaitsevalmiduse tõstmine elanikkonna hulgas (16%)**, mis kolme ülesande kokkuvõttes jääb 43 protsendiga kolmandale positsioonile. (Joonis 42).

Oluliste ülesannetena järgnevad kolmele enammainitule ka valmistumine tsiviilkaitseks ohuolukordades (36%), osalemine siseriiklike julgeolekukriiside lahendamisel (35%) ja noorte sõjalise kasvatuse korraldamine (31%).

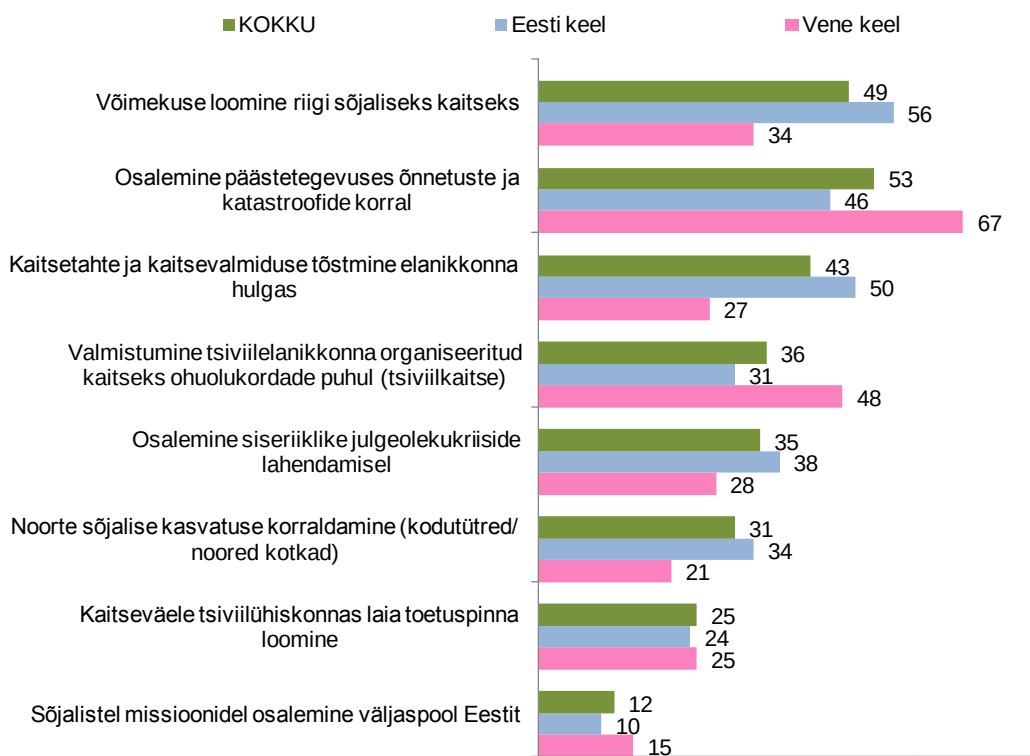
Avalikkuse arusaam Kaitseliidu ülesannetest on püsinud samuti väga stabiilne – sarnane ülesannete järjestus on küsitlustulemustest selgunud juba mitmeid küsitlusi järjest, mis näitab, et Kaitseliidu roll ja kuivad on valikus arvamuses selgelt kinnistunud.

Joonis 42. Kaitseliidu peamised ülesanded (%) (N = kõik vastajad)

Eesti- ja venekeelsete elanike arvamustes on mõningaid erinevusi Kaitseliidu ees seisvate ülesannete tähtsusejärjestuse osas. Kui eestlaste jaoks on Kaitseliit eelkõige riigikaitseline organisatsioon, mille olulisimaks ülesandeks on võimekuse loomine riigi sõjaliseks kaitseks (40 protsenti nimetab seda kõige olulisemana ning 56 protsenti paigutab selle kolme olulisema ülesande hulka) ning kaitsetahte ja kaitsevalmiduse tõstmist elanikkonna hulgas (esikohale seab selle 19%, kolme olulisema hulgas nimetab 50%), siis venekeelne elanikkond näeb Kaitseliitu eelkõige tsiviilkaitse organisatsioonina. Nende jaoks on esikohtadel Kaitseliidu roll õnnetuste ja kataastroofide korral päästetegevuses osalemisel (esikohal 23% ja kolme olulisema seas 67% venekeelsete vastajate arvates) ja tsiviilelanikkonna organiseeritud kaitsmine ohuolukordades (esikohal 9% ja kolme olulisema seas 48%) (joonis 43).

Joonis 43. Kaitseleidu kolm peamist ülesannet vastaja suhtluskeele lõikes
(%; N = kõik vastajad)

6.5 Suhtumine Kaitseliiduga liitumisse

Kaitseliidu tegevuses osaleb ise viis protsenti küsitletutest (eestlastest 7 protsenti), mõne pereliikme või sõbra kaudu on kontakt Kaitseliiduga 27 protsendil (eestlastest 36 protsendil).

Venekeelsete vastajate seos Kaitseliiduga on väike – vaid seitsmel protsendil on keegi sõpradest või pereliikmetest Kaitseliiduga seotud, ise osaleb Kaitseliidu tegevuses vaid üks protsent.

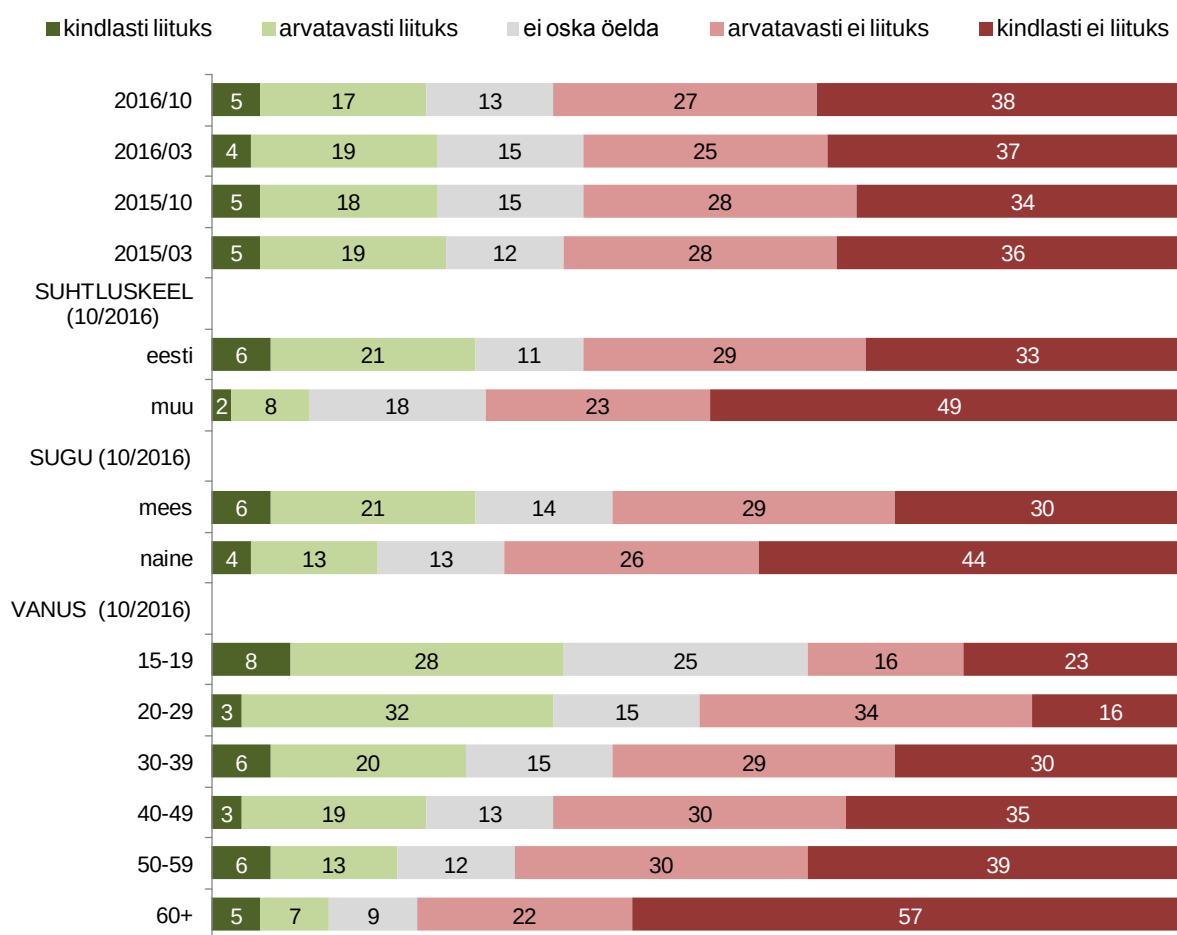
Neilt vastajailt, kes ei olnud ise Kaitseliidu või sellega seotud organisatsioonide liikmed, küsiti, kuidas nad suhtuksid ettepanekusse Kaitseliiduga liituda.

Ettepanekule ühineda Kaitseliidu või Naiskodukaitsega, annaks kindlasti positiivse vastuse 5 protsenti ning arvatavasti oleks valmis liituma 17% (Joonis 44). Venekeelsed vastajad jäävad ka liitumise küsimuses reserveerituks: kindlasti või arvatavasti oleks valmis liituma vaid kümme protsenti. Eestlastest oleks kindlasti valmis liituma kuus ja arvatavasti 21 protsenti küsitletutest.

Suuremat valmisolekut liitumiseks väljendavad nooremad vastajad.

Joonis 44. Valmisolek liituda Kaitseliidu või Naiskodukaitsega

(%; N = need, kes ei ole veel seotud Kaitseliidu või selle organisatsioonidega)

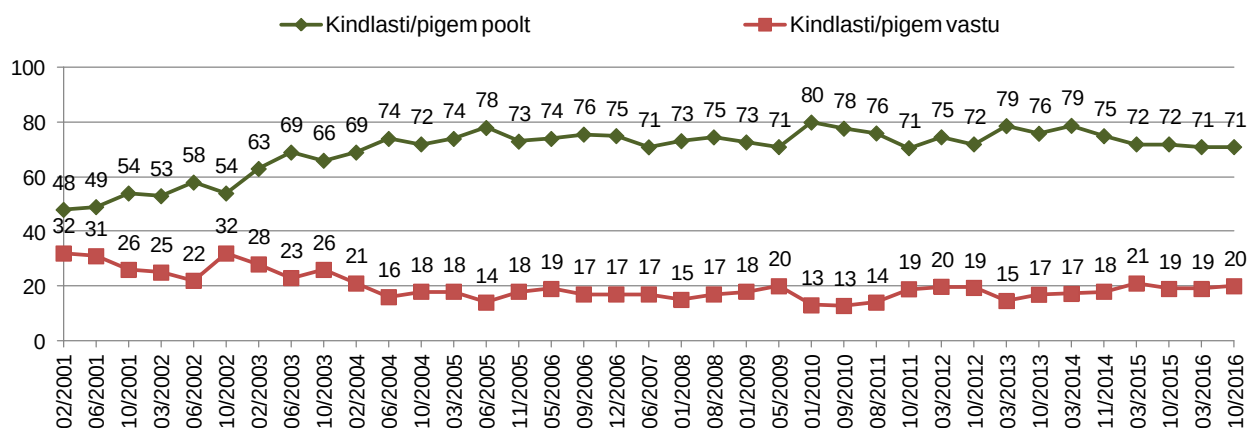
7 NATO

Seitsmes, NATO-t puudutav peatükk annab ülevaate, kuidas elanikud suhtuvad Eesti kuulumisse NATOsse, millist rolli nähakse NATO-l Eesti julgeoleku tagamisel ning kuidas neid hinnatakse samme, mida NATO on muutunud julgeolekuolukorras teinud Eesti turvalisuse tagamiseks.

7.1 Suhtumine NATO-sse kuulumisse

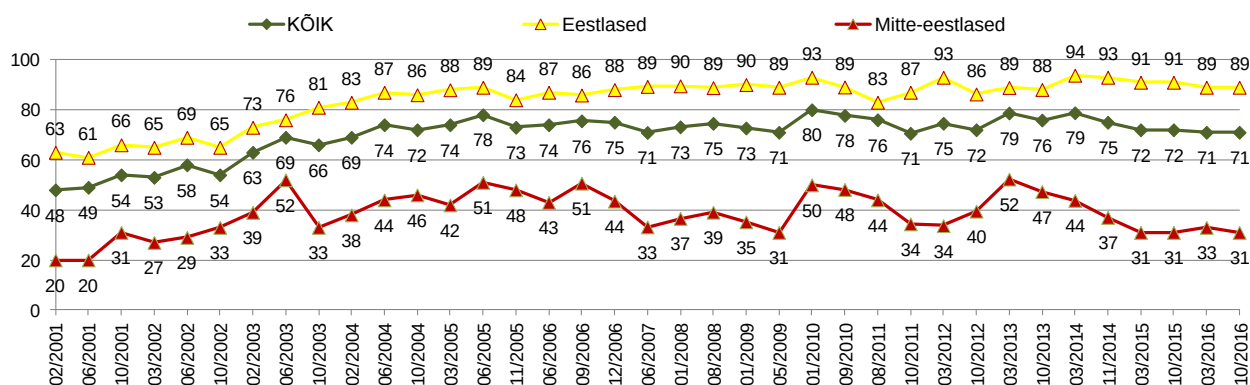
Eesti kuulumist NATO-sse pooldas 2016. aasta oktoobris 71% elanikkonnast, sh 39% on kindlasti ja 32% pigem NATO-sse kuulumise poolt. NATO-sse kuulumise vastu on 20% eestimaalastest; seisukohta ei oska antud küsimuses võtta kümnendik elanikkonnast ([Joonis 45](#)).

Joonis 45. Hoiakud NATO-ga liitumise/ NATO-sse kuulumise suhtes; 2001-2016 võrdlus (%; N = kõik vastajad)

Kui eestlastest toetab Eesti kuulumist NATOsse 89 protsenti, siis venekeelsete vastajate toetus NATO-le on oluliselt madalam, vaid 31 protsenti. Venekeelsetest vastajatest on Eesti NATO-sse kuulumise vastu 51% ja 19% ei oma antud küsimuses kindlat seisukohta ([Joonis 46](#)). Seega on venekeelsete vastajate seas toetus NATO liikmeks olekule liitumisjärgse perioodi madalaimas punktis, nagu see oli ka 2009 aasta mais ja 2015. aastal.

Joonis 46. NATO-ga liitumise/ NATO-sse kuulumise pooldajate osakaal; eesti- ja muukeelsete elanike võrdlus 2000-2015 (kindlasti ja pigem pooldajate %; N = kõik vastajad)

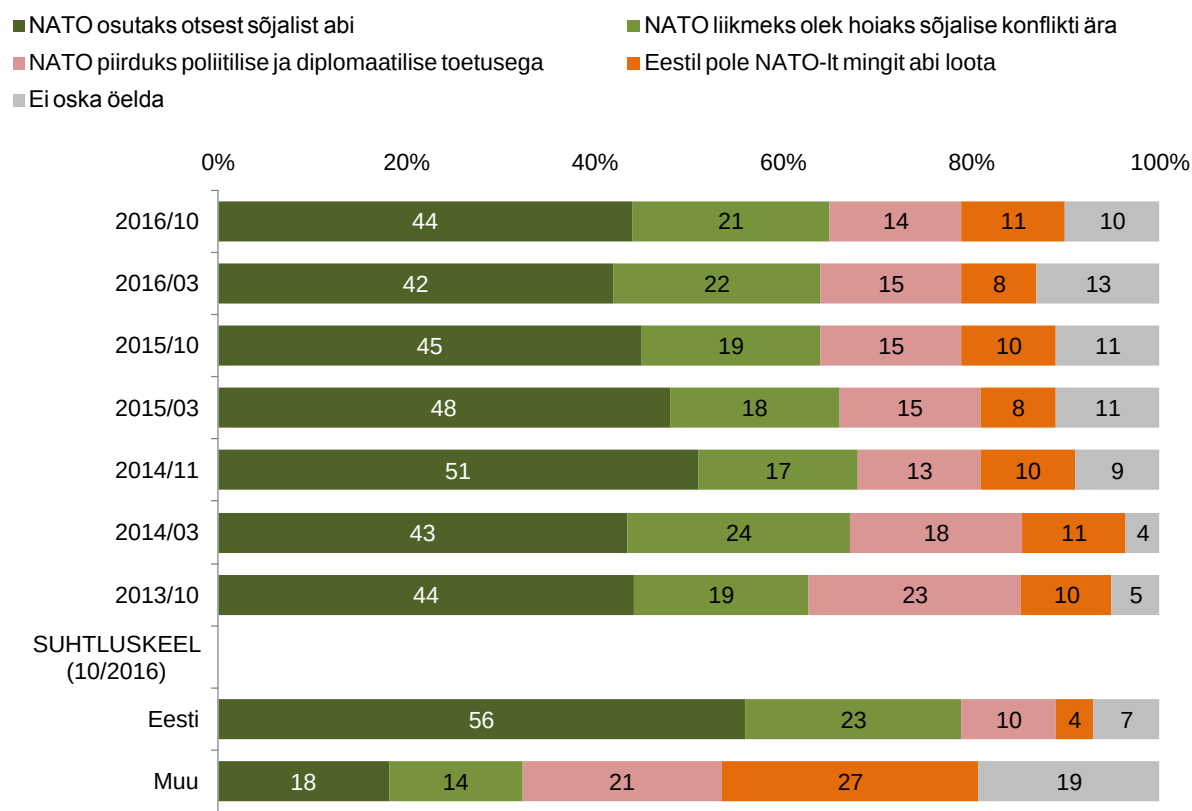
7.2 NATO abi Eestile võimaliku ohu korral

Eelnevast selgus, et NATO-t peetakse elanikkonna enamuse poolt Eesti julgeoleku tagamise peamiseks garantiiks (peatükk 3.5). Ometi on aastate jooksul avalikkuses korduvalt esitatud küsimust, kas reaalse sõjaohu korral NATO artikkel 5 ikka käivitub? Aastate jooksul on inimeste kindlustunne selles, et NATO Eestit ähvardava sõjalise ohu korral realselt sõjalist abi osutab, järjest kasvanud. Kahtlemata on selle kindlustunde kasvule kaasa aidanud NATO liitlaste reaalse kohalolu suurenemine Eestis.

44 protsenti küsitletutest leiavad, et Eestit ähvardava ohu korral osutaks NATO otsest sõjalist abi, 21% usub, et NATO liikmeks olek suudaks sõjalise konflikti ära hoida. Seda, et NATO piirduks poliitilise ja diplomaatilise toetusega, leiab 14% ja 11% arvates ei oleks Eestil NATO-lt mitte mingit abi loota. (Joonis 47)

Eestlaste usk NATO toetusesse on märgatavalt tugevam kui venekeelsetel vastajatel, mis kahtlemata tuleneb juba suhtumisest alliansi liikmeks olekusse. Kui eestlastest usub NATO sõjaliselt abise 56%, siis venekeelsete vastajate seas leiab seda vaid 18%. 27 protsenti venekeelsetest leiab, et Eestil pole NATOlt mingit abi loota. Eestlastest pelgab vaid neli protsenti, et NATO kollektiivkaitse ei toimi.

Joonis 47. NATO roll Eesti julgeoleku tagamisel, kui Eestit ähvardab sõjaline oht (%; N = kõik vastajad)

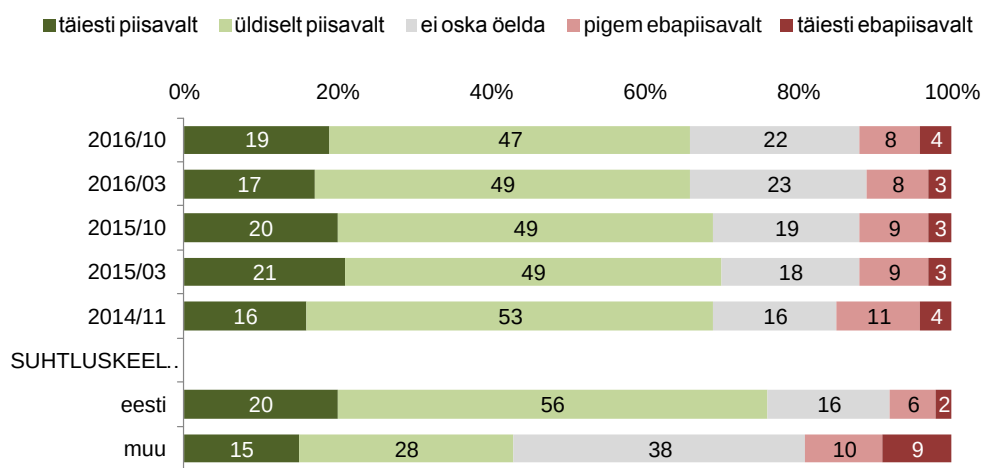

7.3 Hinnangud NATO poolt ette võetud sammudele

Alates 2014. aasta novembrist oleme uurinud ka seda, kuidas suhtuvad Eesti elanikud NATO poolt juba ette võetud sammudesse Eesti julgeoleku paremaks tagamiseks.

Küsi, kas NATO on tänases julgeolekuolukorras teinud piisavalt (Joonis 48) ning kuidas suhtutakse NATO liitlasvägede kohalolekusse Eestis (Joonis 49).

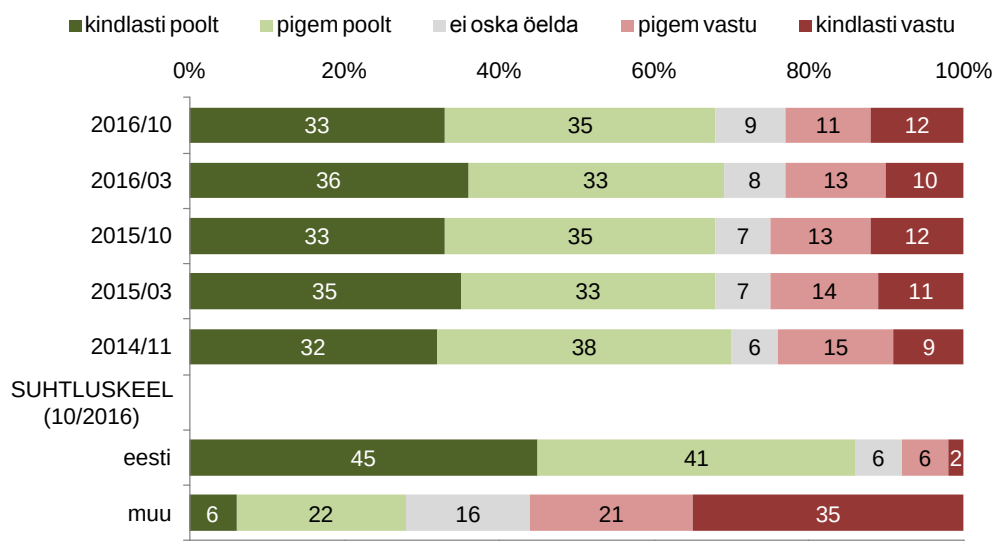
Joonis 48. Kas NATO on teinud piisavalt Eesti julgeoleku tagamiseks? (%) ; N = kõik vastajad

Hinnang NATO poolt ette võetud sammudele Eesti julgeoleku tagamiseks on valdavalt positiivne, neid peab **täiesti või üldiselt piisavaks 66 protsenti küsitletutest**, sh, 76% eestikeelsetest vastajatest. Venekeelsetest vastajatest peavad NATO tegevust piisavaks 43 protsenti, kuid pea 40 protsenti ei oska oma hinnangut anda.

Seevastu **NATO vägede kohalolekusse Eestis suhtuvad venekeelsed vastajad ülekaalukalt eitavalt (56%), samal ajal kui eestlastest pooldavad seda 86 protsenti**. See suhtumine sarnaneb suuresti hoiakutega NATO liikmesuse kohta tervikuna.

Joonis 49. Kuidas te suhtute NATO liitlasvägede kohalolekusse Eestis? (%) ; N = kõik vastajad

8 Rahvusvahelised sõjalised operatsioonid

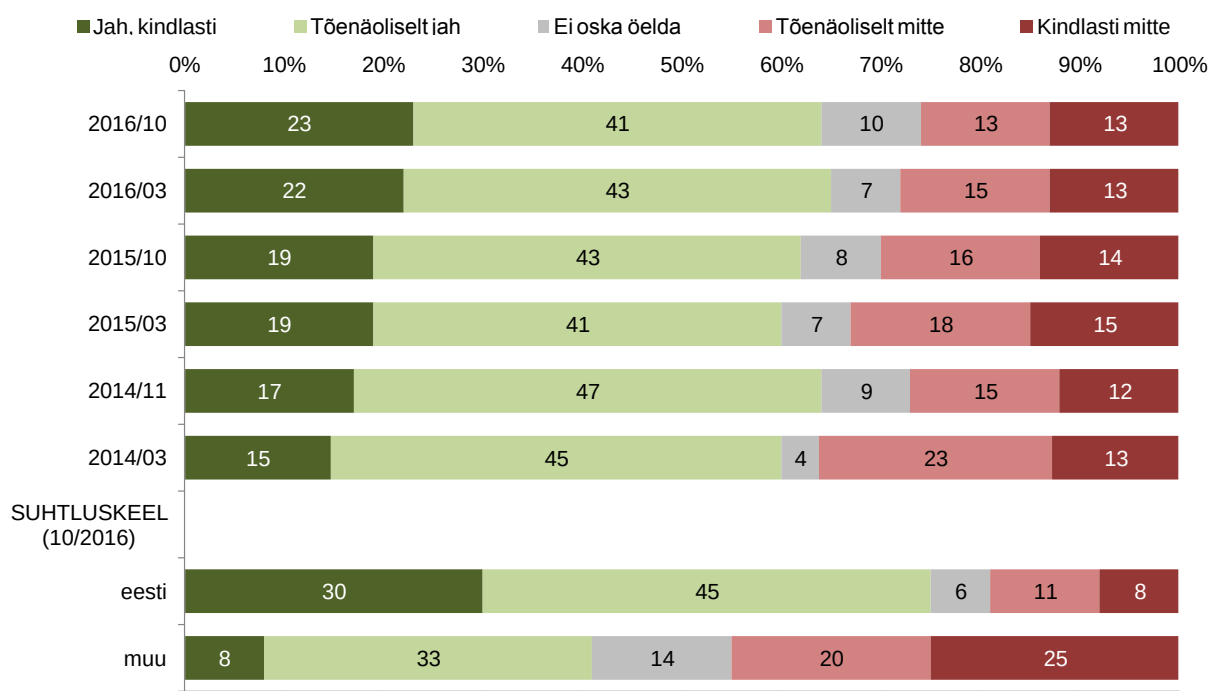
Kaheksas peatükk kaardistab hoiakuid rahvusvahelistes sõjalistes operatsioonides osalemise suhtes: kui vajalikuks elanikud üldiselt peavad Eesti osalemist taolistes operatsioonides, mis põhjustel peaks Eesti välismissioonidel osalema ja kuidas suhtutakse välismissioonidel osalemissse NATO, Euroopa Liidu ja ÜRO üksuste koosseisus.

8.1 Suhtumine Eesti osalemissse rahvusvahelistes operatsioonides

64% Eesti elanikkonnast leiab, et Eesti kaitsejõudude üksused peaksid vastavalt oma võimalustele osalema rahvusvahelistes operatsioonides, sealhulgas 23% vastajate arvates tuleks seda kindlasti teha (Joonis 50). Rahvusvahelistes operatsioonides osalemiseks ei näe tõenäoliselt või kindlasti mitte vajadust 26% küsitletutest.

Oluline erinevus missioonidesse suhtumisel on eesti- ja venekeelsete vastajate vahel. Eestlastest toetab missioonidel osalemist 75 protsenti, venekeelsetest vastajatest vaid 41 protsenti. Ka need arvud on viimase paariaastase perioodi jooksul vähe muutunud.

Joonis 50. Kas Eesti üksused peaksid osalema rahvusvahelistes sõjalistes operatsioonides? (%; N = kõik vastajad)

8.2 Rahvusvahelistel operatsioonidel osalemise argumendid

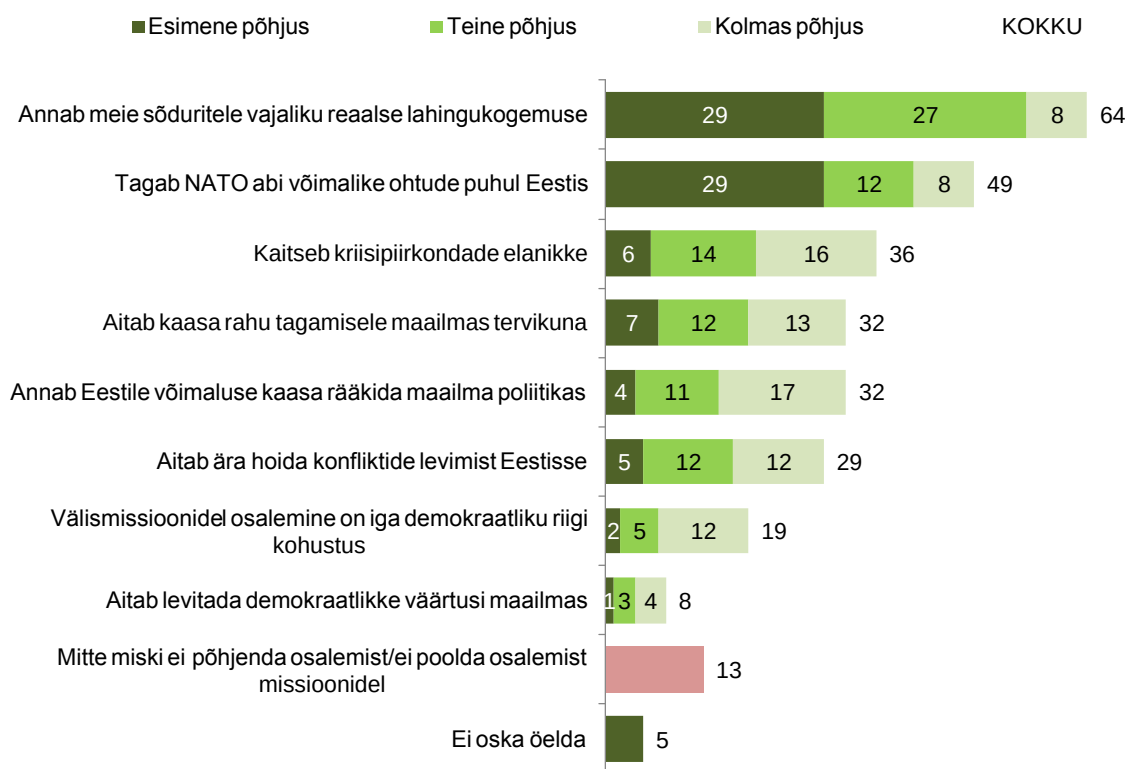
Vastajail paluti etteantud nimekirjast valida kolm kõige olulisemat põhjust, miks Eesti peaks osalema rahvusvahelistes sõjalistes operatsioonides. Tulemused fikseeriti järjestatuna, st milline on olulisuselt esimene, milline teine ja milline kolmas põhjus.

Kahte olulisemat põhjust toodi esile peaaegu võrdselt: nii seda, et **missioonidel osalemine annab meie sõduritele reaalse lahingukogemuse**, kui ka seda, et osalemine tagab **NATO abi võimalike ohtude puhul Eestis, pidas kõige tähtsamaks 29 protsenti** küsitletutest. Summeerides kolm olulisemat põhjust, osutus olulisimaks kaitseväelaste lahingukogemuse saamise argument 64 protsendiga (Joonis 51).

Ülejäänud argumentideks, miks osaleda välismissioonidel, peetakse vastajate hinnangul veel kriisipiirkondade elanike kaitsmist (kolme olulisema põhjuse hulgas 36%), kaasaaitamist rahu tagamisele maailmas (32%), ja Eesti võimalust maailma poliitikas kaasa rääkida (32%).

Konfliktide Eestisse levimise ennetamist nimetab kolme olulisema põhjuse seas 29%.

Joonis 51. Olulisemad põhjused, miks Eesti peaks osalema rahvusvahelistes sõjalistes operatsioonides (%) ; N = kõik vastajad

Nii nagu erines oluliselt eesti- ja venekeelsete vastajate suhtumine missioonidel osalemisse, on ka arusaamad missioonidel osalemise põhjustest erinevad.

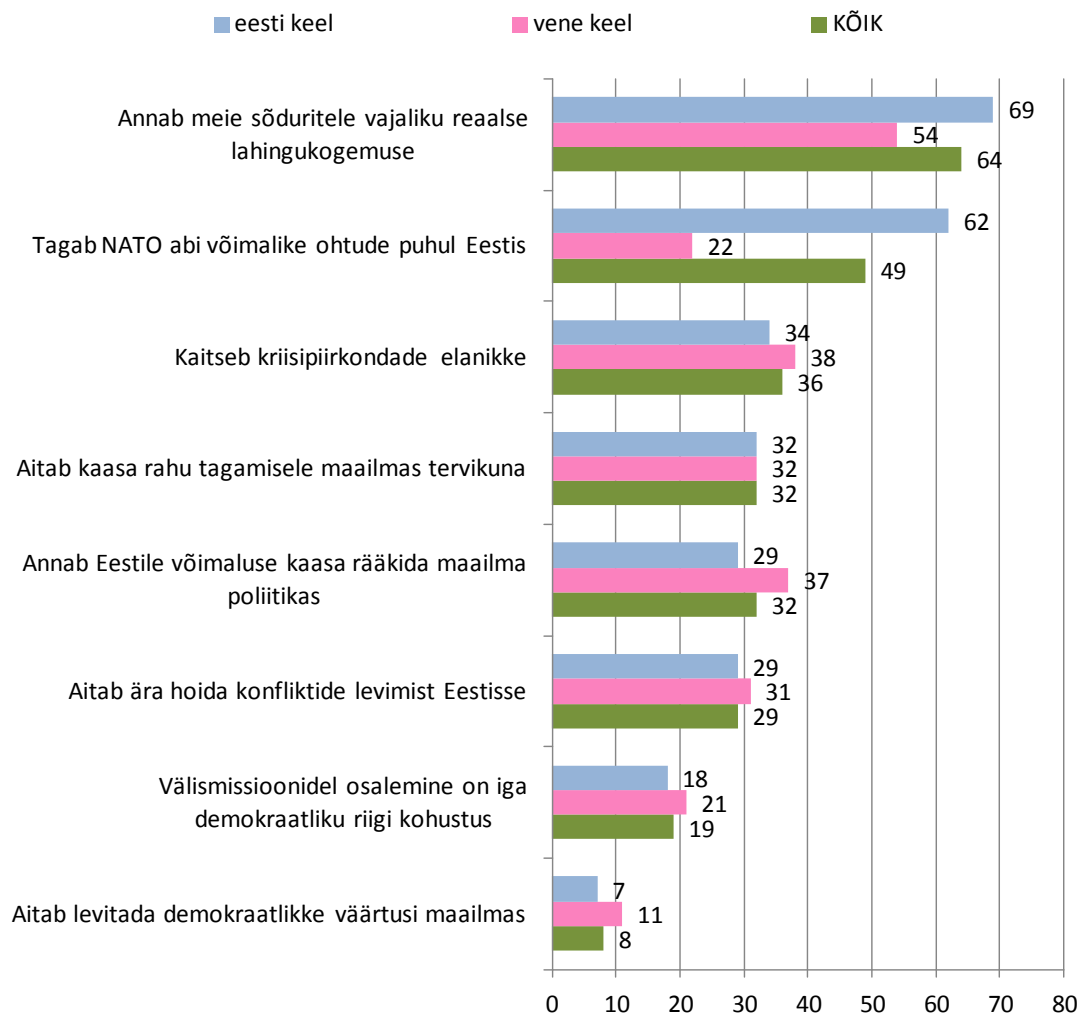
Venekeelsete vastajate jaoks jääb missioonidel osalemine põhjenduste juures vähemoluliseks argument, et see tagaks Eestile NATO toetuse sõjalise konflikti korral (nagu eelnevast nägime, ei usu küllalt suur osa venekeelseid vastajaid NATO abi saabumisse). Kui eestlastest seab selle argumendi esikohale 38% ja kolme olulisema hulka 62%, siis venekeelsetest vastavalt vaid 11% ja 22%.

Kui eestlastest märgib lahingukogemuse saamist esimese põhjusena 31% ja kolme olulisema seas 69%, siis on see ka venekeelsete vastajate jaoks küll kõige olulisem motiiv, kuid seda nimetab vastavalt vaid 26% ja 54%.

See-eest on venekeelsete vastajate jaoks eestlastest olulisemad nn. humanitaarsed argumendid: aidata kaasa rahu tagamisele maailmas, kaitsta kriisipiirkondade elanikke ja anda Eestile võimalus maailma poliitikas kaas rääkida. (Joonis 52).

Venekeelsetest vastajatest märgib 26 protsenti, et mitte miski nimetatud argumentidest ei saa põhjendada osalemist välismissioonidel.

Joonis 52. Olulisemad põhjused, miks Eesti peaks osalema rahvusvahelistes sõjalistes operatsioonides (kolm põhjust kokku %; N = kõik vastajad)

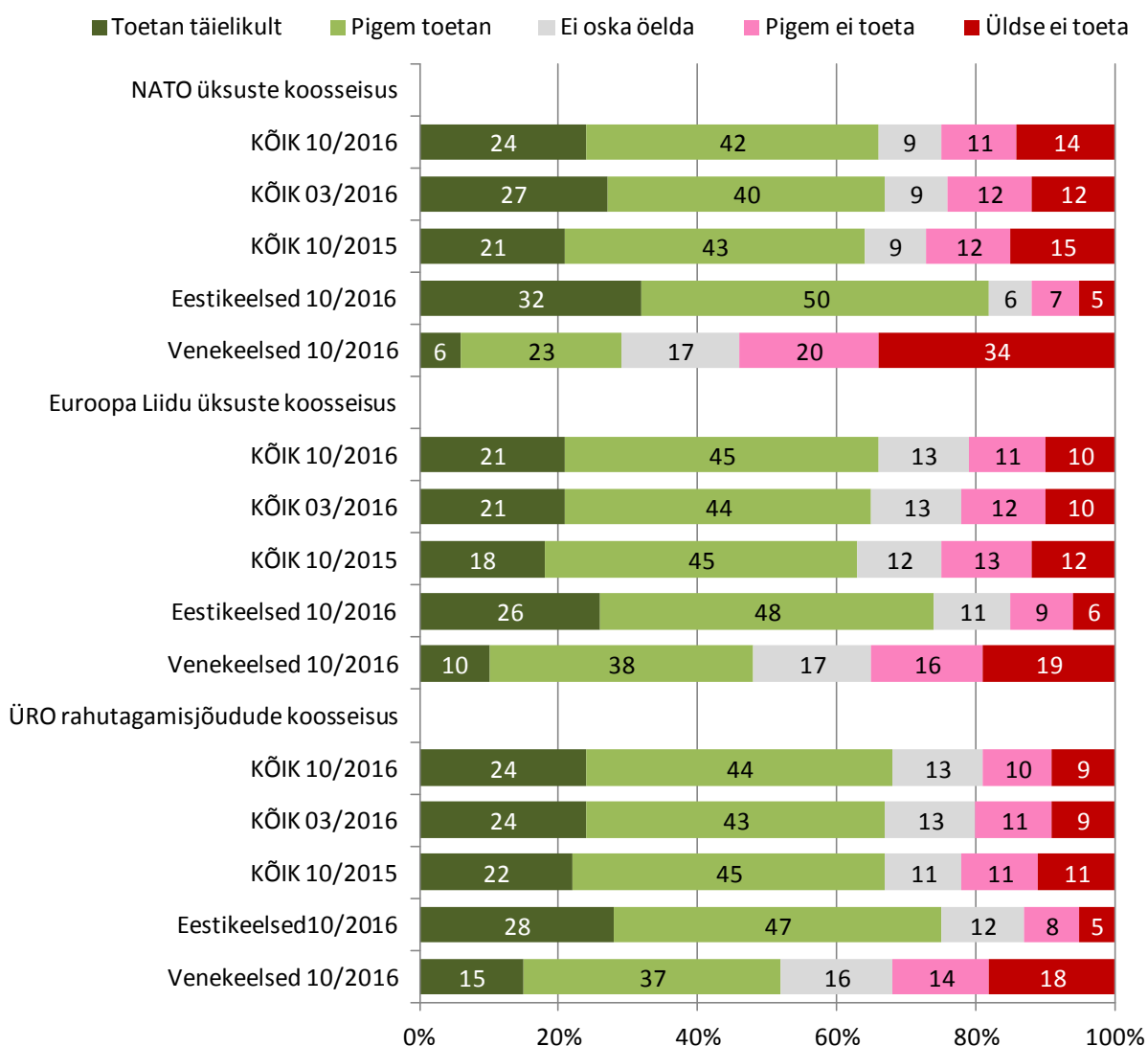

8.3 Suhtumine osalemisse NATO, EL ja ÜRO missioonidel

Kuna Eesti kaitseväelased on osalenud missioonidel nii NATO, Euroopa Liidu kui ka ÜRO üksuste koosseisus, tundsi huvi, kas avalikul arvamisel on erineva egiidi all toimuvatesse operatsioonidesse ka erinev suhtumine.

Alates 2015 oktoobrist, mil seda küsimust hakati esitama, et ole üldistes hinnangutes suuri muutusi toimunud. Venekeelsete vastajate seas esineb mitte-toetavat suhtumist missioonidel osalemisse märgatavalt rohkem kui eestlaste hulgas. Siiski on üle poole venekeelsetest vastajatest valmis aktsepteerima ÜRO missioonidel ja ligi pooled Euroopa Liidu missioonidel osalemist. Selge vastuseis domineerib osalemisele NATO üksuste koosseisus (Joonis 53).

Joonis 53. Suhtumine Eesti kaitseväge üksuste osalemisse rahvusvahelistes operatsioonides
(%; N = kõik vastajad)

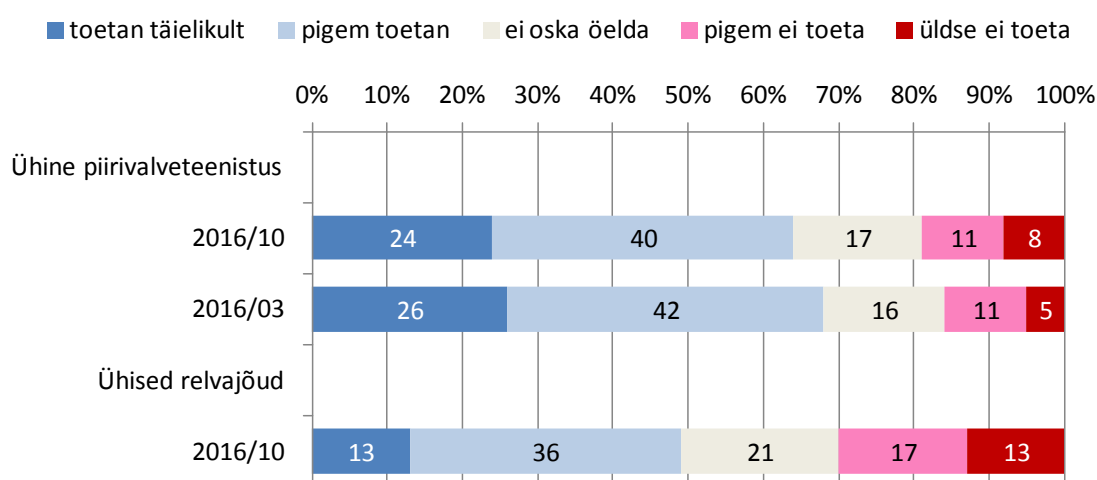

8.4 Arvamus Euroopa Liidu ühisest piirivalveteenistusest ja relvajõududest

Kuna Euroopa rändekriis on pannud liikmesriikide politsei- ja piirivalvejõude tegema senisest tihedamat koostööd, on järjest sagedamini hakatud rääkima ka Euroopa Liidu ühtse piirivalveteenistuse loomise vajadusest. Viimasel aastal on järjest enam teemaks olnud ka Euroopa Liidu ühiste relvajõudude moodustamine.

Avalik arvamus toetab mõlemat ettepanekut: ühise piirivalveteenistuse loomist toetab 64 protsenti ja selle vastu on 19 protsenti küsitletutest; ühiste relvajõudude moodustamist toetab 49% ja selle vastu on 30% (Joonis 54).

Joonis 54. Suhtumine ettepanekusse luua Euroopa Liidu ühine piirivalveteenistus ja ühised relvajõud. (%; N = kõik vastajad)

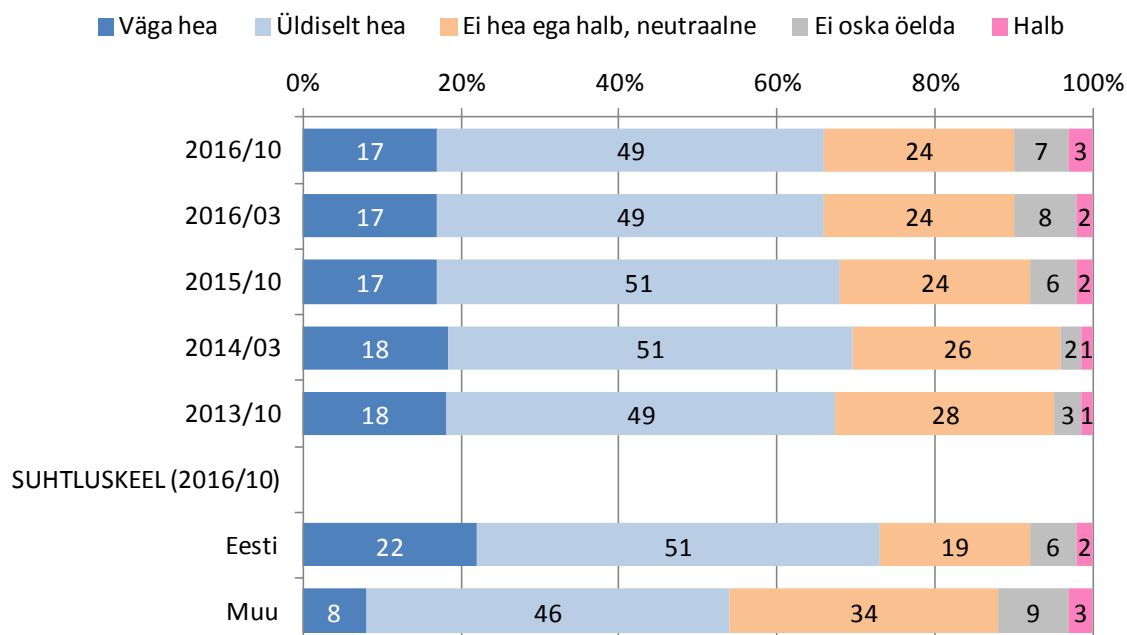
Eestlastest toetab ühise piirivalve loomist 69 protsenti, venekeelsetest vastajatest 54 protsenti.

Kui eestlastest on pigem või täielikult ühiste relvajõudude loomise poolt 52 protsenti, siis venekeelsest vastajatest 44 protsenti. Seega on Euroopa Liidu ühiste relvajõudude idee venekeelsete vastajate jaoks oluliselt enam aktsepteeritud kui Eesti kuulumine NATOsse.

9 Suhtumine kutselistesse kaitseväelastesse

Suhtumist elukutselistesse kaitseväelastesse peetakse ühiskonnas stabiilselt positiivseks. **Väga heaks või üldiselt heaks peab tegevväelastesse suhtumist 66% küsitletutest**, eestikeelsetest vastajatest koguni kolm neljandikku ([Joonis 55](#)).

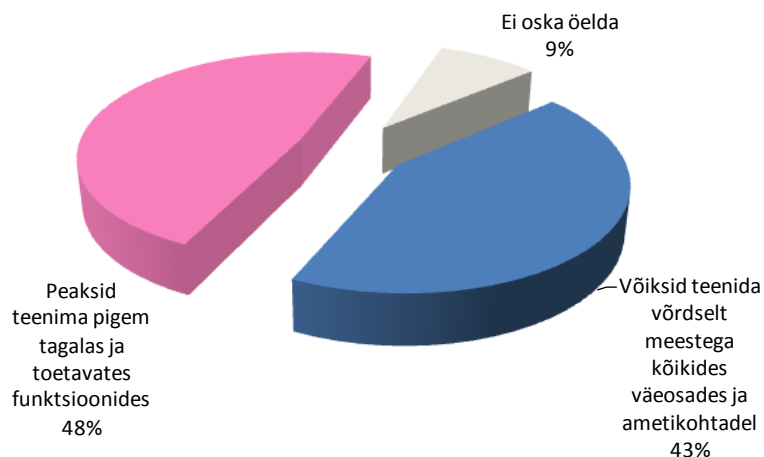
Joonis 55. Suhtumine elukutselistesse kaitseväelastesse (%) (N = kõik vastajad)

10 Naiste rollist kaitseväes

Kui suhtumine kutselistesse kaitseväelastesse on ühiskonnas stabiilselt positiivne, siis väga palju eriarvamusi tekitavad tänini arusaamad naiste rollist ja pädevusest kaitseväelasena. (Joonis 56).

Joonis 56. Millistel ametikohtadel ja väeosades võiksid teenida naised kaitseväes?
(%; N = kõik vastajad)

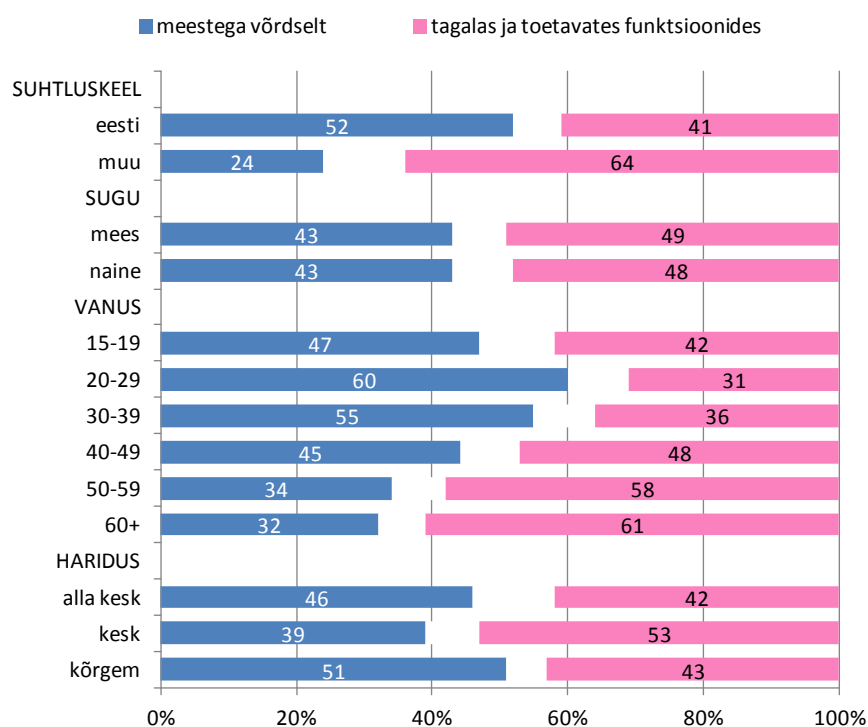
Hindamiseks esitatud kahe seisukoha vahel jagunesid arvamused pea võrdselt pooleks: 48 protsenti küsitletutest leiab, et naised peaksid kaitseväes teenima pigem tagalas ja toetavates funktsioonides ning 43% leiab, et naised võiksid teenida meestega võrdselt kõikides väeosades ja ametikohtadel.

Tegemist on selge lõhega soorollide tänapäevase ja traditsioonilise käsitluse vahel.

Traditsioonilisemat lähenemist pooldavad rohkem venekeelsed ning keskmisest vanemad ja madalama haridustasemega vastajad. Naiste võrdseid õigusi ja võimalusi toetavad aga enam vastajad vanusegruppides 20-29 (60%) ja 30-39 (55%); samuti kõrgharidusega vastajad (51%).

Naiste ja meeste endi hoiakutes erinevused puuduvad (Joonis 57).

Joonis 57. Millistel ametikohtadel ja väeosades võiksid teenida naised kaitseväes?

Küsimustikus oli vastajatele hindamiseks pakutud kuus väidet, mille kohta sai väljendada oma nõustumist või mittedõustumist (Joonis 58).

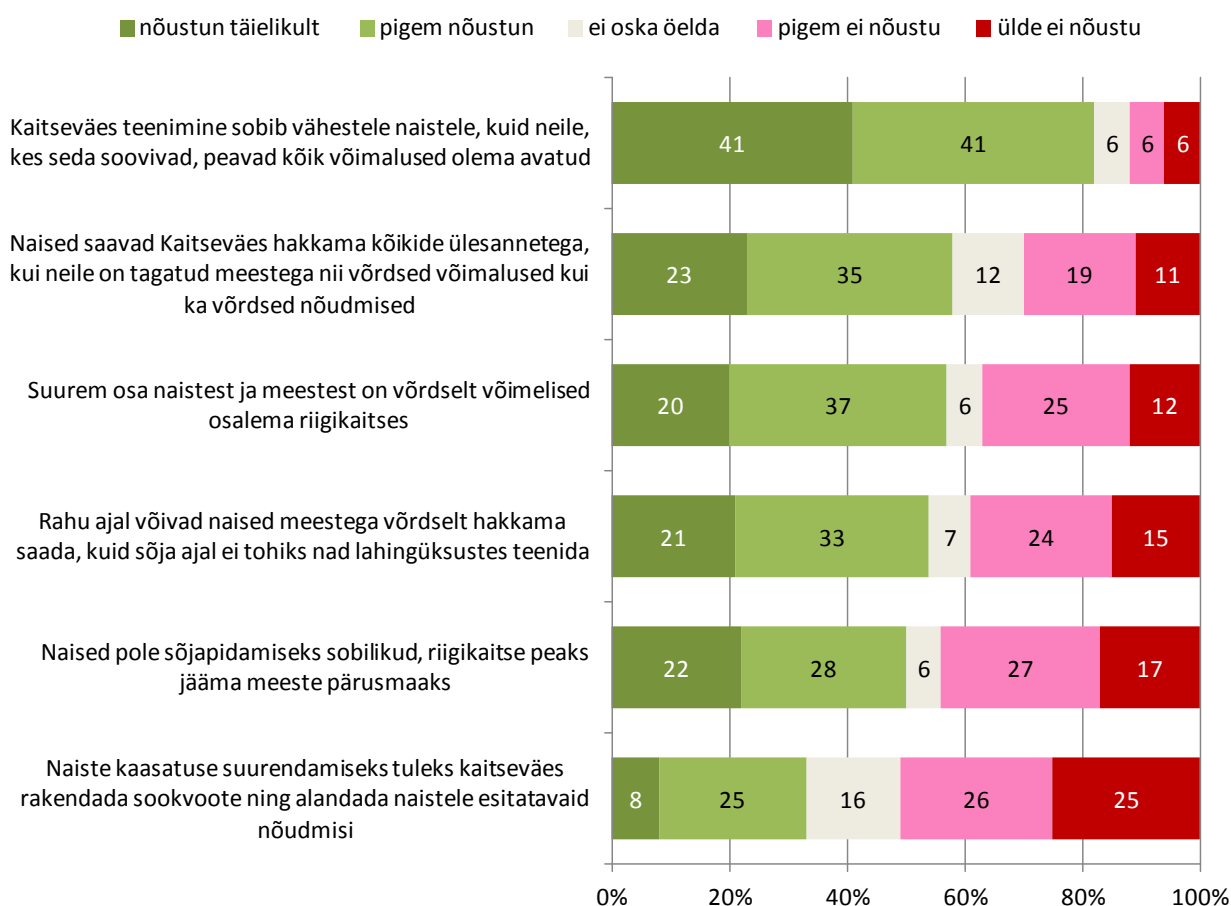
Kõige üksmeelsema toetuse sai seisukoht, et kaitseväes teenimine sobib vähestele naistele, kuid soovijatele ei tohiks mingeid piiranguid seada – sellega nõustus täielikult või pigem 82 protsenti küsitletutest.

Valdava toetuse pälvis ka seisukoht, et naised saavad Kaitseväes hakkama kõikide ülesannetega, kui neile on tagatud meestega nii võrdsed võimalused kui ka võrdsed nõudmised – sellega nõustus 58%, ei nõustunud 30 protsenti küsitletutest.

Ka järgmise kolme seisukohaga nõustujaid oli 50 protsenti või rohkem, kuid neile oli ka kolmandiku või enama hulga küsitletute vastuseis.

Üle 50 protsendi mitte-nõustujaid oli seisukohal, et naiste kaasatuse suurendamiseks tuleks kaitseväes rakendada sookvoote ning alandada naistele esitatavaid nõudmisi.

Joonis 58. Nõustumine seisukohtadega naiste sobivuse kohta kaitseväkke
(%; N = kõik vastajad)

Erinevate sotsiaal-demograafiliste gruppide lõikes tulevad nende seisukohtadega nõustumise/meditsiinilise analüüsimisel ilmsiks sarnased seaduspärasused nagu tänapäevaste soorollide mõistmise puhul üldiselt: nimelt ei nõustu naiste universaalse rolliga kaitseväes eelkõige venekeelsed ja vanema-ealised vastajad. Naiste suurema osaluse suhtes on positiivsemalt meelestatud eestlased, nooremad ja kõrgema haridusega vastajad.

11 Veteranipoliitika

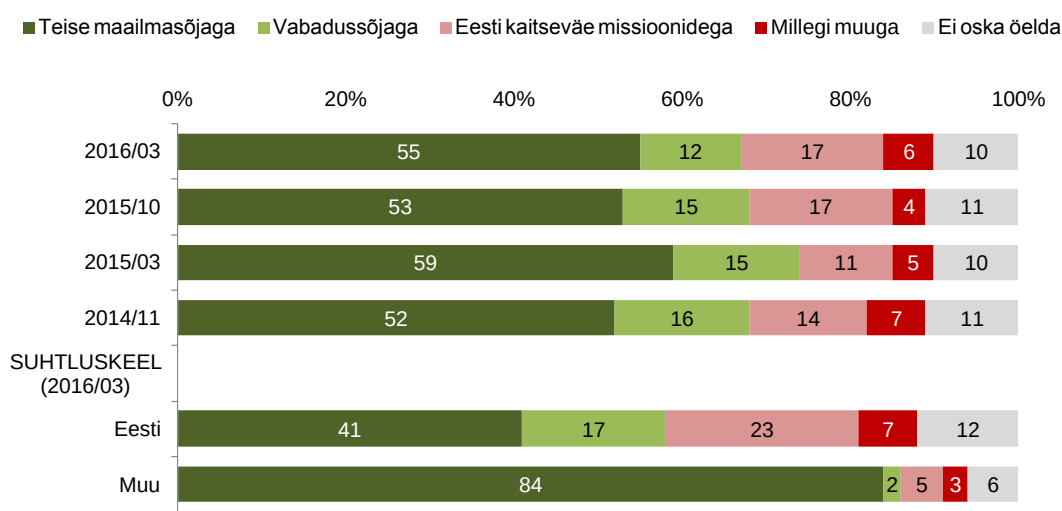
11.1 Veterani mõiste

Alates 2011. aasta novembrist on monitooringus sisaldunud küsimus, kas sõna „veteran“ seostub inimeste jaoks eeskätt Teise maailmasõjaga, Vabadussõjaga või Eesti kaitseväge välismissioonidega. Eelmise nelja küsitluse käigus saadud vastustest ilmnes, et enam kui poolele elanikkonnast **seostus sõna „veteran“ eeskätt Teise maailmasõjaga**.

Kuna selles küsitluses lisandus üks võimalik vastusevariant, toome siinkohal ära ka eelmiste, kuni märtsini 2016 läbi viidud küsitluse tulemused (Joonis 59).

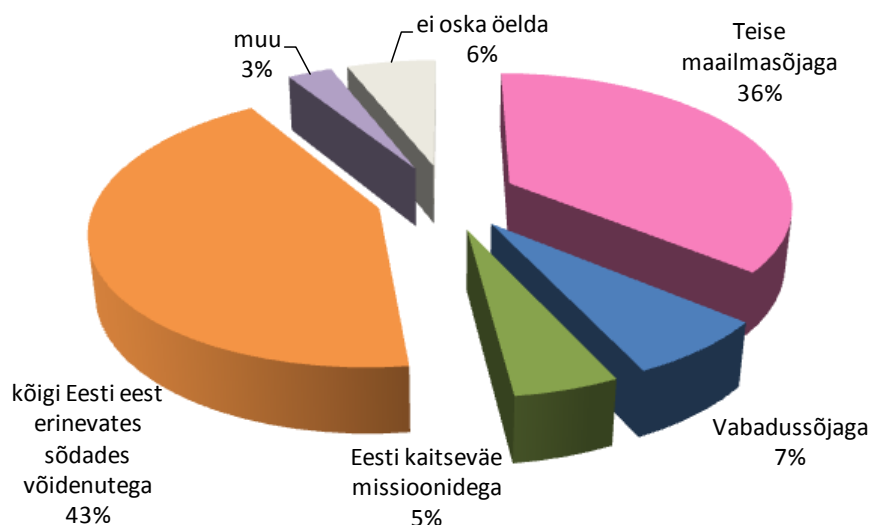
Venekeelsetest vastajatest seostas 2016 märtsis veterane Teise maailmasõjaga koguni 84 protsenti (eestlastest 41%). Eestlaste seas oli 17 protsenti neid, kellel sõna veteran seostus Vabadussõjaga (ehkki neid veterane meil enam paraku elus ei ole) ning 23 protsenti, kes oskas sõna „veteran“ seostada Eesti kaitseväge missioonidest osavõtnutega.

Joonis 59. Millega eeskätt seostub sõna „veteran“, kuni märts 2016 (%) ; N = kõik vastajad

6 protsenti küsitletutest pakkusid kevadises küsitluses veterani vasteks välja muu tähenduse, märkides kõige sagedamini, et veterani all tuleks mõista kõiki sõdades osalenuid.

Käesolevas küsitluses lisasime valikusse ka selle formuleeringu, mis saavutaski seekord kõige suurema toetuse: 43% küsitletutest leiab, et veteraniks tuleks pidada kõiki neid, kes on erinevates sõdades Eesti eest võidelnud. 36% jääb endiselt Teise maailmasõjaga seotud definitsiooni juurde (vt. Joonis 60).

Joonis 60. Millega eeskätt seostub sõna „veteran“, oktoober 2016 (%; N = kõik vastajad)

Teine maailmasõda jääb endiselt levinuimaks määratluseks venekeelsete küsitletute jaoks, kellest selle vastuse andis 70 protsenti. 17 protsenti venekeelsetest peab veteraniks kõiki Eesti eest erinevates sõdades võidelnuid.

Eestlaste poolehoid kuulub 55 protsendiga veterani mõistele, mis tähendab kõiki erinevates sõdades Eesti eest võidelnuid ning teisele kohale jääb 21 protsendiga Teine maailmasõda.

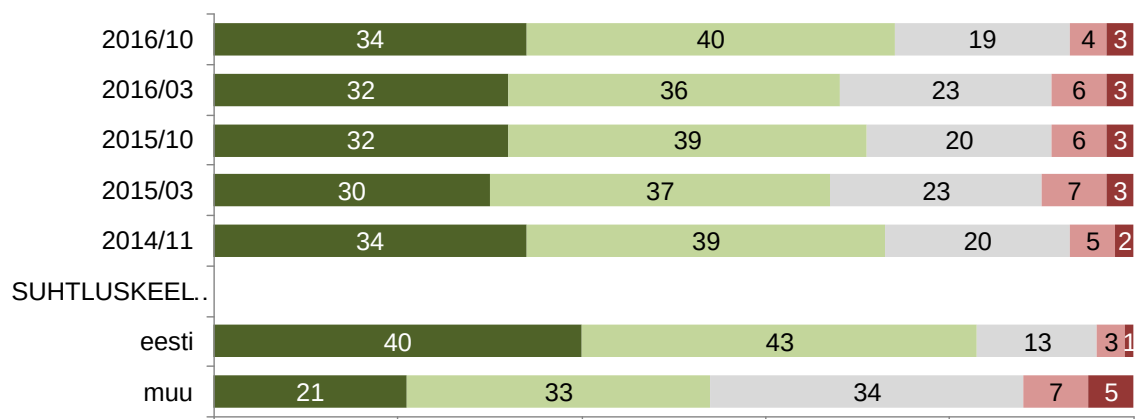
11.2 Veteranide päev

Alates 2012. aastast iga aasta 23. aprillil (jüripäeval) tähistatavat **veteranide päeva peab 74 protsenti küsitletutest kindlasti või pigem vajalikuks** – mida iganes nad siis sõna „veteran“ all ka ei mõtle (Joonis 61). Veel kevadel oli veteranipäeva toetajaid 68 protsenti.

Venekeelsete vastajate teadlikkus sellise päeva tähistamisest jääb eestlastest madalamaks – sellest päevast ei tea midagi või ei oska öelda 34 protsenti vastanutest. Päeva tähistamise vajalikuks pidajaid oli venekeelsete vastajate seas 54 protsenti. Eestlastest toetab veteranide päeva tähistamist 83 protsenti.

Joonis 61. Suhtumine veteranide päeva tähistamisse (%; N = kõik vastajad)

■ kindlasti vajalik ■ pigem vajalik ■ ei oska öelda, ei tea sellest ■ pigem mittevajalik ■ täiesti mittevajalik

12 Riigikaitse alane teave

See peatükk hõlmab endas ülevaadet riigikaitsealase teabega seotud küsimustest: kui vajalikuks peetakse riigikaitseõpetuse õpetamist koolides ja kui suur osa vastajatest on lugenud Postimehe lisalehte Riigikaitse.

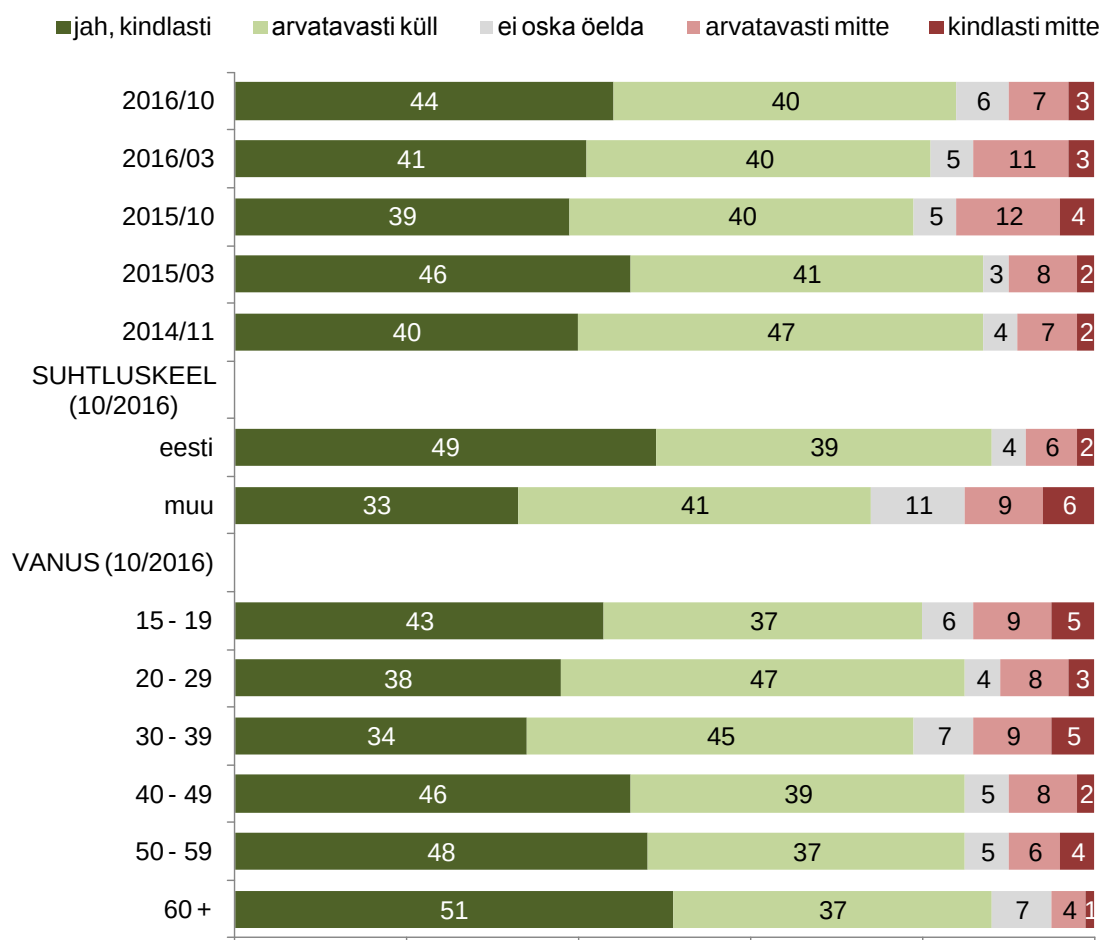
12.1 Riigikaitseõpetus koolides

Suhtumine riigikaitseõpetuse vajalikkusesse kooli õppeprogrammis on Eesti elanikkond olnud püsivalt positiivne – juba 2008. aastast alates on seda kindlasti või arvatavasti vajalikuks pidanud ca neli viiendikku küsitletutest.

2014 sügisel muutsime pisut küsimuse sõnastust ning nüüdsest kõlab see nii: „**Kas kõigis keskharidust andvates õppeasutustes peaks olema võimalik õppida riigikaitseõpetust?**”

Toetus riigikaitseõpetuse õpetamisele on endiselt valdav – seda peab kindlasti või arvatavasti vajalikuks 84 protsenti küsitletutest (Joonis 62). Eesti- ja venekeelsete vastajate toetus riigikaitseõpetusele erineb küll enam kui kümne protsendi võrra, kuid on mõlemas vastajate grupis selgelt domineeriv. Ka üksikute vanusegruppide lõikes on toetus riigikaitseõpetusele valdav.

Joonis 62. Suhtumine riigikaitseõpetuse vajalikkusesse kõigis keskharidust andvates õppeasutustes (%; N = kõik vastajad)

12.2 Postimehe vahel ilmuv lisaleht Riigikaitse

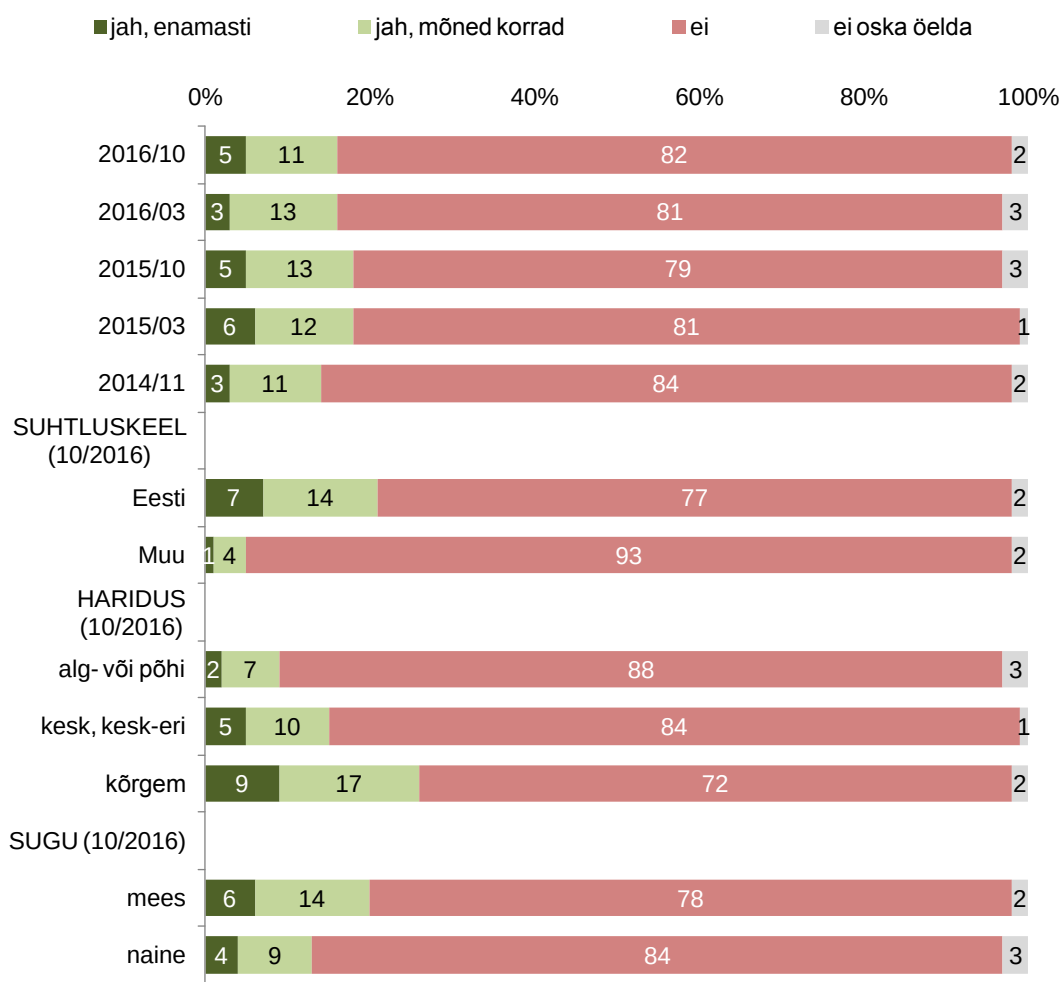
Lisaks elanike üldisele meediatarbimise kaardistamisele sisaldas uuringuankeet ka üht otseselt riigikaitsealast infoallikat puudutavat küsimust. Alates 2014 novembrist on esitatud küsimus Postimehe vahel ilmuva lisalehe „Riigikaitse“ lugemise kohta.

Postimehe lisalehte Riigikaitse oli lugenud 16 protsenti küsitletutest, kellest 5 protsenti on teinud seda enamasti ja 11 protsenti kord või paar (Joonis 63).

Kogu ilmumisperioodi jooksul oli „Riigikaitse“ loetavus stabiilne – need Postimehe lugejad, kellele see väljaanne huvi pakkus, olid selle lugejaks, kuid auditoriumi suurendada ei õnnestunud.

Kuna tegemist on eestikeelse väljaandega, siis on igati ootuspärane, et eestikeelsete vastajate seas on seda lehte lugenud rohkem kui mitte-eestlaste hulgas (vastavalt 21% ja 5%). Samuti on lugejaid keskmisest rohkem kõrgema haridusega elanike (26%) ja meeste (20%) hulgas.

Joonis 63 Postimehe vahel ilmuva lisalehe Riigikaitse lugemine (%) ; N = kõik vastajad)

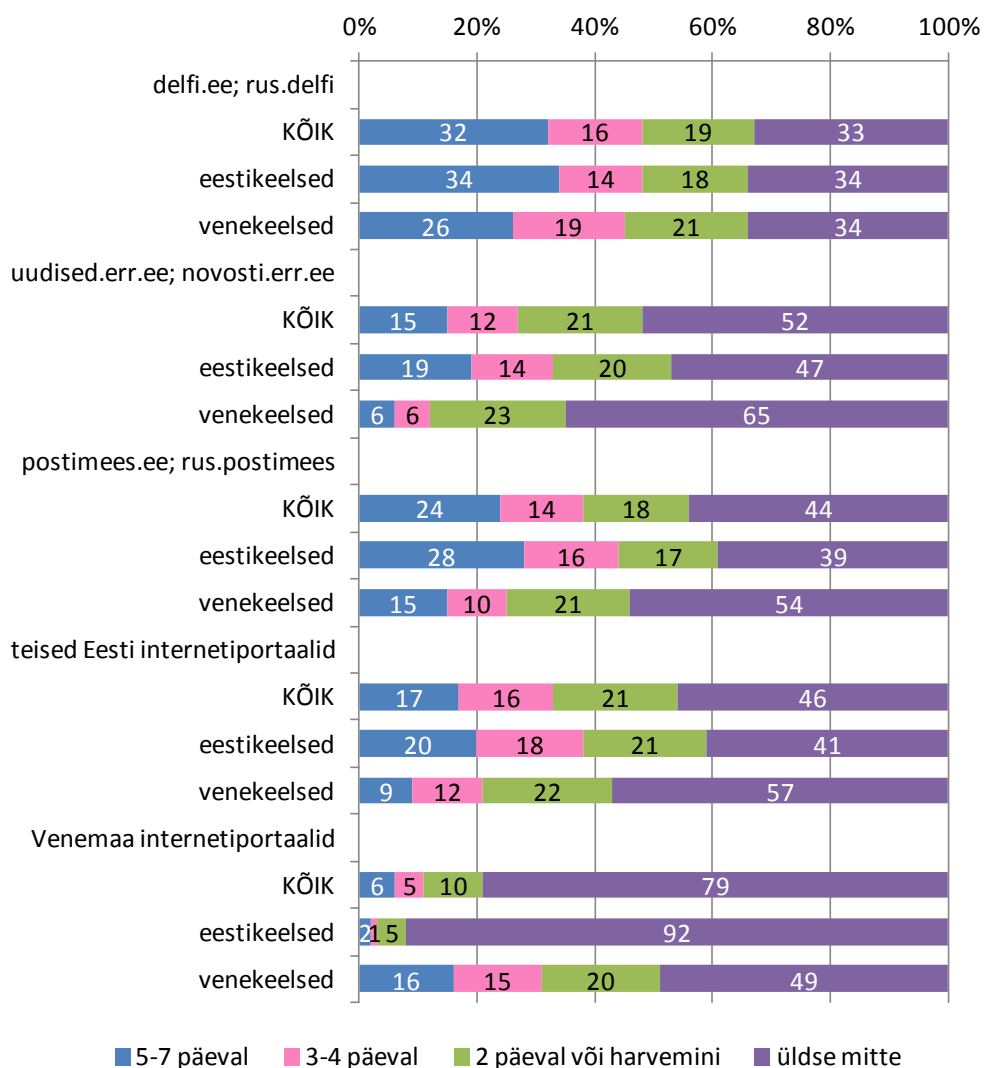
Pidevatest Postimehe lugejatest (neist, kes loevad igal nädalal 4-6 lehenumbrit) luges Riigikaitset enamasti 24 protsenti ning kord või paar 27 protsenti. Harvematest lugejatest (1-3 numbrit nädalas) luges Riigikaitset enamasti 10 protsenti ning kord või paar 24 protsenti. Ootuspäraselt on nende vastajate seas, kes Postimeest üldse ei loe, vähe ka Riigikaitse lugejaid (vastavalt 2% ja 7%).

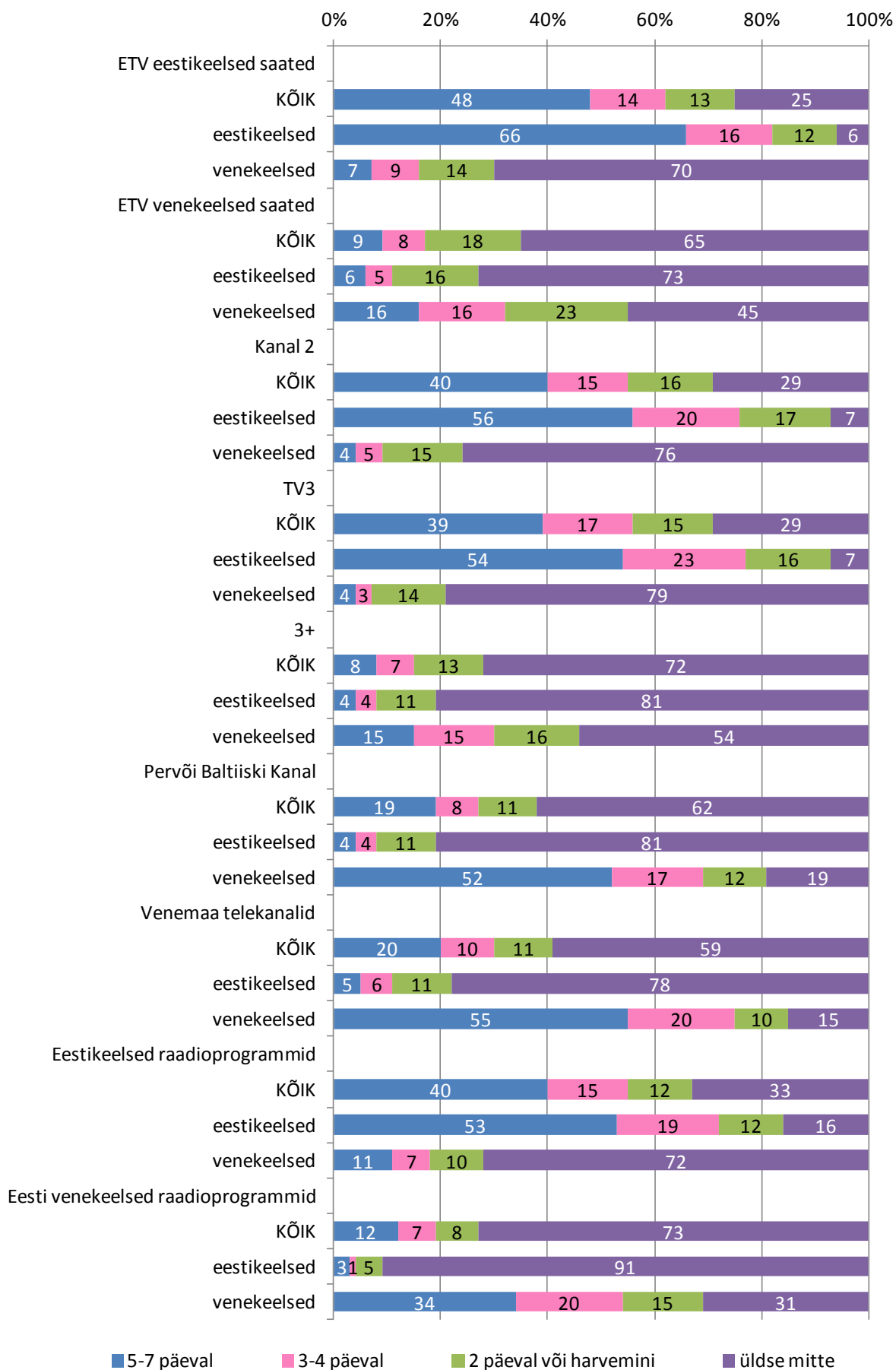
13 Meediatarbimine

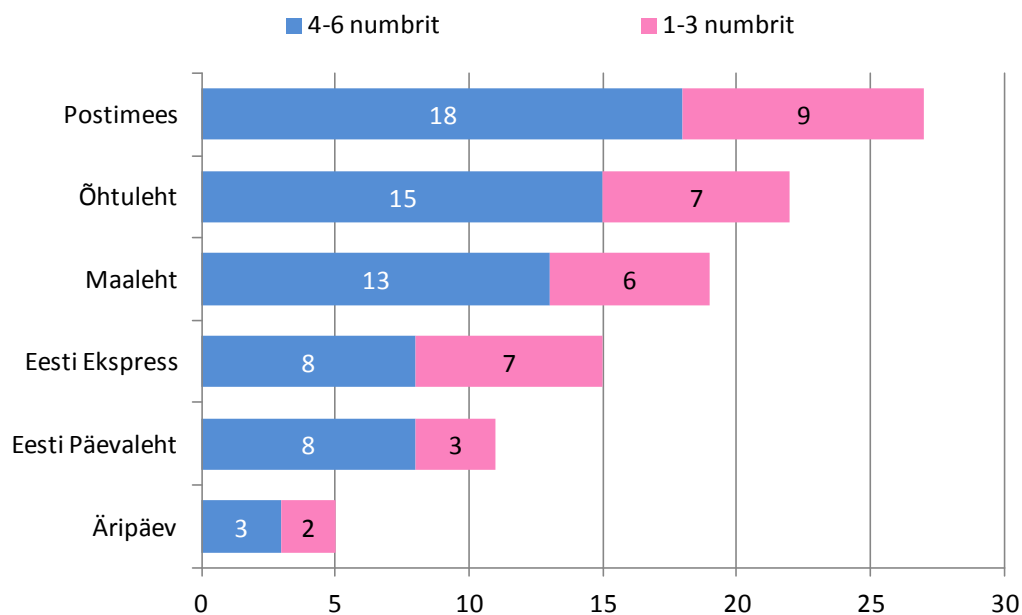
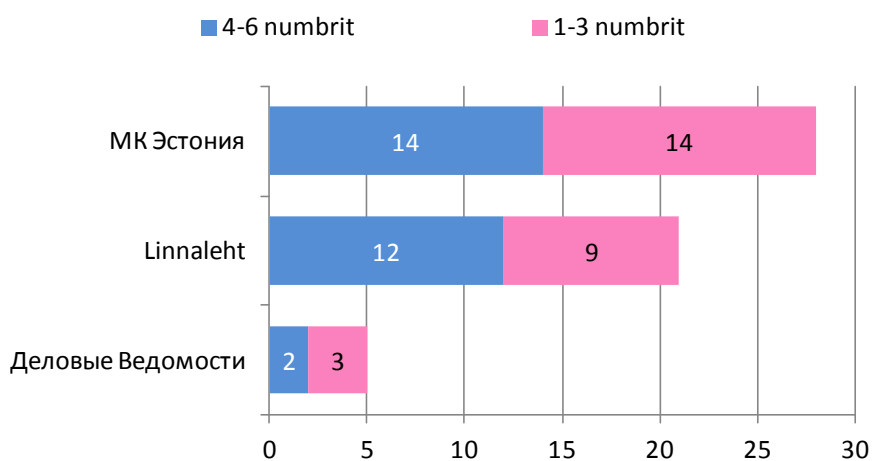
Küsimustikku oli lülitatud ka ulatuslik meediatarbimise plokk, mille eesmärgiks on eelkõige vaadelda, kuidas sõltuvad elanikkonna riigikaitse hoiakud vastajate kontaktist erinevate meediakanalitega. Selle väljaselgitamine nõuab andmete teisest analüüsi, mis ei ole käesoleva aruande ülesanne.

Esitame alljärgnevalt erinevate tele- ja raadiokanalite vaatamist-kuulamist ning internetiportaalide jälgimist iseloomustavad küsitlustulemused sagedusjaotustena.

Joonis 64. Uudisteportaalide ja ajalehtede võrguväljaannete külastamine
(%; N = kõik vastajad)

Joonis 65. Tele- ja raadiokanalite vaatamine/kuulamine (%) ; N = kõik vastajad

Joonis 66. Ajalehtede lugemine viimasest kuuest numbrist (%) (N = eestikeelsed vastajad)**Joonis 67. Ajalehtede lugemine viimasest kuuest numbrist (%)** (N = venekeelsed vastajad)

LISAD

1 Küsimustik

2 Vastuste koondtabelid

3 Sagedustabelid eestlaste vastustega

4 Sagedustabelid mitte-eestlaste vastustega